

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Præcepta Pars ...

Tractatus V. Ad Præcepta II. Tabulæ De Delictis Contra Justitiam, Seu
Injusta læsione Proximi in Bonis Animæ, Vitæ seu Corporis, Famæ,
Fortunæ & c. Ac Restitutione Inde Debita

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1713

Caput IV. In octavum Præceptum Decalogi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-60167](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-60167)

CAPUT IV.

IN OCTAVUM PRÆCEPTUM DECALOGI

De

*Injusta læsione famæ, & honoris pro-
ximi: ac restitutione inde debita.*

TEXTUS.

*Non loqueris contra proximum tuum
falsum testimonium. Exodi 20.*

I. **H**oc octavo præcepto formaliter & prima-
rio, quatenus quidem formaliter & in ter-
minis negativum est, prohibetur, ne quis, cum in
judicio testis adhibetur, mentiatur mendacio per-
nitioso, quo proximo damnum injustum inferatur;
& consequenter quatenus virtualiter & implicite
affirmativum est, præcipitur, ut cum quis testis in
judicio adhibetur, dicat veritatem, seu verum testi-
monium adferat. Virtualiter verò & secunda-
rio eodem præcepto prohibetur omnis injusta læ-
sio proximi in bonis famæ & honoris: & conse-
quenter in bonis inde dependentibus. *Ita in re
omnes.* Ratio est: quia ideò præcisè eo præcepto
naturali ac divino prohibetur falsum testimonium,
quia id proximo injustum nocumentum infert in
fama

H h 3

fama & honore, ac bonis inde dependentibus: ergo virtualiter & ex consequenti omnis ejusmodi injusta læsio famæ & honoris proximi eodem præcepto prohibita intelligenda est.

- 2 II. Fama latè sumpta definitur, *multorum estimatio de vita & moribus alterius*: sicque dividitur in bonam, & malam famam. Sed strictè & absolute, fama accipitur in meliorem partem, scilicet pro bona & honesta estimatione multorum de vita & moribus alicujus: definitur in Jure L. cognitionem ff. de variis, & extraord. cognit. *Fama illæsa dignitatis status legibus ac moribus comparatur*. Brevius à S. Thoma 2. 2. q. 103. a. 1. *Fama opinio seu estimatio de alterius excellentia*. Aliis: *fama est bona de aliquo estimatio quoad quod ejus bonum*. Infamia ergo opposita est de aliquo estimatio quoad aliquod ejus malum v.g. crimen vel vitium. Infamatio autem dicitur actio, quæ alicui aufertur habita bona estimatio, & inducitur mala estimatio de aliquo ejus vel crimine. Alioquin infamatio seu læsio fame generaliter, & externè fit per detractionem; & specialiter per diffamationem, susurrationem, calumniam, falsum testimonium: internè verò seu mentaliter tantum apud seipsum fit per temerarium iudicium, suspensionem, vel dubium de malo alterius.
- 3 III. *Honor* definitur à S. Thoma loc. cit. *significatio aliena excellentie animo concepta*: adeoque erga homines non potest fieri, nisi per signa externa. Differt à fama, quæ est ipsa bona estimatio de bono vel excellentia alterius: honor autè est, quo signo

signo aliquo externo testificamur, & notam facimus nostram bonam existimationem de bono, vel excellentia alterius. Differt etiam à cultu, quo per signa externa non tantum nostram bonam existimationem, sed etiam subjectionem nostram, vel submissionem testatur erga alterum ob illius existimatam excellentiam. Unde cultus non potest fieri, nisi Superiori in aliquo genere excellentiæ: honor autem etiam æquali, & inferiori exhiberi potest, quin etiam ipse Deus suos honorare dicitur in Scriptura. Honoris species accidentalis est *laus*, qua solis verbis nostram existimationem de alterius excellentia, vel bono testificamur: honor autem fit quibuscunque signis, ut capitis apertione, inclinatione &c. Honoris effectus est *gloria*, quæ definitur: *clara cum laude notitia*: nam ex eo, quod de alterius bonitate & excellentia verbis vel factis multa testificantur, clarescit ejus excellentia in notitia plurimorum; & sic evadit gloriosus. Læsiō ergo honoris, seu inhonoratio alia est negativa, & fit per omissionem honoris exhibendi: alia est positiva, ac proprie dicitur contumelia, quæ fit per commissionem alicujus contra honorem alterius: idque vel verbo vel facto, signo vel scripto, per convitium, irrisionem, jocum &c.

IV. De his agemus more solito sex Sectionibus.
1. De infamatione sui ipsius. 2. De læsione interna famæ proximi per temerarium judicium, suspicionem, dubium. 3. De læsione externa famæ proximi per detractionem, calumniam, falsum testimonium. 4. De restitutione famæ alienæ læsæ.

ubi etiam de audientibus detractionem. s. De la-
sione honoris proximi, ejusque restitutione.
De causis excusantibus à restitutione famæ & ho-
noris. Sit in nomine Domini

SECTIO. I.

De sui ipsius Diffamatione.

SUMMARIUM.

4. & 5. *Se ipsum infamare est per se loquendo tantum peccatum veniale prodigalitatis.*
6. *Solvitur fundamentum Cajetani, &*
7. *Tres alie objectiones.*
8. *Per accidens autem mortale esse potest multipliciter.*
9. *Verum crimen occultum de se fateri potest quandoque licitum, & opus virtutis; presertim*
10. *Si fiat ex motivo humilitatis (discretè tamen) aut*
11. *II. Charitatis, vel*
12. *III. Justitiæ, ex qua etiam tenetur, in duobus tamen casibus tantum.*
13. *Non in aliis, etiam in judicio interrogatus.*
14. *Vsque ad n. 17. Reus juridicè interrogatus, post sententiam probationem probabiliter non tenetur sibi mortali fateri veritatem instante certo periculo mortali.*
17. *Falsum crimen sibi imponere, vel impositum fateri mortalem quam licet.*
18. *Vsque ad n. 21. Resolvitur, an, & quando reus ad evadenda tormenta possit fateri crimen sibi falso impositum? &*
21. *An quis citra mortale possit sibi sive verum nocenti, sive falsum innocentis crimen imponere ad ipsum mortalem liberandum?*

ASSERTIO I.

4 **S**E ipsum infamare, crimen seu verum occultum propulando, seu etiam falsum vel fictum sibi imponendo, per se peccatum veniale est prodigalitatis.

is, nec contra justitiam, nec contra Charitatem graviter: per accidens tamen multipliciter potest esse mortale, etiam contra justitiam. Verum crimen occultum fateri ex justa causa, sæpè potest esse licitum & opus virtutis: falsum autem sibi imponere, nunquam potest esse licitum citra peccatum saltem veniale. Tota communis.

§. I.

Per se peccatum veniale est prodigalitaris &c.

Communis DD. Sotus, Navarrus uterque, aliisque cit. Molina tom. 4. disp. 2. § 37. Lessius lib. 2. de justitia c. 11. dub. 6. Laym. lib. 3. tr. 3. p. 2. c. 2. n. 15. Lugo. disp. 14. sect. 10. de just. Ratio est: quia homo est dominus suæ famæ, sicut est dominus suæ pecuniæ; ergò sicut prodigere, vel projicere pecunias suas non est contra justitiam, nec contra Charitatem per se loquendo, sed est solum peccatum prodigalitaris ex genere suo veniale: ita etiam projicere famam suam, seu verum, seu falsum crimen narrando, non erit contra justitiam, vel Charitatem per se loquendo, sed vitium veniale prodigalitaris tantum, si crimen verum sit, si autem falsum, erit simul mendacium per se jocosum, ideoque etiam veniale tantum.

Contrarium docuit Cajetanus 2. 2. q. 73. a. 3. esse nimirum peccatum mortale contra justitiam, non quidem respectu sui ipsius se infamantis, sed contra Communitatem cujus homo est pars, & in quam ejus infamia redundat. Sed contra urget eadem ratio, homo enim non minus, imò magis est

H h 5 do-

dominus suæ famæ, quàm suæ pecuniæ respectu
 Communitatis: nam Respublica habet jus seu do-
 minium altum in pecuniis civium pro casu neces-
 sitatis communis, non item in eorum famam pro
 lo casu: sed homo absque injustitia in Communi-
 tatem potest prodigere pecuniam, secundum
 nes: ergò etiam citra injuriam in Communi-
 tatem potest abjicere famam; semper intellige per
 loquendo.

7 Objicitur (1.) Eccl. 4. dicitur: *curam habet
 bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quàm
 mille thesauri pretiosi, & magni.* (2.) D. Augustinus
 lib. 1. de civit. Dei c. 20. relatus c. si id licet. 3. c. 2.
 5. dicit: *falsi testimonii non minus reus est, quàm
 se ipso falsum fatetur, quàm si proximo id faceret.*
 (3.) Homo tenetur æquè imò magis diligere seip-
 sum, quàm proximum; nam benè ordinata chari-
 tas incipit à seipsa: ergo sicut mortale est infamare
 proximum, ita & seipsum.

R. Ad 1. ibi sermonem esse non tam de honore
 & bono nomine habendo, quàm de honore & bo-
 no nomine promerendo per bona & laudabilia
 opera, ut benè ostendit Molin. *disp. 37. n. 34.* Ideo
 nihil ad rem R. ad 2. D. Augustinus. per illa verba non
 velle adstruere æqualè gravitatem peccati in men-
 tiendo falsum crimen contra se, & contra proxi-
 mum: cum lata sit disparitas; proximo enim gra-
 vem injuriam facit, sed sibi ipsi injuriam facere
 non potest: adeoque solùm vult rationem pecca-
 ti universaliter acceptam non minus convenire uni
 quàm alteri; quod verissimum est, sed nihil
 con-

contra nos, ut benè explicat Molina *ibid.* n. ad 3. Molina *ibid.* n. 24. hominem teneri plus diligere seipsum, quàm proximum, solum in iis bonis, quæ ad salutem necessaria sunt non autem in aliis ad salutem non necessariis, ut manifestum est in bonis fortunæ: eademque ratio est in bonis famæ & honoris: imò & in bono vitæ; cum homo in probabilissima Sententia semper, & in certis casibus, secundum omnes laudabiliter possit vitam propriam postponere vitæ proximi: prout supra in §. Præcepto visum.

§. II.

Per accidens multipliciter potest esse peccatum mortale.

Seipsum infamare vel vero vel falso crimine: ut 8
pote si referendo jactes te de vero, vel ficto crimine, illud approbando, in eo delectando ac complacendo, peccas utique mortaliter eadem specie peccati, de quo delectaris; v. gr. adulterii, homicidii, rapinæ &c. juxta illud Psalmi 51. *quid gloriaris in malitia, qui potens es &c.* Omnes 2.
Si crimen tuum manifestando, vitam tuam vel corporis integritatem sine justa causa periculo exponas, peccas mortaliter contra charitatem tui ipsius; imò & contra justitiam respectu Dei supremi & immediati Domini vitæ & mortis: vitæ enim & membrorum non est homo dominus, sicut famæ, & pecuniæ seu fortunæ, ut de iis liberè disponere possit. Dico autem; *sine justa causa.*
Secus est, quando justa causa ita fateri cogit; ut juridica

ridica interrogatio, liberatio innocentis de eodem crimine falso infimulati &c. de quibus mox infra. 3. Si tua infamatio conjuncta sit cum aliorum scandalo, maximè si sis Superior, magna auctoritatis, Sacerdos, Religiosus &c. te ipsum infimulando peccabis mortaliter peccatò scandali contra charitatem proximi, juxta communem Doctorem cum D. *Thoma cit.* & Cajetano *loc. cit. q. 2.* Quod sensu D. August. lib. de bono viduitatis c. 23. dicitur: *latus in jure c. non sunt audiendi. 1. 1. q. 3. ait: quod quis à criminibus flagitiorum, atque vitiorum vitam suam custodit, sibi benefacit, quisquis autem etiam famam, in alios misericors est: nobis enim necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.* Quando tua infamatio necessariò cedit in grave damnum vel infamiam aliorum; quod maxime fit, quando tua fama, vel infamia connexa est cum fama vel infamia aliorum; peccas mortaliter contra ipsum infimulando etiam contra justitiam: ut Religiosus seipsum infamans toti Religioni, vel Monasterio infamiam causet, si uxor fatendo se adulteram, virum infamem, & ut vocant, compositum reddat: si quis jactans vel referens peccatum carnis cum honesta matrona, vel virgine, complicem infamiæ, aliisque malis, & damnis exponat: talis utique peccat contra Justitiam injure alios damno exponens; & quoad fieri potest restituere, seu damnum illatum avertere, vel compensare tenetur. Ut ex communi docent Navarrus c. 18. n. 16. *Molina. Less.* & latè *Lugo citat. sect. 10.*

§. III.

Verum crimen occultum fateri, sapè potest esse licitum, & opus virtutis.

Nimirum si fiat ex justa causa, debito fine, & circumstantiis; verum occultum crimen propagando potest esse opus multiplicis virtutis, præsertim humilitatis, charitatis, & iustitiæ.

I. *Humilitatis*: discretæ tamen & prudentis, id est scilicet sequatur aliquod ex malis supra dictis: nam exempla Sanctorum in hoc aliquando admiranda potius sunt, quàm imitanda: multò magis, Christianæ humilitatis & patientiæ insigne est, contumeliam vel infamiam ab alio injustè illatam, nihil se defendendo, suscipere, & perferre, ut passim consultit S. Scriptura. Excipe, nisi crimen per se valde scandalosum sit; exemplo Christi, qui plurimis convitiis toleratis, attamen dæmoniacum esse tanquam blasphemum, & contumeliosum tolerare noluit: aut si persona publica, vel talis sit, cuius infamia in infamiam Communitatis redundaret. Unde Gregorius in c. 9. Ezech. ait: *Li quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba comescere: & aliquando servandum illud Prov. 26. v. 5. Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

II. *Charitatis*: quando scilicet ex infamatione tui vel confessionis tui criminis sequitur aliquod notabile bonum tibi vel proximo: aut quando urget necessitas evitandi tibi, vel aliis gravia damna
vel

vel tormenta : v. g. si ad proprium peccatum emendandum, aut ad proximum ob lapsum gravem consolandum ; aut ad tollendas suspiciones, dissensiones, odia aliorum, necesse vel utile judicatur proprium occultum delictum prodere ; item ad gravia tormenta evitanda, licite prodas occultum delictum verum ; aut ut similiter proximum innocentem à tormentis vel periculo gratuito liberet. De quo mox iterum.

12 III. *Justitiæ* : sic enim malefactor occulte se sistit Judici, delicta sua occulta fatendo, justitiæ satisfiat. Nec solum licite quis potest, sed etiam tenetur ex justitia quis se prodere, occultum crimen fatendo, in duobus tantum casibus. *Primus est* : quando famam per calumniam, seu falsam criminis impositionem ablatam, aliter restituere non potes, teneberis, ex justitia te infamare, fatendo te esse mentitum, vel calumniatum, ut tuo loco videbitur. *Secundus est* : si causa voluntaria non justa fuisti, ut tuo occulte patrato crimine v. g. homicidio, furto &c. alteri imposito, is de vice vel fama periclitetur, & eum aliter è periculo eripere non possis, teneberis ex justitia te prodere, etiam cum æquali tuo periculo vitæ vel famæ, secundum omnes : non item si tu in causa non fuisti, sed casu crimen à te patratum alteri impositum fuit, tunc enim non teneberis ex justitia te prodere, imò neque ex charitate, si æquale tibi periculum immineret ; licet adhuc ex charitate licite & meritorie posses, exemplo planè heroico S. Contradi Placentini, De hoc latius dictum in 5. Præcepto IV. *de homicidio casuali.*

IV. Extra duos hos dictos casus, nullus unquam tenetur ex justitia se infamare, occultum crimen aperiendo: neque etiam in judicio interrogatus; cum nullus possit justè & juridicè interrogari de crimine omninò occulto, nisi crimen suum infamià, indiciis, vel unius saltem testimonio semiplenè probatum, adeoque saltem seminotorium sit; alioquin semper congrua restrictione mentali simpliciter, etiam cum juramento negare potest se fecisse, subintelligendo sic, ut fateri publicè teneatur, vel justè interrogari possim, juxta communem in materia de juramentis, & de mendacio. Verùm hic incidit.

Questio difficilis.

Utrum reus à Judice ita juridicè interrogatus, post semiplenam probationem teneatur in conscientia, & sub mortali fateri veritatem, certò etiam instante periculo mortis, aut alterius æquivalentis mali? Affirmativa est sanè communis Sententia DD. *D. Thom. Sotus Navar.* aliisque congestis Sanchez. *Consil. tom. 2. lib. 6. c. 3. dub. 33. § 39.* & ego alibi secutus sum. Ratio potissima est: quia quilibet tenetur obedire Superiori legitimo, justè & legitimè præcipienti: atqui in casu nostro Judex ut legitimus Superior justè & legitimè præcipit reo fateri veritatem: ergo tenetur obedire, nullo excusante metu vel periculo etiam mortis. Confirmatur, quia aliàs sequeretur grave detrimentum Reipublicæ, si hæc obligatio fatendi crimina negetur: sic enim manebunt impunita

nitascelera, & hac impunitatis spe passim gra-
rentur maleficia.

15 Contrariam tamen negativam ut probabilem
tutam docent RR. non pauci. Viginti duos citat
Joannes Sanchez *in select. disp. 43. a n. 32. Leg.*
tom. 2. de just. disp. 40. Sect. I. n. 15. Tamb. *lib.*
Decal. c. 4. §. 3. n. 5. Ratio est, quia humanum
nemo obligari potest ad se ipsum occidendum
cum sit de jure naturæ non solum vitam suam tuendam
sed etiam ad mortem suam, quantum quis potest
non concurrere: atqui hoc fieret in proposito, si
enim fatendo veritatem, capite damnandus veritas
mè concurreret ad sui occisionem, non autem
tendo capitis damnari non poterit, ut supponitur
ergò. *Confirmatur*: ex communi doctrina
multum difficilis, censetur moraliter impossibilis
ad quam proinde præcipiendam nulla potestas hu-
mana se extendere potest: sed in proposito præce-
ptum Judicis reo datum de dicenda veritate huma-
num tantum est: & tunc dicere veritatem, etiam
nè plurimò difficilis res: est enim reo supra nature
vires difficile obligari ad proferendum testimo-
nium capitale contra seipsum: ergo præceptum
Judicis non potest ad id se extendere, & obligare
conscientia ad rem tam difficilem. Et hinc.

16 Ad rationem oppositæ Sententiæ communi
negatur minor, sicut & confirmatio: ad rem enim
tam arduam Judex Superior legitime præcipiens non
est, interim tamen is licite præcipit, & fateri per totam
tutam cogit; quia licite sequitur sententiam oppo-
sitam, etiam saltem extrinsecè ob auctoritatem totam
&

& tantorum Doctorum probabilem. Neque inde sequitur detrimentum Reipublicæ; cum absq; illa obligatione fatendi sub mortali, aliis mediis possit prospici bono Reipublicæ; utpote inquirendo testes, terrendo per torturam &c. certè experienciã constat, timorem peccati mortalis parùm profuisse ad fatenda crimina, & terrendos sceleratos. Quare hanc sententiam tutò sequetur Confessarius, saltem, ut reo eam sequi volenti absolutionem non deneget. Plura & pulchra vide apud Lugo cit. Aliud modò est, si sub juramento interrogetur, ut *ir. 3. c. 1. Sect. 3. in 2. Præcepto dictum.*

§. IV.

Falsum autem crimen sibi impositum fateri vel imponere nunquam potest esse licitum &c.

Ratio manifesta est, quia mentiri est intrinsecè malum, sed se ipsum infamans, falsum de se crimen fatendo, narrando, jactando, ultra peccatum veniale prodigalitatè famæ suæ, ut minimum mentitur jocose, quod rursus est per se peccatum veniale: per accidens autem sæpissimè mortale omnibus quatuor modis & casibus positus supra §. 2. iis enim casibus mendaciùm istud stolidum verè evadit perniciosum, aut sibi ipsi contra charitatem; aut proximo contra justitiam adeoq; mortale ex genere suo. Hic rursus incidit celeberrima, & perdifficilis.

Quæstio altera.

An reus ad evitanda tormenta possit fateri crimen sibi falsò impositum?

Conveniunt I. Omnes propter evitanda tormenta
THEOL. MORAL. PARS V. Ii men-

menta levia fateri, & imponere sibi crimen
 sum morte plectendum, esse illicitum, imò mor-
 tale contra Charitatem sui, & justitiam legalem
 pervertendo scilicet gravissimè judicium Judicis
 volentis verum tantum, & non falsum crimen
 morte plectere. Deinde quilibet tenetur vitam suam
 custodire quando sine magna difficultate potest
 in eo casu potest reus sine magna difficultate custo-
 dire vitam suam sustinendo tormenta levia: ideo enim
 levia censentur, quia sustineri à te possunt: ergo

19 II. Conveniunt DD. communiter propter
 tanta tormenta quævis, non esse plus, quam venia-
 le, fateri crimen falsum, quando ex confessione
 sequitur solum damnum in bonis propriis fortunæ
 & famæ, cum enim bonorum fortunæ, & famæ
 homo sit verus dominus, potest ea sine mortali
 prodigere ex dictis §. 1. maxime accedente ratio-
 nabili causa evadendi tormenta, præsertim gratia
 Vide Lugo *cit. Sect. 10. n. 174.*

20 III. Ob gravissima autem tormenta evadenda,
 quibus quis meritò possit celerem mortem præferre,
 quale revera est tortura germanica sæpius lo-
 beunda, fateri falsò impositum crimen morte plecten-
 dum, non esse peccatum mortale; adeoque tor-
 tum ante supplicium nolentem revocare, non
 absque revocatione pœnitentem absolvi posse, docet
 jam satis cõmunis, & praxi piorum recepta Sen-
 tentia. *Angelus, Sylvester, Sotus, Toletus, Valerius*
et alii plurimi quos citant, & sequuntur Lessius
lib. 2. c. 11. dub. 6. n. 41. Tannerus tom. 3. disp.
4. de just. p. 5. dub. 4. n. 100. Ratio est, quia

non tenetur homo cum tanto incommodo; dolere, & cruciatu vitam suam tueri; sicut nec tenetur ad vitam suam conservandam pati abscissionem membri cum grandi dolore; præsertim magni, ut brachii, vel tibiæ; imò neque uti mediis extraordinariis nimium sumptuosis, ut alibi visum. Quam Sententiam etiam probabilem censet, & qui vollet, in praxi sequi, posse, concedit Lugo *cit. n. 174.* Ipse tamen Lugo cum Navarro, Covarr. Molina, & aliis tenet oppositam Sententiam, utique speculativè, & re ipsa longè veriorem; nimirum talem peccare mortaliter; eò quòd per confessionem falsi criminis homo verissimè & positivè cooperetur morti suæ injustæ, quod nullo casu licet: aliud est de eo, qui non patitur abscissionem membri, vel non utitur mediis exquisitis, vel pretiosissimis ad conservandam vitam suam; hic enim nullo modo positivè cooperatur ad suam mortem, nec se interficit, sed solum negativè se habens permittit suam mortem ex morbo vel alia causa naturaliter provenientem.

IV. Huic affinis est altera quæstio, an quis citra²¹ peccatum mortale possit sibi imponere alterius crimen, seu verum nocentis, seu falsum & innocentis ad ipsum morte liberandum? Lessius *cit. n. 41.* concedit id posse fieri citra peccatum grave ad liberandum à morte innocentem v. g. parentem vel amicum; eò quòd talis nemini faciat injuriam; & etiam aliàs liceat vitam pro parente vel amico exponere, adeoque nihil hic fit, nisi mendacium officiosum. Sed negant verius Molina *disp. 37. n. 19.*

500 *Tract. V. in VIII. Præcept. Decalogi Cap. V. Sect. 10.* Ratio eadem modo data: quia talis positivè verè cogitaretur suæ morti, vel mutilationi injustæ, & fraudem facit, quòd iudex involuntariè propter ignorantiam eum morte puniat: qualis cogitatio nunquam licita est; sive ad innocentem, & ad nocentem liberandum. Interim tamen cogitatio talis ita ex mera & excessiva Charitate agens, facile excusandum à mortali propter ignorantiam & bonam nimis fidem: exemplo aliquorum Sacerdotum. Sed noli moveri exemplo vulgari Emerani, id enim efficaciter confutant P. Boernerus, & D. Adelsreüter in Annalibus Bojensibus. Credo hoc tempore non esse periculum talis peccati.

SECTIO II.

De læsione interna famæ proximi per temerarium iudicium, suspensionem, & dubium de malo proximi.

SUMMARIUM.

22. Qualiter inter se differant iudicium temerarium, suspicio, dubium? &c.
23. Quando adsint motiva temerè iudicandi, vel suspiciendi, vel dubitandi?
25. Iudicium, suspicio, vel dubium prudens de malo proximi per se non est peccatum.
26. Iudicium verò temerarium mortale est ex genere suo.
27. Ut autem in individuo hoc & nunc sit mortale requiruntur conditiones, I. ut sit firmum & deliberatum. II. in materia gravi, & III. temerè conceptum.
29. Quarum una, vel altera deficiente mortale non est. Exempla.
31. Suspicio temeraria est per se, & ex genere suo peccatum veniale tantum.

32. Per accidens autem fapè fieri potest mortale. *Exempla.*

33. Solbitur objectio.

34. Similiter dubium temerarium positivum de malo proximi per se folùm veniale est.

35. Et dubium negativum omninò nullum.

Judicium, fufpicio, dubium, in proposito diffe-
runt hac ratione: iudicium temerarium est ple-
nus, & firmus affenfus vel crudelitas de vitio vel
crimine alterius, absque fufficientibus motivis, vel
indiciis. Sufpicio temeraria est etiam affenfus,
fed debilis, & cum formidine oppositi de vitio vel
crimine alterius, absque fufficientibus indiciis: un-
de alia dicitur fufpicio levis; quæ affenfum valde
debilem, multum verò dubitationis vel formidi-
nis de opposito habet: alia dicitur fufpicio gravis
& vehemens; quæ plus affenfus, & minus for-
midinis vel dubitationis de opposito habet: alia di-
citur fufpicio violenta, & quasi certa, quæ pluri-
mum affenfus, & valde parum, vel vix aliquid du-
bitationis vel formidinis de opposito continet:
adeoque verè pertingit ad integrum iudicium seu
perfufionem ex conjecturis vel indiciis haustam,
etfi non omninò fufficientibus; ideoque adhuc
aliquantum temerariam: & propriè dicitur opinio.
Dubium temerarium denique nullum continet
affenfum determinatum de vitio vel crimine alte-
rius, fed folùm aut positivè iudicat dubium esse;
aut negativè fufpendendo omne iudicium, vel af-
fenfum, dubium relinquit vitium vel crimen alte-
rius, absque tamen fufficienti indicio vel ratione
ita dubitandi. Contra verò, quando adfunt in-
dicia vel motiva fufficientia, & proportionata ita
113
judi-

judicandi, suspicandi, vel dubitandi de viro
 crimine proximi, non jam temerarium, sed
 dens & rationale dicetur iudicium; suspicio
 dubium de malo proximi. At unde dignetur
 indicia aliqua esse, vel non esse ad hoc sufficiens
 vel proportionata? Hæc tradi potest.

REGULA,

23 **Q**Uandocunque indicia illa ex se, vel communi
 usu hominum sunt indifferentia, aut raro
 juncta cum tali effectu malo, dicentur impropor-
 tionata & insufficientia: si verò sint ut plerumque
 conjuncta cum tali effectu malo, de quo judicari
 suspicaris, vel dubitas, proportionata erunt
 sufficientia. v. g. Vides hominem noctu accedentem
 domum suspectam vel infamem, aut inde emanantem
 indicium sufficiens & proportionatum est ad iudican-
 di, vel suspicandi malum ex sexto præcepto. Si
 vides virum honestum, & aliàs bonæ famæ, clara
 die transire talem domum, vel plateam, ubi
 mina infamis habitat: nequaquam indicium suffi-
 cians erit, illum esse adulterum. Similiter
 vides hominem noctu admotis scalis tentare aper-
 fenestram domûs, indicium sufficiens est ad sus-
 picandum, vel iudicandum, illum esse furem.
 Econtra, vides aliquem clara die coram vicinis
 parare incensum domûs; si prudens es, non
 dicare, vel suspicari debes furem; sed potius
 illum clavem propriæ domus amisisse: & ita
 similibus.

ASSERTIO II.

Judicium, suspicio, dubium prudens de vitio vel malo proximi per se nullum peccatum est. Iudicium temerarium mortale ex genere suo. Suspicio temeraria per se veniale tantum; sæpe tamen per accidens mortale: idemq; est de dubio positivo temerario: dubium autem temerarium merè negativum, ex se nullo modo peccatum est. Ita DD. citandi.

§. I.

Judicium, suspicio, dubium prudens &c.

Nimirum iudicare, suspicari, dubitare de alterius malo, vitio, vel crimine, prudenter & ex sufficientibus motivis, quæ scilicet moralem aliquam connexionem habent cum tali modo, vel actione mala, per se loquendo nullum peccatum est. Communis DD. apud Layman. lib. 3. tract. 3. p. 2. cap. 2. num. 4. Lugo disp. 14. señ. 2. Ratio est: quia proximus amittit jus suæ famæ, & bonæ existimationis respectu illius hominis, cui ejus vitium vel crimen sufficientibus indiciis proponitur; ut si quis videatur noctu è prostibulo exire &c. & in exemplis allatis: ergo tunc malum de ipso iudicando, vel suspicando, non inferitur ipsi injuria. Ubi semper multò majora, & evidentiora indicia requiruntur ad prudenter, & licitè iudicandum, quàm solùm ad suspicandum, & dubitandum, de malo vel crimine alterius: & sæpe evenit, ut licet opus exterius apparens ex genere suo mortale sit, v. g. ebrietas, blasphemia &c.

II 4

utrum

utrum tamen defacto mortale sit, & non forte excusetur, per ignorantiam, precipitantiam, aliam rationem, adhuc dubitare, & iudicium cohibere debes: sed nec curiosè inquirere in acta alterius nisi tibi ex officio incumbat ejus correctio; aut necessarium sit ad evitandum aliquod malum tunc enim prudentiæ, & cautionis officium est. Inquirere indicia mali apparentia, quantum probabilitatis habeant; ut veritate cognita remedium adhiberi possit, aut ipsi personæ delinquenti, aut alteri tertio, vel tibi, aut communitati: ut res explicent Molina tom. 5. tract. 4. disp. 14. & Lefebusius lib. 2. cap. 19. dub. 4. Hinc prudentium est: *ordine prudentiæ & cautela præsumitur esse pejora; ordine verò Charitatis & justitiæ meliora.* Huc spectat illud axioma & regula in 6. *semel malus, semper præsumitur malus:* intelligendum est cum duplici limitatione: in eodem genere mali, & quamdiu ex indicibus emendatio colligi non potest. Ratio regulæ est: quia qui semel voluntatem deliberatè inclinavit in aliquod malum peccati, in eo velut captus est, donec numerum mutet: quòd quis autem animum mutaverit, in dubio non præsumitur, sed probari, vel indicibus ostendi debet: adeoque licet tunc certum iudicium ferre non possimus de perseverantia in malo, seu peccato tali, possumus tamen prudentè suspicari, vel dubitare; quousque emendationis signa videantur, v. g. Si quem in deliberato mendacio semel deprehendimus, ejus fides postea merito suspecta esse solet: & si scimus aliquem fornicatorem

catum esse, de ejus probitate semper dubitamus, quoad usque emendationis signa prodat; & etiam ex levibus indiciis in oppositum ostensis facile suspicamur, vel etiam judicamus de novo delicto. Idque maximè locum habet, quando agitur de cavendo alieno incommodo: ut qui semel perjurus deprehensus est intra vel extra iudicium, iterum non admittitur ad testimonium ferendum. c. *testim de testibus*. Et alia exempla habentur in utroque Jure.

§. II.

Judicium temerarium mortale ex genere suo.

Nimirum absque sufficientibus indiciis temerè ²⁶ & firmiter judicare de vitio vel crimine proximi, est peccatum contra justitiam, ex genere suo mortale. Communissima DD. cum ipso S. Thoma, 2. 2. q. 60. a. 3. Docètque Christus Matth. 7. Luc. 6. *Nolite judicare, & non judicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini.* Ubi de iudicio temerario sermonem esse, patet ex contextu: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, qua in oculo tuo est* (certum peccatum) *non consideras?* Ratio est: quia quisque habet jus ad famam seu bonam existimationem sui apud quemcunque hominem, donec de ejus crimine innotescat, juxta illud: *Quisque presumendus est bonus, donec demonstretur malus*: at qui temerè, & sine sufficientibus indiciis judicans alterum de aliquo crimine vel vitio, privat eum apud se famam, & bona existimatione sua, antequam

innotescat, vel demonstratur esse malus: ergo injuriam infert temerè & graviter lædendo ejus jus famæ, & existimationis: consequenter peccat contra justitiam ex genere suo graviter obligatam; adeoque ex genere suo mortaliter. Idem verum est, si crimen temerè judicatum subsistat, si non subsistat in proximo: semper enim proximus noster retinet jus bonæ existimationis apud nos, donec ejus malum sufficienter innotescat.

27. Cæterum ut in individuo hic & nunc mortaliter sit, tres requiruntur conditiones. 1. Ut sit iudicium firmum, & deliberatum cum pleno consensu voluntatis; si enim iudicium firmum, & quasi moraliter certum conceptum non sit, erit solum in suspensio, de qua infra: rursus si iudicium deliberatum non sit cum pleno consensu voluntatis, erit vel prima apprehensio de malo proximi, ut si videas hominem egredientem è domo aliena, subito apprehendas esse furem; nihil adhuc iudicium, sed solum tibi proponitur objectum illud, de quo est iudicandum: aut erit actus iudicii imperfecti, seu primus motus: neuter autem potest esse peccatum, saltem grave, ut apud omnes in confesso est.

2. Ut sit materia gravis spectatis circumstantiis personæ, de qua temerè iudicatur malum, ita ut si constaret, tale de se iudicium temerè concipi, merito censeret gravem injuriam, ac læsionem existimationis suæ, juxta dicenda *sect. seq. de materia ipsius detractionis*: ut si de viro magnæ auctoritatis aut Religioso iudicares non solum grave aliquod peccatum, sed etiam esse mendacem, spurium, et

hæreticorum familia &c. quia inter homines probos hæc multum æstimantur. 3. Conditio est ipsa temeritas, quòd nimirum quis firmum assensum, ac iudicium concipiat de malo gravi alterius propter indicia insufficientia, quæ scilicet non habent moralem connexionem cum tali malo, ut initio explicatum est.

His ergò conditionibus positis graviter & ini-28
què læditur alterius jus famæ & bonæ existimationis suæ, cum enim illa indicia de se non sint sufficientia ad movendum intellectum ad ita firmiter iudicandum de malo proximi, & sic iniquè privandum eum jure suæ bonæ existimationis, patet, quòd sola prava voluntas ita moveat intellectum ad firmiter iudicandum malum de proximo, sicque eum iniquè privandum jure bonæ existimationis suæ, in re gravi. Ubi obiter nota, quòd iudicium temerarium, sicut & hæresis, blasphemia &c. licet sit actus intellectus elicitive, & ea ratione peccatum esse non possit; est tamen simul actus voluntatis imperativè, quatenus voluntas intellectui tale iudicium temerarium eliciendum imperat, aut elicienti consentit, vel non impedit deliberatè; & sic rationem peccati sortitur.

Contra verò, dictis conditionibus, vel earum 29
aliquâ, deficientibus, iudicium temerarium saltem mortale non erit. Excusatur ergò iudicium temerarium à reatu mortali, & veniale solum evadit. I. Ex imperfectione actus, si solum sit apprehensio, vel iudicium imperfectum ex præcipitantia intellectus sine plena deliberatione, & consensu volunta-

luntatis. II. Ex parvitate materiæ, spectatis circumstantiis personæ; ut si iudices cauponem vel mortuum mentiri, militem velle furari, aut impudicum juvenem malo animo talem domum ingredi. Hujusmodi enim non censentur gravem injuriam pati, cum plerumque de talibus non erubescunt, sed gloriari soleant. III. Quando indicia de malo vel crimine proximi essent valde apparentia, adeo ut fermè ad prudens iudicium movere possint, & suspicionem vel præsumptionem violentam generarent: tunc enim cessat temeritas, etsi non omnino adhibita diligentia, non omninò prudens & iustum iudicium formetur.

30 *Dices.* Secundùm multos, & bonos Doctores valdè probabiliter non est mortale, etiam sine confessione, occultum crimen proximi uni, vel alteri prudenti, & non ulterius divulgato viro manifestare, ut infra videbimus: ergo multò minùs mortale erit, si apud te solum, nemini manifestaturus, temerariè malum grave de proximo iudicas. *Trans. ant. nego conseq.* nam ille in priori casu verum dicit, & quia uni vel alteri tantùm non divulgato dicit, potest censei non inferre gravem injuriam proximo. At in nostro casu tu de proximo apud te falsum iudicas, saltem practicè; cum certò iudices malum grave inesse proximo sine sufficientibus indiciis; quod vi illorum indiciorum omninò falsum est: & sine dubio gravem injuriam proximo inferres, si malum sic temerè à te iudicatum, saltem uni quantumvis prudenti viro, manifestares tanquam certum, sicut tu iudicas. Quod valdè nota. §. III.

Suspicio temeraria per se tantum veniale.

Nimirum suspicari temerè de proximi malo, 31
 vitio, vel crimine, ex genere suo est peccatum
 veniale tantum. Communis DD. cum D. Thoma
cit. q. 60. a. 3. Cajetanus ibid. Navarrus uterque,
aliisque cit. Mol. Less. cit. dub. 8. Laym. cit. n. 6.
 & indicat S. August. tr. 90. in Joan. dicens: *si suspi-*
ciones omninò vitare non possumus, quia homines su-
mus; iudicia tamen, id est, definitivas, firmasque
sententias continere debemus. Ratio est: quia
 per suspensionem temerariam, etsi aliquantulum læda-
 tur fama proximi, non tamen simpliciter, & gra-
 viter, sed secundum quid, & leviter tantum: nam
 fama non est una solum actualis & transiens existi-
 matio bona de proximo, sed potius est habitualis &
 permanens de altero benè existimandi dispositio:
 atqui hanc habitualem de altero benè existimandi
 dispositionem simpliciter quidem tollit, & gravi-
 ter lædit iudicium temerarium oppositum de ma-
 lo, vel vitio proximi, & reponit in animo contra-
 riam dispositionem habitualement malè existimandi
 de proximo, id est, famam malam, gravi utique in-
 iuria; at verò suspicio temeraria solum secundum
 quid minuit, & leviter lædit eam dispositionem
 benè existimandi; cum enim solum sit levis assen-
 sus de malo proximi cum actuali dubitatione seu
 formidine de opposito, non omninò tollit, sed
 solum diminutam relinquit adhuc habitualement di-
 spositionem benè existimandi de proximo; si ni-
 mi-

mirum veritas appareat: adeoque non reponitur animo contrariam dispositionem malè existimandi, sive malam famam de proximo: ergo per se ex genere suo non infert grave damnum famæ proximi; consequenter plus, quàm peccatum veniale esse non potest. Dixi tamen meritò

Sapè per accidens mortale.

32 **P**eccatum fit suspicio temeraria; utpote 1. Si oriatur ex maligno affectu vel odio, aut conjuncta sit cum gravi odio, vel contemptu proximi: ut si quis suspicans malum de proximo, etsi iudicet rem fortè ita non esse, tamen ex odio delectetur de malo proximi, vel ideo eum graviter contemnat, ac si reverà illud malum commisisset. 2. Si quis tali temeraria suspicione in effectum externum malignum, ac damnum proximi procedat: ut si ex illa suspicione Judex reum condemnaret; Superior subditum puniret, aut ab officio amoveret; si ratiōne talis suspicionis alicui suffragium in electione neges, aut eum à consecutione alicujus boni notabilis impedias. 3. Si quis suspensionem suam malam de proximo aliis manifestet cum infamia, vel gravi damno ipsius: experienciã enim constat, cum homines aliquem suspectum de malo audiunt, etsi dubitent, tamen facilè eum contemnere, & detrudere beneficia, officia, & honores denegare. Quòd si tamen quis uni tantùm viro timorata conscientie suam patefaciat suspensionem, unde prudenter censeatur non adesse tale periculum, excusabitur utique saltem à mortali: manifestare

Cap. 11. Sect. II. De iudicio temerario, & suspicione. § 11

autem iis, quibus potest, & debet, v. g. Superiori ad inquirendum, avertendum, vel præcavendum malum, nullum esse peccatum, dubium non est.

4. Addunt *Sotus. Medina. Molina. Lessius*, & alii apud Layman. *cit. n. 6.* etiam mortale fore, si quis ex levibus indiciis vellet pertinaciter suspicari de enormi malo vel scelere personæ gravis, honestæ, religiosæ v. g. incestum, sodomiam, hæresin, prodicionem &c. Rationem dant: quia sicut suspicio temeraria eò gravius peccatum est, quò plus assensus, & minus formidinis habet de opposito; eò enim gravius minuit bonam dispositionem bene existimandi de proximo; ideòque gravem injuriam inferre; ita graviter suspicans, præsertim personæ tam dignæ & honestæ. Oppositum tamen cum aliis meritò probabilius iudicant, ipse Laym. *cit. n. 6.* & Tamb. *lib. 9. Decal. c. 1. n. 16.* Si enim adhuc est suspicio, semper manebit ex genere suo levis, ob rationem datam.

Dices. Homo honestus libentiùs amitteret decem aureos, quàm bonam famam, & existimationem suam, etiam apud unum, per talem suspensionem levissimam, præsertim de malo enormi; cum fama sit majus bonum, & altioris ordinis, quàm pecunia; ergo si amittere decem aureos censetur meritò grave, etiam amittere famam per suspensionem malam, grave erit, & materia gravis peccati. R. Negando antec. cū consequentia: homo enim per suspensionem non amittit famam simpliciter, sicut amittit pecuniam; sed tantum secundum quid, cum maneat formido de opposito; ipsaque habitualis

512 *Tract. V. in VIII. praecept. Decalogi. Cap. VII.*
tialis dispositio benè existimandi de ipso, ut exp
catum est: ideo nullus prudens libentius amittet
pecuniam, quam famam per solam suspicionem
quæ ex nostra fragilitate evenit, etiam adversariis
nestissimos, imò sanctos quosque: est quidem
ma majus bonum, quam pecunia: tamen etiam
tuo ordine potest esse leve, ut ejus læsio solum
nialis sit, sicut e contra pecunia in suo ordine
test esse bonum grave, ut ejus læsio mortaliter
non ergò valet in moralibus argumentari ab
ordine ad alium; alioquin sequeretur, quòd im
cere hominè in levissimum peccatum veniale, quò
modicam crapulam, esset gravius peccatù, quò
occidere corporaliter: & levissima læsio honoris
vel famæ, gravius esset, quam auferre mille annos
quod utique falsum.

§. IV.

Idemq; est de dubio temerario positivo.

34 **N**imirum positivè temerè dubitare de vitio
crimine alterius, per se loquendo, solum
niale est. Cõmunis DD. apud Lessium *lib. 2.
29. dab. 8.* Laym. *cit. n. 6.* Ratio est eadem, quæ
pra, à fortiori: minùs enim lædit famam pro
dubitans solum, num sis malus, quam etiam
cans, te esse malum; etenim temeritas dubii con
stitit in hoc, quòd quis habitus sufficientibus
ciis, càm possit, & deberet aliquem judicare
num, vel innocentem; ille omisso hoc judicio
aliis leviusculis motivis positivè dubitet, seu judicet
esse dubium & incertum, sitne bonus, vel malus

nocens, vel innocens in aliquo vitio vel crimine talis & sic quasi in quaestionem adducat, & tanquam dubiam examinet bonitatem, vel malitiam proximi: atqui hoc non tollit simpliciter, sed leviter admodum minuit bonam famam, seu dispositionem habitualem bene existimandi de proximo; neque magnam ex parte dubitantis malitiam continet, cum vix unquam desint indicia sufficientia ad dubitandum de proximo: ergo per se nec gravem injuriam infert proximo, nec gravem culpam continet per se loquendo: etsi per accidens gravis culpa fieri possit iisdem modis, quibus modò supra de suspicionem dictum.

Dubium autem negativum nullo modo peccatum est.

Nimirum dubitare solum negativè de malo vel crimine proximi: utpote oblata cogitatione de bonitate vel malitia, innocentia vel culpa proximi, omne iudicium suspendendo, vel se avertendo, rem dubiam relinquere, nullo modo peccatum est: ut contra *Sotum* docet communis DD. apud *cit.* *Ratio est:* quia ei nulla prorsus fertur injuria. Et dictum illud commune ex D. Aug. lib. 2. de sermon. Dom. in Monte c. 15. *Dubia in meliorem partem interpretanda sunt,* non debet intelligi affirmativè, & absolutè, quasi existentibus sufficientibus motivis ad dubitandum, non possit quis suspendere iudicium, sed positivè judicare, vel existimare debeat, proximū esse bonum vel innocentem à tali crimine vel vitio: id enim nulla lege præceptum est: nemo quippè obligatur, ut erroris

roris periculo se exponat; eò ipso autem, quo
 bes sufficientia motiva ad dubitandum de alterius
 probitate, non sine erroris periculo inclinamur
 lectum ad alteram partem etsi benigniorem. De
 bet ergo intelligi dictum illud aut negativè
 tum, ita nimirum, ut quamdiu res dubia est de
 nocentia vel culpa alicujus, judicium vel sententia
 non feratur in deteriolem partem; cum in tali
 bio melior sit conditio possidentis suam famam
 & quamdiu aliquis non demonstratur nocentem
 præsumendus est innocens. Aut intelligi debet
 firmativè ex hypothesi; ut nimirum stante dubio
 & æqualibus utrinque motivis, pro hominis innocen-
 centia, & culpa, si judicium ferre velis, potius
 clines intellectum in partem benigniorem; quia
 in dubio satius est falli benè opinando de præsum-
 quàm malè opinando, vel semel decipi: ille enim
 error est speculativus tantum, hic autem esset pro-
 sticus, cum proximi injuria conjunctus. Ratio
 sumitur ex communi axiomate & regula juris
*Cum partium jura obscura sunt, reo favendum
 potius, quam aëtori.*

36 Denique stante dubio merè negativo, cum
 la omninò appareat ratio ad positivè dubitandum
 suspicandum, vel judicandum de alicujus innocen-
 vel crimine, etsi tunc nefas sit, positivè judicare
 vel dubitare, esse vitiosum; adhuc tamen licet
 tes ex hypothesi, vel suppositione, si forte vitiosum
 esset, rebus tuis, vel proximi, vel communibus
 prospicere: v. g. pecunias occludere, quia
 potest, quòd famuli, vel hospites tui fures sint.

lia interdicere, ne cum certo juvene conversetur, quia fieri potest, ut ab eo seducatur: arma expedire in sylva, occurrente homine, præsertim aspectu horrido, quia fieri potest, ut latro, & te in vasurus sit. Et his similia sexcenta. In quibus casibus, nec judicas, nec suspicaris, nec dubitas positive, defactò esse tales, sed solum supponis posse esse tales, quod utique verum est, & nulli injuriosum; ac ex ea suppositione prudenter tibi tuisque caves; nec ullam illis infers injuriam, quia reverà possunt esse tales. Unde est cujusdam Principis sapiens dictum: *In ordine prudentia ad cavendum malum, tantùm peiora supponenda sunt; secùs in ordine justitia & Charitatis ad exequendum.* Hæc valde notanda sunt pro praxi frequentissima maxime pro scrupulosis.

SECTIO III.

De injusta lesione externa fama proximi per detractioem, calumniam &c.

SUMMARIUM.

37. & 39. Detractio, seu alienæ fama injusta ablatio, vel diminutio est ex genere suo peccatum mortale.
 39. Detractio alia formalis, alia materialis.
 40. Alia directa, 41. Alia indirecta.
 42. Contumelia. 43. Diffamatio, & 44. Susurratio quid?
 45. An, quando, & qualiter peccet revelans secretum sibi commissum? &
 46. Quæ sunt justæ causæ revelandi illud?
 47. & 48. Detractio pura, & calumnia quid?
 49. Falsum testimonium octavo Præcepto prohibitum quid?
 50. & 51. Quando, & qualiter quis obligetur dare testimonium proximo?
 52. Quæ causæ excusent à dando testimonio?

55. Ut detractio sit mortalis, debet esse I. voluntaria per
 56. II. In Materia gravi.
 57. Quae censeatur materia gravis? &
 58. Quae levis?
 59. Regula generalis, quando graviter, & quando
 peccetur in detractioe.
 60. Dicere aliquem superbum, avarum, pigrum &c. quae
 peccatum grave, quando lebe?
 61. An, & quando peccetur, referendo crimen, non
 ra personam?
 62. Item; quando, & qualiter quis peccet referendo
 ab aliis auditum?
 63. Quale peccatum referre crimen uni tantum, vel
 illud ulterius non divulgaturo.
 64. Etiam defuncto detrahere in re gravi mortale est
 justitiam.
 65. Ut detractio sit mortalis III. requiritur, ut res
 occulta.
 66. Notorium duplex, Juris, & facti.
 67. Quando res censeatur jam notoria, vel adhuc
 69. Crimen notorium notoreitate juris, seu per sententiam
 judicis publicatum licet ubique divulgatur.
 70. Sicut & crimen notorium notoreitate facti tantum
 aliqua communitate, vel vicinia, citra mortalem
 ejusdem communitatis, vel vicinia adhuc
 manifestari potest.
 71. An, quando, & qualiter crimen notorium in uno
 loco liceat referre, vel transcribere ad alia
 72. Postquam infamatus crimen suum emendavit, & suam
 recuperavit, non licet illum denuo de illo infamari
 73. Ut detractio sit mortalis IV. requiritur, ut fiat per
 justa causa. Cause autem justae rebelandi sunt
 bonum ipsius referentis, 2. Bonum audientium
 Bonum ipsius delinquentis, & 4. Bonum com-
 unitatis, vel Reipublicae.
 74. Usque ad n. 82. Quando, & quibus casibus licet
 has causas alterius crimen, vel defectum
 aliis rebelare?

ASSE

ASSERTIO III.

Detractio est aliena fama ablatio, vel diminu-
tio injusta, seu animo nocendi facta, ex gene-
re suo peccatum mortale: levius quidem homicidio
& adulterio: sed cæteris paribus gravius furto: va-
riè dividitur. 1. Ex parte voluntarii in materialē, &
formalem. 2. Ex parte modi detrahendi, in dire-
ctam & indirectam. 3. Ex circumstantiis in con-
tumeliam, diffamationem & susurrationem. 4.
Principaliter ex parte materiæ, in detractioem
puram, & calumniam. Est tota communis. De-
finitio patet ex terminis infra explicandis.

Ratio peccati generatim per se clara est: quia
omnis actio privans alterum injustè bono sibi de-
bito, adeoque injustum proximo damnum infe-
rens, est peccatum contra justitiam commutati-
vam ex genere suo mortale; eoque gravius, vel
levius, quo majori vel minori bono injustè privat:
atque detractio injusta privat proximum magno
bono sibi debito, scilicet famâ & bona sui æstima-
tione habita: quod licet sit minus bonum, quàm
vita, & pudicitia, ac fides matrimonialis &c. est
tamen multò majus bonum, quàm bona externa
fortunæ; juxta Illud Proverb. 22. *Melius est bonum
nomen, quàm divitiæ multa.* & Eccl. 41. *Curam
habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit
tibi, quàm mille thesauri pretiosi magni.* Adde,
quòd detractio homini etiam in aliis bonis corpo-
ris, animæ, & fortunæ sæpe gravia damna inferat,
ut experientiâ nimis notum: ergo detractio est

peccatum mortale ex genere suo, & gravius fit
& in suo etiam genere gravius, vel leuius, quo
gis, vel minus lædit famam proximi, ex parte
teriæ, voluntarii, circumstantiarum &c. U
variaz illæ sunt detractionis divisiones, quarum
mini nunc explicandi sunt distinctè per §. 1.
quentes.

§. I.

Detractio formalis, & materialis.

39 **D**etractio *formalis* est, quæ fit cum direc
tentione alteri nocendi, seu alienam famam
denigrandi. *Materialis* autem detractio est
fit quidem absque directa intentione & voluntate
alteri nocendi, vel ejus famam denigrandi, sed
tamen cum præviso, vel prævideri debito peccati
nocumenti, seu infamiæ alterius; adeoque fit
sine indirecto voluntario, & intentione nocendi.
Utraque peccatum mortale est ex genere suo, quia
injustum damnum proximo illatum, ad quod
facit etiam voluntarium indirectum, & inter
tativum, ut suo loco, & hætenus sapissimè patet.
Longè tamen gravius peccatum est detractio
malis, utpotè voluntarium injustum perfectius
continens, veramque malitiam, quam detractio
materialis tantum, quæ voluntarium longè imper
fectius habet, & frequentissimè ob actus imper
fectionem, indeliberationem, vel inadvertentiam
à culpa mortali excusatur: ut infra videbitur.
& ex *D. Thoma cit.* rectè notat Layman. *lib. 1.
tract. 3. p. 2. cap. 3. num. 4.* addens oportere

ideo quæri ex pœnitente detractiōes confitente, utrum odium vel desiderium nocendi gesserit adversus personam, cui detraxit: seu utrum sua locutione intenderit ei nocere, an saltem præviderit posse sequi nocumentum, an defacto secutum fuerit? &c. ut nimirum possit confessarius judicare de gravitate peccati, & obligatione restituendi.

§. II.

Detractio directa, & indirecta.

Detractio *directa* dicitur, quâ directè & posi-
tively læditur fama proximi: fitque 4. modis.

1. imponendo alicui crimen falsum. 2. verum vel falsum crimen vel defectum exaggerando, & augendo. 3. crimen vel defectum occultum verum manifestando. 4. opus rectè factum sinistrè interpretando, seu temerè exterius judicando; quo modo etiam læditur fama proximi apud audientes, quibus notitia nova ingeritur circa intentionem proximi non rectam, quam antea non habebant. Quos modos indicat versus. *Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.*

Detractio *indirecta*, qua solùm indirectè & quasi
negativè læditur fama proximi, fit etiam 4. modis

1. Negando alterius bonum, vel dotes. 2. bonum vel dotes alterius extenuando, vel elevando cum damno proximi. 3. bonum vel dotes alterius malitiosè reticendo vel silendo, quando quis manifestare deberet ex justitia, tunc nimirum, quando alicujus silentium haberetur pro tacita confessione, vel approbatione, aut assertione defectus alterius:

& maximè, si signo externo ostendat; ut si aliis
 minem laudantibus, vel commendantibus tu
 tem, vel os contrahas, aut dicas, ego taceo &c.
 pacto sufficienter manifestas oppositam tuam
 estimationem malam de homine. Item cum aliis
 mini detrahentibus, vel vituperantibus, tu sine
 splicitate signo taceas, tacens consentire, & in
 miam alterius approbare censeris. 4. Ita imp
 laudando, ut laus tua potius cedat in dimi
 nem famæ alterius, ejusve vituperium, juxta
 Gellii lib. 19. *Turpius est exigue atque fragide
 dari, quam insectanter & graviter vituperari.*
 Quos modos indicat versus. *Qui negat, aut
 nuit, tacuit, laudatque remisit.* Utrobique
 peccatum mortale ex genere suo ob injuste
 vel diminutam famam proximi: gravius tamen
 se loquendo est detractio directa, quâ sicut directè
 ita gravius læditur fama proximi; quàm detrac
 indirectè facta, qua ordinariè minus læditur
 alterius, quamvis per accidens fieri possit, ut
 ob malitiam detrahentis non audentis directè
 famam alterius arrodere, vel ob graviolem mali
 am, vel ob majus damnum inde secutum homi
 læso apud alios, multò gravius peccet indirectè
 quàm directè detrahens: utpote qui solum ne
 ret aliquem esse castum, utique gravius peccat
 infamat, quàm qui directè assereret hominem
 ebriosam, lusu deditum &c.

Contumelia, diffamatio, susurratio.

Contumelia est detractio facta coram aliis in⁴² præsentia illius, cui detrahitur; cum scilicet alicui præsenti & audienti crimen falsum vel verum occultum palàm quasi in faciem objicitur. Est peccatum mortale gravissimum, & duplò gravius detractioe simplici facta in absentia personæ diffamata: quia præter læsionem famæ, etiam continet læsionem honoris, & confusionem faciei, & persona præsens longè magis est invita ad sui diffamationem, quàm absens & non audiens. Sed de contumelia infra latius Sect. 4.

Diffamatio est detractio famæ alterius publica,⁴³ seu coram multis facta; & cum directa vel indirecta intentione alterius infamiam in publicum pro- palandi. Est peccatum mortale longè gravius, quàm detractio famæ alienæ privata coram uno & altero, vel inter privatos tantùm parietes facta: quia eò gravius extensivè est peccatum detractio- nis, quo fit coram pluribus audientibus; quia eò plures partiales famas, seu bonas existimationes al- terius apud alios injustè aufert, vel minuit; imò virtualiter & æquivalenter sunt quasi totidem de- tractioes & læsiones famæ partiales, quot sunt personæ audientes, ideoque pluralitas, & quoad fieri potest numerus audientium tanquam circum- stantia augens malitiam substantialem actûs, se- cundùm comunem & nostram sententiam explicari debet in confessione detractiois.

44 *Susurratio est detractio, vel quævis oblatio
prava de proximo, ad occultè & injustè solvenda
vel lædendam amicitiam, discordiamq; semina-
dam: ex D. Thoma quæst. 74. art. 1. Est unum
peccatum mortale ex genere suo, juxta illud Eccl.
28. Susurro & bilinguis maledictus: multos
turbavit pacem habentes. Et ad Rom. 1. Inven-
nes, & detractores dicuntur. DEO odibiles. Est
cæteris paribus longè gravius peccatum, quam
tractio simplex: nam præter injustam læsionem
famæ alterius contra justitiam, etiam intendit
solvere, vel lædere habitam amicitiam, pacem
concordiam cum aliis, privando illum injustè
igno bono: quia Eccl. Amico fideli nulla est
paratio: ideoque specialiter etiam repugnat
ritati proximi; estque multorum malorum
vissimorum causa, ut experientia nimis notat.
Huc referenda breviter & explicanda.*

Revelatio secreti commissi.

45 *Qui I. Secretum expressa vel tacita con-
viter contra fidelitatem, & justitiam ex genere
mortaliter (pro ratione materia, aut damni
non minùs, quam qui depositi fidem violat. Com-
munis cum Navar. cap. 18. n. 26. Molina
4. disp. 5. & 6. Layman. lib. 3. tract. 3. cap.
num. 1. Et indicatur Proverb. 11. Qui amicum
fraudulenter, revelat amici consilium.
est: quia obligatio justitiæ ex genere suo est
mortali: sed qui secretum expressa vel tacita*

ventione teticendum in se suscepit, tenetur ex iustitia servare fidem: ergo revelans peccat contra Iustitiam, ideoque & ex genere suo mortaliter: intellige nimirum, nisi imperfectio actus, levitas materiæ, aut modicum, vel nullum inde secutum detrimentum excuset. 2. Quoad expressam conventionem res clara est. Tacita autem conventionem secreti servandi obligantur imprimis Consiliarii Principum, & Officiales belli, quibus Reipublicæ vel exercitus secreta consilia committuntur: deinde Juris Periti, Advocati, Medici, Chirurghi, Obstetrices &c. quibus consilii vel remedii capiendi causâ secreta revelantur, & probabiliter etiam amici & propinqui, quibus amicitia vel propinquitatis jure consilii, auxilii, vel solatii capiendi causâ secreta aliqua committuntur, hi nimirum omnes eo ipso, quod talia secreta suscipiunt, seclusa alia expressa conventionem tacendi, tacite censentur se obligare ad secretum.

Iustæ autem causæ secreti revelandi sunt. I. Si secretum cedat in Reipublicæ detrimentum, vel certæ personæ injuriam: ut si Titium ab occulto tibi revelato proposito civitatem prodendi, vel hunc hominem occidendi &c. aliter revocare non possis, potes, & debes etiam manifestare, quantum opus est ad avertendum malum, iis quorum interest. Communis cum S. Thoma 2. 2. *quest.* 70. *art.* 1. *Molina.* *Laym. cit. num.* 2. Ratio patet: quia ex lege & ordine Charitatis quilibet obligatur liberare innocentem ab injuria nocentis, etsi cum aliquo nocentis damno fieri debeat. II. Quando secre-

secretum cessurum esset in grave nocendum
 ipsius, qui tibi comisit; ut si quis occulto im-
 dimento dirimente tibi revelato à matrimonio
 vocari non possit, nisi canonicè denuntietur.
 erit denuntiatio secreti, ob Sacramenti reveren-
 tiam, & ad peccatum vitandum. *Communi-
 DD. cum Navar. cap. 18. num. 55. Sanchez. lib.
 de matrim. disp. 13. Molina, Laym. cit. III. Quo-
 do ipsemet, cui secretum commissum est, gra-
 ve damnum incurrere debet, nisi secretum re-
 let: ut si Titius revelasset tibi homicidium
 commissum, & postea tu de eodem homicidio
 spectus factus, ipsemet jam de vita periclitari
 nisi reveles, licitè revelabis. Ex comuni *Molina
 cit. disp. 37 Lessius lib. 2. cap. 11. dub. 1.
 Laym. cit. num. 2. Ratio est: quia sicut in
 rum debitorum, ita & secreti naturalis obligatio
 cessat, quando sine maximo detrimento prop-
 ritæ, & famæ servari non potest, nemo enim
 promittendo secretum, censendus est id etiam
 talem casum extendere voluisse; sed potius
 sumitur quisque ex ordine Charitatis propriam
 columitatem alienæ anteponeere velle. IV. At
 si aliquis expressè promississet se servaturum esse
 cretum, etiam cum discrimine propriæ vitæ,
 lem adhuc obligari censet Molina modo cit.
 talis promissio objectum honestum habcat.
 probabilius cum aliis negat Laym. cit. num. 2.
 Quia secretum comittens, obstante ordine
 ritatis non potest alterum obligare cum tam
 onere; sed ipse potius minus incommodum**

tere debet, ne alter in periculum mortis veniat. Quod si tamen aliquis notitiam secreti per vim, vel fraudem assecutus fuisset, v. g. furtivè aperiendo alterius litteras, & maximè legendo alterius confessionem scriptam, neque mortis vel tormentorum metu revelare poterit; præsertim quando alter ex revelatione æquale vitæ discrimen subire deberet. Ita Navar. c. 28. n. 54. Molina cit. Conclus. 10. Laym. cit. n. 5. alii apud ipsos. Ratio est: quia quicumque injuriam intulit, tenetur eam tollere, seu non continuare: ergo qui alterius secretum injuriosè acquisivit, tenetur illud semper suppressere, aliàs quocumque casu revelet, injuriam renovabit, & continuabit. Neque obstat utriusque æquale discrimen: nam in pari causa semper melior est conditio innocentis seu injustè læsi, quàm nocentis & lædentis injustè. Scio hinc mirabiles contingentias sed omitto.

§. IV.

Detractio pura, & calumnia.

Detractio pura seu revelans tantùm dicitur: 47
qua alterius verum, sed occultum crimen
proditur animo nocendi, seu denigrandi famam.

De hujus injustitia, conditionibus, & excusatione,
necessariò seorsim dicã speciali assertione sequenti.

Calumnia, seu detractio calumnians est, qua 48
crimen falsum alteri affingitur, seu imponitur.

Peccatum mortale gravissimum, & plus duplò gra-
vius detractioe pura seu revelante tantùm, teste

Navar. c. 18. n. 36. Quia qui mendacio perni-
cioso

cioſo falſum crimen imponendo alicui famam
 trahit, tam dominio, quàm poſſeſſione fama
 ſpoliat, innocens enim & verum dominium
 juſtam poſſeſſionem ſuae famae habet; qui autem
 crimen verum occultum prodit, privat hominem
 non dominio, ſed tantum poſſeſſione fama: *ca-*
 minoſo enim reſpectu talis criminis comiſſi, pe-
 ſe & ſecundum veritatem fama debita non eſt,
 ſolum per accidens propter publicam ignora-
 nem illius criminis: ſicut enim tua probabilis
 rantia, & bona fides efficit, ut alienum equum
 v. g. juſtè poſſideas, injuriamque tibi inferat,
 eripit, antequàm liquidò conſtet, tuum non
 ita publica ignorantia tui criminis efficit, ut
 apud alios poſſideas famam, ſeu bonam tui ex-
 mationem, injuriamque tibi inferat, qui eripit
 tequam liquidò conſtet, tuam non eſſe; quia
 ca ignorantia tui criminis facit, ut juſtè apud
 acquiſita fama, ſeu bona tui exiſtimatio per-
 ret, injuriamque tibi inferat, qui eam deſtruit
 antequàm publicè innotelcat, tibi re ipſa debita
 non eſſe. Hoc tamen notando diſcrimine: quod
 tibi alienum equum poſſidenti bona fide injuriam
 non inferam, ſi de hoc verum dominum certum
 rem faciam; quia is damnum & injuriam ſaltem
 materialem patitur, qua eum juſtè liberare poſſum
 at verò tibi occultè criminoſo apud alios famam
 ſeu bonam exiſtimationem poſſidenti, injuriam
 adhuc infero, ſi eis veritatem indicem, & ab illo
 rore liberem, quia illi nullum inde damnum,
 injuriam patiuntur, quòd de occultè crimininoſo
 bonum

bonam opinionem gerant ; neque enim ille aliquid possidet ad istos spectans ; consequenter injuriosè privatur possessione famæ suæ. Deinde crimen falsum alicui imponere semper illicitum est : nam est mendacium perniciosum intrinsecè malum , & repugnans præcepto negativo : *nondices falsum testimonium* : at verò crimen verum occultum alterius manifestare , non est semper illicitum , sed ob certas & varias causas licitum esse potest , ut mox patebit assertione sequenti. Denique multum augetur malitia calumniæ , quando fit publicè in judicio : utpote de falso crimine accusando , vel testimonium perhibendo scienter. Huc ergò propriè spectat , & breviter explicandum est , octavo præcepto specialiter prohibitum.

Falsum testimonium.

I. Utpotè in judicio , vel aliàs , aut falsum affirmando , aut verum negando , aut amphibologia aliqua eludendo contra apertam mentem Judicis interrogantis , semper est illicitum , & peccatum mortale ex genere suo , cum obligatione revocationis & restitutionis omnis damni inde secuti innocentis , ut Sect. 5. patebit. *Ratio clara est* : quia nimirum est mendacium perniciosum contra justitiam comutativam injustissimè lædens proximum in bonis famæ per se , & consequenter etiam plerumque fortunæ , aut ipsius vitæ : ergo mortale ex genere suo cum onere revocationis , & restitutionis. Adde cum Nayarr. c. 25. n. 40. & Layman. l. 3. tr. 6. c. 4. n. 8. Etiam si testis per

per errorem, oblivionem, aliãve causam excu-
 tem falsum deposuerit, cognito errore adhuc
 netur suum dictum revocare ante latam sententiam
 imò & postea, si sperat ei prodesse posse; saltem
 ad hoc, ut non habeatur testis integer, vel
 exceptione major: ut habetur c. 6. *praecepti*
de testibus.

50 II. At verò nolle testimonium dicere, subter-
 gere, dissimulare, tunc solum peccatum est, quan-
 do quis ex Charitate obligatur testari: & inde
 nulla oritur in omittendo obligatio restituendi
 juxta dicta in materia de *restitu. ex causa negati-*
 Ratio est: quia testis positivè testimonium dicens
 non obligatur ex justitia commutativa respectu
 hominis judicandi; hic enim nullum habet jus
 alterum, ut pro se testari, ejusque confidens
 procurare teneatur: ideoque non testando non
 fert ei damnum, quod suum est auferendo, sed
 solum obligatur ex charitate respectu ipsius, &
 justitia legali respectu judicis justè præcipientis.
 testetur: ex quarum virtutum violatione non
 tur obligatio restituendi, juxta dicta suo loco.
 gò licet talis gravissimè peccet contra Charitatem
 non testando, vel obedientiam seu Justitiam legi-
 lem, nullam tamen inde contrahit obligationem
 restitutionis.

51 III. Obligatur autem omnis homo idoneus
 mortali testimonium dicere, ex Charitate quidem
 & sponte sua, quando proximus in gravi necessitate
 te de vita, fama, vel bonis fortunæ periclitatur
 malum testando impediri potest; omnium

sensu in materia de Charitate. Ex iustitia verò
legali seu obedientia tenetur solum testis à compe-
tente Iudice legitimè citatus & interrogatus; juxta
communem DD. cum D. Thoma 2. 2. q. 70. a. 1.
n. 2. Scoto in 4. d. 15. q. 3. Ratio est; quia
iusto legitimi superioris præcepto in re gravi pa-
rendum est sub mortali: atqui iustum est præ-
ceptum legitimi Iudicis juridicè interrogantis: &
testimonium exigentis; nimirum in casu, quo ho-
minis infamia, justa accusatio, vel denuntiatio cri-
minis, cum semiplena probatione, vel aliis indiciis
sufficientibus ad testes examinandos præcesserunt,
Secus esset, quando Iudex non legitimè interroga-
ret, aut homo aliunde à testimonio ferendo excu-
satus esset, ut in sequentibus casibus.

IV. Causæ excusantes à testimonio ferendo
sunt hæ sequentes 1. Si quis crimen, vel id, de quo
testandum est, novit ex sola confessione sacramen-
tali, ejusque sigillo in tota sua latitudine. 2. Si cri-
men occultum est, ita ut nulla publica de eo indi-
cia adsint; quamvis fortè duobus vel tribus priva-
tim cognitum esset: talis etiam interrogatus non
tenetur testificari, nisi crimen esset perniciosum
Reipublicæ: de quo vide latè Petrum Navar.
lib. 2. c. 4. n. 219. 3. Si criminis notitiam accepit
sub secreto naturali ad honestum finem: utpote
Advocatus, Medicus, Chirurgus, vir Doctus,
vel valde amicus &c. ad consilium, auxilium, vel
remedium adhibendum misero criminoso, non
tenetur postea testificari de eo. Navar. uterque.
Molina Lessius, Laym. cit. n. 8. Excipe, nisi
Ju-

Judex sciens, talem hanc notitiam ex secreto accepisse, & nihilominus crimen Reipublicæ perniciosum interroget: aut si secretum commissum non esset ad talem honestum finem; sed merè sponte. Vide cit. 4. Si quis notitiam delicti, alteri iustitiam creti per injuriam accepit: v. g. litteras aperientes vel hominem per vim cogendo. (Adde etiam ebrietatem inducendo) ad sibi revelandum: non enim nec Judici interroganti quidem prodere potest; cum injuria semel illata non sit extirpanda. Ut cum aliis docent Molina & Laym. modò cit. 5. Si scias factum hominis, de quo interrogaris, à crimine & poena alienum esse, ut si quis ex ignorantia hominem pro fera occidit rem alienam abstulit, sed in gravissima necessitate, vel ad justam compensationem &c. Non tamen de eo testari; imò factum simpliciter negare potes; sicut & ipse reus, etiam addito juramento quia Judicis interrogatio procedit ex præsumptione culpæ commissæ, seu de facto criminoso, quod factum rectè negas, etiam juratus Navar. c. 14. §. 115. Lessius, Laym. cit. n. 9. 6. Si ex testimonio tibi, vel tuis notabile damnum imminere non teneris testari, nisi crimen Reipublicæ perniciosum sit; ut proditioes &c. & alia ratione impediri non possit. Navar. Lessius. Laym. cit. Parentes contra liberos, liberi contra parentes nec cogi, nec admitti possunt in testimonium. §. C. de test. Exceptis criminibus atrocissimis v. g. hæresis, læsæ majestatis, proditiois, venæ &c. 8. Personæ exemptæ aut privilegiatæ non coguntur

coguntur esse testes : utpote Clerici coram Judice
sæculari ; volentes tamen admittuntur ; & in alio-
rum defectu etiam coguntur ; sed coram suo Ju-
dice Ecclesiastico tantum ; aut eo consentiente ,
coram sæculari , juxta communem doctrinam &
praxim. Hæc compendio congesta latius vide
apud cit.

Dictis casibus , & quoties Judex non legitime
interrogat , licitum est testimonium recusare , sub-
terfugere : aut si omnino respondendum sit , veri-
tatem dissimulare , aut aliqua licita amphibologia ,
vel reservatione mentali eludere , circa quod no-
tanda est generalis regula communiter tradita in
materia de juramentis & perjuriis. Quotiescun-
que quis non tenetur respondere interroganti , &
ex rationabili causa non expedit veritatem prodi-
nec comode possit , licite potest dissimulare veri-
tatem amphibologiã vel reservatione mentali ,
dummodo responsionis sensus correspondeat cum
intentione interrogantis , quàm habere debet : v.
g. consiliarius interrogatus de actis in Concilio :
Confessarius de peccatis auditis &c. licite respon-
det , nescio , intelligendo : sic , ut tibi possim di-
cere , vel notitia utili aut licita ad publicè dicen-
dum. Testis rogatus de facto inculpabili v. g.
homine pro fera , oeciso à venante &c. potest sim-
pliciter negare factum esse ; intelligendo scilicet
culpabiliter , & tale factum , de quo Judex interro-
gare tantum debet. Veniens ex loco false diffama-
to de peste , licite negat , imò jurat , se venire
ex illo loco ; intelligendo ut peste infecto , de quali

§ 32 *Tract. V. in VIII. Præcept. Decalogi Cap. II.*
solum interrogatur, vel interrogari debet.
(ita in similibus.)

ASSERTIO IV.

§ 4 **D**etractio etiam pura verum, sed occulta
crimen revelans, peccatum mortale est; quod
duo concurrentibus conditionibus: nimirum
1. ad sit voluntarium perfectum. 2. Materia gravis
3. Res occulta & 4. iniustitia revelandi. His
conditionibus, vel una earum deficiente veniale
reddit, aut etiam à peccato omnino excusatur,
quandoque cohonestatur. Sic omnes passim
patebit declarando singula.

§. I.

Voluntarium perfectum.

§ 5 **D**etractio ut mortalis sit, omnino requiritur
voluntarium perfectum & deliberatum
directum, vel indirectum, ut nimirum quis ple
tione utens vel directè intendat, vel saltem ad
tat, aut advertere debeat, suam locutionem
re, vel denigrare famam proximi, juxta dicta
§. 2. Excusat ergo à mortali, & veniale reddit
in cæteris omnibus peccatis, imperfectio actus
ob ignorantiam, aut inadvertentiam ad nocent
tum proximi, vel ob vehementem passionem
præcipitantiam mentis & linguæ: nisi enim
ejusmodi causas dicatur, detractionem sæpissimè
excusari à mortali, totum genus humanum perit
bitur; adeò vulgare est hoc vitium, ait Laym.
3. rr. 3. p. 2. c. 3. n. 3. Etenim lingua modicum
membrum est, sed volubile, & inquietum malum

quod nullus hominum damnare potest. Quare regula P. Marchant. tom. 2. tribun. tr. 9. tit. 4. q. 4. reg. 4. *Qui ex levitate animi, garrulitate, consuetudine nimia gravia peccata proximorum effugiunt, saltem ratione periculi infamandi proximum, cui se exponunt, mortaliter ut plurimum peccant*: intelligenda est: si ipsi advertant, vel advertere debeant ejusmodi periculum infamiae proximum; quod si enim faciant ex naturali impetu pravæ consuetudinis & loquacitatis absque omni advertentia ad damnum proximi, non poterunt peccare mortaliter in ipso actu, licet bene in sua causa, scilicet ipsa mala consuetudine voluntariè contracta & retenta: juxta generalem regulam traditam in materia de peccatis ex consuetudine. Ut sunt maximè blasphemiae, perjuriae, & detractiōes. Sic qui frequentatis actibus detrahendi, blasphemandi, pejerandi, advertit sibi generari habitum mala consuetudinis, quia postea difficulter abstinere poterit, ab ipso puncto, quo cum tali advertentia insuper actum detractiōis exercet, peccat mortaliter, & est in pessimo statu, quamdiu eam pravam consuetudinem absque conatu emendandi, & pœnitentiâ, culpabiliter tetinet: adeò ut talis homo tamdiu versetur in continuo statu peccati mortalis omissionis emendandi, & omnes actus vitales pravæ consuetudinis voluntariè & culpabiliter retentæ secuti imputentur ei in peccatum mortale. tanquam indirectè voluntarii in sua causa mala, scilicet consuetudine voluntariè retenta. At verò post pœnitentiam, & moralem adhibitum conatum

§34 *Traet. V. in VIII. Præcept. Decalog. Cap. 10.*
tum emendandi, actus detractionis &c. ex natura
prorsus impetu pravæ consuetudinis seu loquaci-
tis erumpentes, defectu voluntarii, peccata, et
tem mortalia esse non possunt: sic enim nullo mo-
do sunt amplius voluntarii: non in se, ut supponimus,
neque in sua causa, scilicet mala consuetudine
ne contracta; quippe jam tibi merè involuntaria
remanente.

§. II.

Materia gravis.

56 **D**etractio ut mortalis sit, requiritur materia
gravis, spectata non tantum in se absolute
sed habita etiam ratione circumstantiæ: per se
quæ injuste læditur. Si levis sit materia, sive
absolute, sive habita ratione circumstantiæ pen-
næ, utique excusabitur a mortali, & veniale er-
det ex parvitate materiæ, sicut in omnibus
peccatis versantibus circa materiam divilibilem
v. g. furto, intemperantia &c. juxta communem
doctrinam in materia de peccatis.

57 Materia autem gravis detractionis censetur
nis & solus defectus vel in se, vel respectu personæ
læsa graviter probrosus: qualis ordinariè
dem est crimen mortale, at certè non solum,
ratione circumstantiæ, statûs, vel conditionis per-
sonæ, & damni secuti, sæpe etiam defectus veni-
lis; imò & naturalis, ut si prodas virum honestum,
stum, boni nominis, vel magnæ auctoritatis, vel
mendacem, bibulum, illegitimè natum, vel infirmum
ei generis &c. inde enim ei grave nocumentum
facit

famæ & honoris, vel impedimentum alterius boni oriri potest, Communis DD. Navar. c. 18. n. 25. Lessius lib. 2. c. II. dub. 3. Molina disp. 33. fin. Laym. cit. n. 3.

Contra verò materia levis detractiōis est, omnis, & solus defectus vel in se, vel habita ratione circumstantiæ personæ parùm probrosus; quales sunt in primis defectus naturales animæ, vel corporis, ut esse rudem, duri ingenii, gibbosum, luseum spurium, filium Clerici &c. item vitia venialia & quotidiana, ut jocosè mentitum, temulentum fuisse, luisse excessivè &c. item etiam crimen de se mortale relatū de personā vili, vel ita affecta, ut crimen commissum non multùm probrosū vel magno dedecori sibi ducat: v. g. germanum fuisse ebrium, militem habere concubinam, furatum esse, duellasse &c. ita communis citt. Ad casus ergò particulares & in praxi frequentissimos expediendos benè notanda, & semper præ oculis habenda est hæc clara & facilis.

(REGULA GENERALIS)

Quoties notabiliter fama alterius leditur, sive defectus narratus, sit mortalis, sive venialis, sive naturalis tantùm; toties peccatur mortaliter. Quoties verò leviter solùm leditur fama, peccatur venialiter, quando nihil leditur, quidquid dicitur, nihil peccatur ex hoc capite. Nam si de viro probò, vel Religioso dicas, amare puellam, rixatum esse, vel duellasse, aut quid simile; graviter lædis ejus famam, ideoque peccas graviter: si idem dicas

dicas de juvene nobili, vel milite, leviter, vel famam lædis; cum de talibus non erubescere, gloriari soleant, ideoque etiam leviter, vel peccabis in materia detractionis. Jam positis sus aliquot speciales ambiguos.

I. Dicere aliquem superbum, avarum, pigrum &c.

¶ Quia hæc, & ejusmodi vel inclinationem vel naturalem, vel etiam peccatum morale significare possunt apud audientes, judicium est ex circumstantiis, & æstimatione audientium. Plerumque enim audientes interpretari solent naturali propensione tantum ad ejusmodi vitia, & sic dicere peccatum veniale non excedet. Vester V. detrahitio. q. 1. Lessius, Laym. cit. interdum tamen tales possunt esse circumstantiæ, ut aliis grave peccatum interpretantibus, etiam imputatio hominis tali de se prolato judicio graviter lædatur: & sic dicere, à mortali excusari contemnerit: Ut benè notat Navar. c. 18. n. 34. Lessius alii apud Laym. cit. Qua ratione sapius etiam alios defectus naturales referendo, peccata occurrunt gravia significando, utique graviter peccatis, ut si dicas aliquem laborare morbo gallico, statim addas causam illius morbi fuisse naturalem, v.g. ex infectione; ex loco frigido, vel cohabitatione contagiosa &c. significas eum deditum fuisse veneri illicitæ: si ergo dedecus illud grave fuisse machatum, utique peccabis graviter: sed si dedecus illi non sit, ut si sit miles, adolescens

famis, tunc enim famam ejus graviter non lædis, ut modò dictum.

II. Referre crimen non nominatâ personâ.

SI quis referat crimen occultum factum non nominatâ personâ, dummodò absit periculum, quòd audientes occasione illius narrationis deveniant in notitiam personæ criminosaë, ordinariè non est peccatum, saltem grave; quin etiam ex justa causa cohonestari potest, juxta dicenda §. 4. At verò si persona occulti criminis, etsi non nominata, ita tamen describatur, ut facilè cognosci possit, vel aliquando agnoscenda sit: ut qui dicit primam suam filiam confessionis adulterium confessam esse &c. vel saltem in talis personæ familiam, ordinem, Monasterium, gravis infamia redundet: ut qui dicit; Religiosum talis Monasterii, vel Ordinis, hominem talis familiæ, tale vel tale crimen commississe &c. quantum est ex parte materiæ, mortaliter peccat, cum onere restitutionis, imò tantò graviùs peccat, qui bono nomini Comunitatis detrahit, quantò majus & comunitius bonum violat: quamvis enim Congregatio vel comunitas aliqua re ipsa non maculetur ex unius hominis scelere vel perfidia, sicut nec Collegium Apostolorum ex proditiōe Judæ, maculatur tamen quoad homines simplices & imperfectos, quibus id sæpè multiplicitè scandalo esse solet; de quo pulchrè D. August. *Epist. 137. ad Clerum Hipponensem. Molina. Navar. Laym. cit. 3. n. 12.*

III. Referre crimen ab aliis auditum.

62 **Q**ui crimen alterius occultum simpliciter fert, vel narrat, se audivisse ab aliis, sine alia propria asseveratione, approbatione, vel confirmatione, aut nocendi proposito: siquidem circumstantiæ concurrant, ut credibile sit, neminem audientium crediturum esse, non peccat, nec tem graviter: quia tunc abest periculum nocendi damni inferendi. Quòd si verò à tali persona aliis circumstantiis crimen narretur, ut vi ipsius narrationis audientes moveantur ad credendum, vel saltem sinistrè suspicandum, peccabit tem graviter contra justitiam, cum onere restitutionis ob rationem oppositam. *Comunis DD. cum Soto in 4. d. 17. q. 4. a. 1. Navar. c. 18. n. 36. 50. Molina disp. 30. Lessius cit. c. 11. d. 1. Laym. cit. n. 7. & rectè monet, & Tamb. Decal. cap. 3. §. 2. n. 5.* Plerumque adesse periculum, quòd audientes aliquam fidem adhibeant cum læsione famæ proximi: aut saltem famæ ejus, aliàs antehac certa, ponitur sub dubio apud audientes, quòd ipsum gravis læsio est. Deinde tem versaliter, sive hoc sive alio casu, si crimen alterius ita referas, & eo modo, ut prudenter non sit ratio des adhibenda, advertas tamen audientes, non quod dem ex vi narrationis tuæ, sed propria animi levitate, vel temeritate credituros, aut sinistrè suspicatos esse, non peccas quidem contra justitiam, ut docent *S. Antonin. Cajet. Sylvestro. aliisq; docent Lessius Laym. Tamb. modo cit. quia sic non tu tua ratio*

ratione nihil movente, sed propria audientium levitas vel temeritas causa est malæ alterius famæ vel exultationis; peccas tamen contra Charitatem pro ratione materiæ gravius, vel levius, dupliciter; & respectu audientium; & infamati: quia scandalum ponis audientibus temerè credentibus, cum jactura famæ alterius.

IV. Referre uni, vel alteri tantum.

Qui occultum & infame crimen personæ aliàs bonæ famæ, sine causa manifestat, etiam uni vel alteri tantum homini prudenti & fidissimo, ulterius minimè evulgaturo, cum adhuc peccare mortaliter, docet communior & in rigore verior Sententia DD. *Sorus, Molina Lessius, Laym. sapè cit. & Lugo disp. 14. n. 51.* alii apud ipsos. Ratio est: quia reverà & rationabiliter plerique etiam hanc famæ suæ jacturam magni æstimant, & graviter sentiunt, si de gravi scelere infamantur, etiam apud unum virum prudentem & gravem.

Contra verò à mortali probabiliter excusant. *Cajet. Petrus Navar. Reginaldus*, aliisque relatis *Lessius lib. 2. c. 11. dub. 11. n. 70. Tamb. cit. l. 9. c. 3. §. 2. num. 7.* Ratio in oppositum est; quòd modicum nocumentum censeatur, famam perdere apud unum tantum hominem, si nullum aliud damnum exinde timeatur, imò moraliter perinde esse, ac si crimen omninò taceatur. Excipit tamen meritò *Lessius cit.* casum, quo prudenter quis judicatur omninò rationabiliter nolle, ut fama sua apud illum unum denigretur: prout est in Religioso,

§ 40 *Tract. V. in VIII. precept. Decalogi. Cap. VII.*
gioso, Clerico, subdito, qui mallet crimen
occultum sciri à centum aliis, quàm à Prae-
Domino, vel Benefactore, à quo multum deper-
det. Eadèmq; ratione *Lugo cit.* & alii à mor-
li excusant inprimis conjuges, virum & uxorem
qui inter se de occultis alterius criminibus con-
bulantur, modò absit periculum, ne alteruter
jux, uxor maximè ulteriùs evulget. Item pa-
tentes eos, qui in Confessione, etiam ad solum
um solatium, complicem revelant, aut de re-
factis alterius occultis conqueruntur: aut ad con-
silium capiendum à viro prudenti. De quo
iterum §. sequenti.

V. Detrahere defuncto.

54 **E**Tiam defuncti occultum, & grave crimen
propalare, mortale est contra justitiam, con-
onere restitutionis. Ex communi *Molina*
28. *Laym. cit. n. 13.* Ratio est: quia defuncti
corpore, sicut animâ, ita etiam famâ manet quod
damodò vivus in hominum memoria & ex-
matione, adeoque possessionem bonæ famæ
& gloriæ retinet; quâ si illum injustè spoliés, da-
num inferre censeris; ideòque compensare ob-
gaberis. Sicut tamen tunc minus damnum im-
tur, ita etiam minus peccatum comittitur, quàm
in detractioe vivorum. Unde & Historici, etiam
ipsi contra justitiam peccent, occulta hominum
crimina propalando, tamen quoad crimina publi-
ca, vel oblivione abolenda, vel uno tantum loco
cognita, evulgenda ad posteritatem, multò plus
lum

lis licet, quam aliis hominibus. Ut notant DD.
cit. Molina. Tann. Laym.

§. III.

Res occulta.

Detractio ut mortalis sit, requiritur, ut crimen
omnino occultum, & non notorium sit;
nam crimen jam notorium referre apud illos jam
scientes, vel sine dubio aliis brevi scituros, secluso
alio maligno affectu vel effectu malo, ad summum
veniale, & actus otiosus est; & sæpè nullum pec-
catum. Quoad alios verò non scientes adhuc cri-
men aliis notorium, diligenter notandum est du-
plex esse notorium, Juris, & facti.

Notorium juris, vel, ut ajunt, notoreitate juris
dicitur id, de quo aliquis in judicio vel condemna-
tus, vel confessus, vel sufficientibus signis, vel pro-
bationibus convictus est: unde qui de aliquo cri-
mine extra judicium notoriè infamatus est, vel con-
fessus, vel in judicio semiplenè tantum convictus,
nondum potest censerì notorius notoreitate juris,
sed facti tantum. Communis apud citandos.

Notorium facti, vel notoreitate facti dicitur id,
quod plurium hominum conspectui expositum, vel
notitià constat ita evidenti, ut nulla tergiversatione
celari possit. *Glossa in c. vestra de cohabit. Cle-
ricorum & mulier.* Idque notorium facti, aliquan-
do fit ab ipso criminoso: ut qui crimen admisit,
publicè coram multis in foro, in caupona &c. ali-
quando fit à fama orta ex aliorum relatione, præ-
sumptionibus, indicis sufficientibus &c. *hucus*

aliquando est notorium respectivè tantùm, scilicet respectu unius domûs, Collegii, Communitatis Viciniæ &c. aliquando est notorium absolute respectu omnium, eandem saltem regionem vel civitatem incolentium.

67 At quotnam numero hominibus debet cognitum esse crimen vel defectus alterius, ad hoc possit dici notorium notoreitate facti, & idcirco aliis ex eadem communitate nondum scientibus narrari, seu revelari possit? Res admodum perplexa est. Aliqui apud *Sylvestrum v. notorium* existimant sufficere, si decem personæ communitate ex communitate qualibet cognoverint; quod decem personæ faciunt plebem. *Gloss. in c. notorium. 10. q. 3. P. Navar. c. 25. n. 73.* & alter *Navar. lib. 2. c. 4. n. 291.* nimis strictè requirunt, ut tota communitas, vel ejus major vel potior pars crimen intellexerint; ut si communitas consistat ex decem, ex quibus vel septem, vel tres aut quatuor potiores crimen sciant. Sed regulam certam universalem, physicam seu arithmeticam assignare est impossibile. Placet ergo regula moralis tractata ab Abbate *in cit. c. vestra num. 16.* Molin. *lib. 3. c. 3. n. 8.* Lugo *disp. 24. Sect. 6.* Et hæc.

68 Quando res limites secreti & occulti ita divulgatur, ut attentata quantitate communitatis, quantitate hominum, & humana imbecillitate, prudenti arbitrio censeatur impossibile cohibere, quod minus ulterius diffundenda, atque in aliorum communitatum habitantium, vel vicinorum notitiam deveniatur.

fit, tunc censebitur respectu illius communitatis vel viciniae notoria & publica; ideoque fama amissa illius, de quo agitur. Unde in prava communitate regulariter sufficit quarta pars: in magna quinta, vel sexta: in maxima etiam vigesima, trigesima, & amplius: v. g. si domus vel Monasterium constet viginti incolis, omnino sufficiet octo cognovisse, & loqui de tali crimine, ad hoc ut respectu illius loci notorium censeatur. Si centum inhabitent, sufficit quindecim vel viginti cognovisse. In oppido continente quadraginta domus, fatis erit, octo vel decem diversarum domorum incolas crimen perspectum habere. Si civitas 500. habitatores contineat, fatis erit, triginta vel quadraginta per civitatem dispersos de crimine loqui, ut notorium seu famosum censeatur, ac de eo ulterius apud adhuc ignaros loqui liceat. Ita ferè exemplificant *Molina, Laym. Lugo cit.* His ita prænотatis pono breves.

RESOLUTIONES.

1. **C**rimen notorium notoreitate juris, postquam per Judicis condemnatoriam sententiam publicatum est, omnibus aliis ejusdem ac diversorum locorum per totum mundum, sine injuria licite vulgari potest. Communissima, meique citati omnes. *Molina. Lessius. Laym. n. 10. Lugo & alii apud ipsos.* Ratio est: quia sicut Magistratus in criminis vindictam reum corporis & fortunarum, vel vitæ, ita etiam famæ, bonis spoliandi jus habet; idque re ipsa facere decernit, quando reum publicè

sententiâ coram populo condemnat; adeo ut
 tunc amittat omninò jus ad famam & existimati-
 nem bonam respectu illius criminis apud omnes
 de quo condemnatus est: ergò tale crimen evul-
 gans non facit illi injuriam, consequenter
 peccat contra justitiam. Sed neque contra civi-
 ritatem delinquit, per se loquendo, & seculo
 malo affectu, ut contra *Sotum, Petrum Navar.*
 alios probabiliùs docent *Molina, Lessius, Laym.*
 quia utitur jure suo & licentia sibi à Magistratu
 sive concessa ad evulgandum ulteriùs crimen,
 tem in locis eidem Republicæ subjectis, vel in
 vicinis, vel comèrcio conjunctis (ut quidam
 restringunt.) imò etiam in locis remotissimis
 idèò enim damnatur facinorosus, ut sit exemplum
 aliis, etiam remotissimis: uti cum *Lessio, Dico-*
stillo advertit *Tamb. cit. c. 3. §. 2. n. 11.* Unde
 quitur non esse peccatum loqui de causa, ob quam
 quis publicè incarceratus, vel aliâ penâ punitus est.
 At verò ante Judicis sententiam, quando crimen
 intra cancellos judicii tantùm notorium factum
 est, vel per solam rei confessionem, vel per testium
 depositionem, aliàsve probationes, non potest
 ne injuria evulgari. Ex comuni *Molina disp.*
Laym. c. 3. n. 9. Ratio est: quia tunc crimen
 judicio notorium censetur solummodò in ordine
 ad ipsum Judicem, ut reum condemnare possit
 nondum in ordine ad populum, ut de eo loquatur
 nisi primò post latam sententiam condemnatoriam.
 Quòd si tamen crimen paulò post per sententiam
 publicandum sit, tunc criminis infamiam antever-

tere non erit gravis injuria; imò omninò nulla, si justam ob causam fiat: quâ ratione CHRISTUS peccatum occultum Judæ postea brevi consumandum manifestavit dilecto discipulo Joanni. c. 13. qui intingit &c. Quemadmodum & Petro postea prædixit trinam negationem sui.

11. Etiam crimen notorium notoreitate facti, tantum in aliqua Communitate, vel vicinia manifestare aliis ejusdem Communitatis, vel vicinia adhuc ignavis, non est peccatum, saltem grave. Communissima DD. cum Scoto in 4. d. 15. q. 4. a. 1. Navar. c. 18. n. 10. Molina. Laym. cit. Lugo disp. 14. sect. 5. (contra Adrianum, Sylvestrum, & alios nonnullos, volentes talem adhuc graviter peccare contra Charitatem, detrahendo criminoso alias particulares famas, seu bonas existimationes sui apud alios homines sui criminis adhuc ignaros) sed contra. Ratio est: quia criminofus censetur tunc spoliatus & jure & possessione famæ suæ, eo ipso, quo crimen ejus aded manifestum evasit, ut moraliter reputetur impossibile, quin in aliorum cohabitantium notitiam deveniat; idque non tantum, quando crimen notorium factum est evidentiâ facti ab ipso criminoso, quippè qui eo ipso, quo crimen publicè commisit, censetur cessisse juri & possessioni famæ suæ; sed etiam, si crimen factum est notorium. ex publica præsumptione, suspicione, infamiâ, seu relatione aliorum. V. g. Sacerdotem alere personam suspectam, aded ut possit quis aut ipsum factum publicum, aut illam defacto publicam præsumptionem vel infamiam

miam (absque majori tamen propria asser-
 ne, vel confirmatione) aliis ejusdem loci, vel
 nix referre, absque peccato saltem graviori.
 mum enim imputare debet sibi ipsi; alterum
 putet suo infortunio. Confirmat. Lugo cit. a.
 dicens: quia expedit ad bonum publicum,
 unusquisque ab aliis cognoscatur, qualis pub-
 est, ne alii in ejus convietu, commercio, vel
 actionibus humanis decipiantur. Confirmat
 sius cit. c. II. dub. II. num. 75. ex consuetudine
 totius Orbis, nunquam enim homines putant
 injuriam facere, si publica crimina aliis referant
 vel litteris perscribant, historiis commendata
 gant, & referant &c. Quæ rationes sanè
 bant, crimen ita notorium aliis referendo, non
 lum non peccare contra justitiam, sed neque
 tra Charitatem, saltem graviter, per se loquendo
 ut cum aliis notat Tamb. cit. n. 12. Cæterum
 omnes in confesso est, si fiat ex gravi odio,
 dictâ, vel novo damno illius proximi, esse mortale
 nullus dubitat: si fiat ex merâ loquacitate, ve-
 le: nullum autem peccatum erit, si fiat ex
 bono, vel ad alium finem bonum. Denique
 quimur semper de crimine vero, ita notorio
 eto, etiamsi per injuriam aliorum propalatum
 (excepto semper, nisi emanasset ex sigillo
 fessionis. Crimen autem falsum, de quo ali-
 per injuriam diffamatus est, scientes aliis referen-
 tibus narrando ulterius divulgare peccatum
 contra justitiam ex genere suo mortale, secundum
 omnes. Quia innocentem infamare per se ma-

& semper injustum est, quo injuriæ peccato se maculat non tantum, qui primus crimen falsum imponendo, infamiam causavit, sed etiam, qui aliis narrando infamiam auget, & ulterius diffundit. Ratio hujus est: quia innocens injuste infamatus de crimine falso; semper retinet jus intrinsicum fundatum in sua probabiliter innocentia, ne falsum de se dicatur, vel infametur. Nocens autem in tali crimine, quantumvis initio injuste diffamatus, nullum tale jus intrinsicum retinet, ut ex se patet.

III. Crimen notorium notoreitate saltem facti in uno tantum loco, potest quidem absque peccato saltem gravi aliis referri in locis vicinis, vel commerciorum consortio ita conjunctis, ut ad illa loca cito & facile, & quasi moraliter idem rumor sit per- venturus, tunc enim moraliter rem aestimando fama hominis amissa in hoc loco, etiam in loco tam vicino & conjuncto amissa censei potest; ut habet communis DD. apud citi. At verò ejusmodi crimen notorium in uno loco tantum referre in alio loco si- ve vicino, si ve ita disjuncto, ut ad illum vel ex natura rei non debebat, vel ob distantiam aut incom- municationem incolarum moraliter non poterat no- titia ejus facti pervenire, peccatum ex genere suo mortale est, etiam contra justitiam; juxta com- munem DD. Sotus lib. 5. q. 10. de just. a. 2. Moli- na disp. 31. & 32. Pet. Navar. a. n. 291. Tann. tom. 3. disp. 4. de just. q. 8. dub. 7. n. 142. Laym. n. 8. Ratio est: quia quantumvis infamatus in uno loco, in alio tamen loco, quò notitia sui criminis

vel non debet, vel non potest pervenire, adhuc
possidet famam suam apud nescientes: ergo
referens injuriam ei infert contra justitiam. Ubi
si crimen in tua tantum domo notum sit, non
potes manifestare aliis ex vicinia: vel si in tu
cinia tantum notum sit, non ideo potes manife
re aliis in remotioribus partibus amplè civitat
quia respectu tuæ domus, vel vicinæ nondum
sufficenter notorium, ut aliis nescientibus man
stari possit; vel si in tota tua civitate notum sit
non ideo potes manifestare in loco remoto, nisi
tu extraordinariam occasionem habes, & sine
notitia criminis eò nunquam pervenisset. Hæc
sententia uti communior & tutior, ita probabili
mihi omninò placet. Nec tamen displicet dicitur
Etio Cardinalis de Lugo *cit. Sect. 6. à numero 10.*
late. Quando nimirum res est notoria absolute
in aliqua civitate vel loco communi, posse
sine ullo peccato saltem gravi referri in aliis locis
remotis, vel litteris eò scribi. Ponamus quod
scelus Titii esse absolute notorium in hac civitate
Passaviensi, & veniat ad te hospes ex loco remoto
nonne potest illi res tota narrari, sicut aliis in
urbe commorantibus, fortè adhuc insciis, quod
vis peregrinus ille rediens in suam patriam nota
am illam secum delaturus sit? cur ergo eidem in
patria commoranti non poterit id ipsum per litteras
ras scribi, vel eidem ibidem narrari, si quis ab illo
sum ibi perveniret? Secus est, quando res notoria
notoria absolute, sed cum limitatione intra certam
privatam Comunitatem, Collegium, Monasterium, &c.

rium, familiam, scholam, tunc omninò fatendum est peccari contra justitiam alibi referendo: nam quæ ita limitatè notoria, in uno v. g. Monasterio circa crimen alicujus Religiosi, non sunt ita publica vel notoria, ut possint referri cuilibet sæculari hospitiū vel visitationis gratiā ad illud Monasterium venienti, sicut quæ absolutè notoria vel publica sunt in aliqua tota Communitate, civitate &c. ut dictum est. Quare consentiunt ferè omnes, injuriam mortalem inferre eum, qui crimen alicujus aliis extra talem locum degentibus manifestat: non enim crimen notorium est absolutè, sed respectivè & limitatè ad hunc locum, ideòque criminofus retinet jus ad famam suam extra talem locum. Adde, tunc injuriam inferri non tam privatæ personæ criminofæ, quàm ipsi Communitati, Collegio, Monasterio, familiæ &c. cum enim Collegium vel Monasterium moraliter reputetur ut una persona politica, ideo malum unius inhabitantis redundat in malum & infamiam alterius, qualis conjunctio non est in Communitate publica, civitate, vicinia tota. Quare à mortali excusari non possunt neque jam illi tabellarii & feritarii, qui crimen religiosi, v. g. etsi in hoc Conventu notorium, aut etiam ad emendationem vel vindictam publicatum, attamen intra terminos hujus Conventus sepeliendum, ad alios Conventus sine ulla causâ per modum novellarum perscribunt, vel referunt, imò quandoque exaggerant, &c. &c.

IV. Infamato de aliquo crimine notorio notorei-72

M m 3

tate

550 Tract. V. in VIII. præcept. Decalog. Cap. 11
vare juris, vel facti, postquam per penitentiam
te emendationem famam suam recuperavit, in
riam mortalem infert cum obligatione restitu
nis, qui cum de præterito & oblito crimine
& sine causa infamat: ut contra Lessium docet
communis DD. Toletus lib. 5. cap. 65. Molin.
disput. 33. Laym. Lugo cit. apud ipsos. Quod
est: Quia sicut malis moribus infamia con
hitur, ita contrariis moribus infamia aboletur,
bona fama recuperatur; ergo eâ semel recuperatâ
apud homines prioris sceleris oblitos, infamia
spoliatur recensendo prius ejus crimen. Com
mat optimè Lugo n. 85. Quia res illa per obli
nem reducta est ad eum statum, quem habebat
tequam esset publica; ergo sicut tunc publica
non potuit, ita nec postea poterit: nam antea
notoriam fuisse facit quidem, quod tunc fuerit pu
lica; non tamen facit, ut nunc publica sit. Lugo.
Cæterum à mortali minimè excusantur
sed vana detrahentium effugia, vel præteritum
sunt, quando quis aliquè suâ detractione infama
tum in uno, in alio factio laudat, aut post narratum
crimen mox addit poenitentiam ab eo actam. Molin.
tò minùs infamatum jure vel facto de uno tantum
vel altero etiam graviore crimine, absque imperio
mortali poteris infamare de alio occulto etiam
nori scelere, sive ejusdem sive diversæ speciei
dummodò de se sit materia sufficiens detractioni
mortalis; ut si furem condemnatum ob certam
ta publicata, prodas etiam alia quædam furatum
aut etiam adulterum fuisse: si adulterum infamatum

sed co
&c. t
Nava
n. 11.
infam
hom
nis, v
jurios
aliud
notori
am ser
nem it
dat inf
eo dic
infame
rium u
novola
tum fa
veniali
person
apud A
D
absque
vis pra
sa aut
alterius
cuntur
dientia
Comm

sed correctum, notoriè prodas denuò relapsum esse &c. ut contra *Pañud. Sylv.* alios rectè docent *Pet. Navar. lib. 2. c. 4. n. 226. Less. cit. dub. 14. Laym. n. 11. Tanner. n. 141.* Ratio est: quia quantumvis infamis de uno hoc crimine, adhuc tamen apud homines famam possidet respectu alterius criminis, vel relapsus omninò occulti: ergo eâ famâ injuriosè spoliatur. Secus dicendum esset, si crimen aliud esset valdè affine vel annexum cum altero notorio, ut si infamatum de adulterio prodas, etiam semel fornicatum esse: aut si contingat hominem ita esse prostitutæ famæ, ut parum ipsi accedat infamiæ, si aliud crimen etiam disparatum de eo dicatur: ut si de variis & repetitis criminibus infamem præsertim ejusdem speciei v. g. notorium usurarium, concubinarium, meretricem de novo lapsu insimules, sic, ut ei leve valdè detrimentum famæ accedat, tunc enim non peccabis, nisi venialiter ob parvitatem materiæ & nocuenti personæ, ut benè docent *Navar. Azor. Lessius*, aliè apud *Laym.*

§. IV.

Injustitia revelandi.

Detractio ut mortalis sit, requiritur denique; maximè injustitia revelandi, ut nimirum fiat absque ulla justa causâ necessitatis, vel utilitatis gravis præponderantis damno infamiæ alterius. Causâ autem Justæ revelandi verum crimen occultum alterius multifariæ, commodè ad 4. capita reducuntur. 1. *Bonum ipsius referentis.* 2. *bonum audientium.* 3. *bonum ipsius delinquentis.* 4. *bonum Communitatis, vel Reipublice.*

M n 4

I. Bo.

I. Bonum ipsius referentis.

74 **P**rima causa licitè revelandi crimen occultum alterius, vel defectum est bonum revelandi vel personæ valde conjunctæ. Sic

75 I. Licitum est peccatum proximi, vel injuria in se admissam aperire viro prudenti, amico, Confessario, consilii vel auxilii, imò etiam in sua afflictione solatii & levaminis capiendi gratiâ. Communis DD. apud cit. omnes. *Ratio est:* quia valdè difficile & maximum gravamen esset, si mea injusta afflictione non possem auxilium, vel consilium quærere, sed sine ulla quærimonia afflictio concoquere deberem: atqui nemo cum tantum proprio incommodo tenetur studere famam alterius injustè lædentis, præsertim cum vix ullus prudens talia audiens attendat ad infamationem alterius, sed potiùs ad consilium, solatium vel levamen exhibendum homini suas miseras quærere. Rectè tamen monent, & limitant Less. & Less. ut quoad possibile est, cum minimo alterius damno fiat, adeo ut si sufficiat unus ad consilium vel solamen, non manifestetur pluribus; si id suffraganter capi possit, non nominatâ personâ, non nominetur. Et Marchant. hic tract. 9. tit. 4. §. 3. addit: *Modò non mentiatur iniquitas, sed sine pravo, aut cum multis mendaciis, suspitionibus & judiciis temerariis id non fiat, ut fit sæpe variè maxime à mulieribus.* Huc spectat, quod docet Joannes de la Cruce apud Tamb. cit. cap. §. 2. num. 27. etiam justam querelam excusari non mortali, dicens: si persona secretò graviter injurata,

ta, non valens se à dolore cohibere, in querimonias prorumpit publicas, non illicò de peccato mortali damnatur, si injurians infametur; durum enim videtur, sic afflictum animum cohibere, ne in querimoniam prorumpat, cùm hoc naturalissimum sit. Hæc ille; ego tamen cum *Tamb. cit.* talem potiùs excusarem ex imperfectione actûs, primis motibus, voluntario imperfecto.

II. Ad sui vel proximi innocentis, præsertim ⁷⁶ conjuncti justam defensionem, licitum est alterius infamantis, vel persequentis crimen occultum aperire, quatenus necessarium est ad minuendam ejus auctoritatem, V. G. dicendo, eum mentiri, sæpius in simili mentitum esse &c. servato semper moderamine inculpatæ tutelæ, ne plus noceas, quàm ad defensionem opus sit. *Ratio est*: quia pro nostra defensione etiam famæ, vitæ, vel fortunarum licet alteri eripere vitam, cur non etiam famam? Communis DD. cum Navar. c. 18. num. 48. Item ut officium vel beneficium tibi, tuisvè dignis assequaris, non est illicitum, saltem graviter, competitoris non dignioris notum vitium collatori aperire: imò etiam occultum, quo ad tale officium vel beneficium inhabilior redditur. *Sa V. infamare. Navar. in cap. inter verba. num. 854. Tol. lib. 5. cap. 65. & alij.*

III. Eadem ratione à fortiori in judicio, si accuseris de crimine, quod ab accusatore juridicè probari non potest; non solum potes negare crimen objectum, aut dicere accusatorem mentiri, & calumniari (qui enim accusat de crimine, quod

M m 5

pro-

probare non potest, calumniator est, & suo se
 mentitur) verum etiam potes eidem accusatori
 similiter testi falso) ad eorum fidem superandam
 verum occultum crimen objicere & revelare,
 alia viâ te tueri non possis: quilibet enim jus habet
 se defendendi, præsertim eodem genere armorum
 quibus impetitur, & impugnatur: attamen hoc
 per cum moderamine inculpatae tutelæ; si
 aliâ viâ te tueri possis, aut saltem minus crimine
 vel unum tantum objiciendo satis tibi consuleris
 utique manifestando majus flagitium, vel plura
 crimina, peccares contra justitiam, eadem ratio
 ne, quâ ille, qui in tuenda vita sua moderamine
 inculpatae tutelæ excederet; juxta dicta suo loco

78 IV. Insuper ad evadendam mortem, vel graviora
 tormenta v. g. ob crimen occultum alterius
 falso impositum; & multò magis si ad crimen
 alterius occultum, tibi cognitum, manifestandum
 metu mortis vel torturæ adigaris, licet manifestes
 stas crimen occultum alterius verum, quod esse
 sigillum Confessionis sacramentalis novisti. Com-
 munis DD. Navar. c. 18. n. 54. Molina *tract. de
 disp. 37. Lugo disp. 14. sect. 7. num. 95.* Minus
 autem eo calu (etiam multò minus in præceptis
 tibus) licet crimen falsum imponere proximo
 centi, ut contra *Sylvestrum, Petrum Navar. & Lessium*,
 docet item communis DD. & bene præcep-
 bat Lugo cit. a num. 98. Etenim ab Innocentio
 XI. damnatae sunt hæc duæ propositiones 43. *Quæ-
 ni non nisi veritate sit detrahentis auctoritate
 magnam sibi noxiam falso crimine elidere?*

44. Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia. Ratio autem utriusque est: quia innocens habet jus strictum & universale ad suam veram famam veris virtutibus & innocentiae debitam, ut a nullo ullo unquam casu licite laedi possit; nisi id necessarium esset ad tuendam alterius vitam (alia ratio de bonis fortunae alibi patuit) At verò revera nocens non habet ita strictum & universale jus ad suam famam; quippe non fundatam in vera bonitate & innocentia, sed falsa & aestimata tantum, ut non possit ejus verum occultum crimen aliquando ob justam & urgentem causam publicari (in proposito autem revera est causa urgentissima) sed solum habet, ut sine justa causa non possit suam famam apud homines adhuc ignaros possessam spoliari. Ut latè & doctè prosequitur Lugo *ibid.*

II. Bonum audientium.

Leitum, & saepe meritorium est, proximi peccata vel defectus etiam occultos referre, ad audientium vel instructionem, ut a malis avertantur, simili lapsu, vel occasione caveant, vel ad cautelam, ne hypocrisi, pravis moribus, vel societate malorum seducantur, vel decipiantur, vel ad informationem ad propulsandum aliquod malum aliis per impios inferendum: patet exemplis Christi, & Sanctorum in Sacra Scriptura Luc. 12. *Attendite à fermento Pharisaeorum.* Matth. 5. *Nisi abundaverit justitia vestra plus, quam scribarum*

556 *Tract. V. in VIII. precept. Decalogi, Cap. II.*
rum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum
lorum. Item Math. 23. & alibi latè eorum vitia
depingit ad audientium cautelam & instructionem.
Et Apostolus I. *ad Timoth. 1.* aperit vitia Hym-
næi, & Alexandri, quos dicit se tradidisse famam
ut discant alii &c. Ratio est: quia salus & bonu-
num, præsertim spirituale innocentis, ordinis
Charitatis præferendum est famæ nocentis, quæ
damnum aliorum injustè famam possidere cau-
etur, cum verè famæ fundamentum non habeat
virtutem. Simili ratione, quem novi esse fures
possum manifestare iis, quibuscum habitat. Quem
novi imperitum Medicum, Advocatum, Cæ-
fessarium, artificem &c. possum ad cautelam ma-
nifestare iis, quibus damnum inferri ex eorum im-
peritia potest. Quem novi esse homicidam
furem occultum, possum indicare Judici, ut in-
centem eo crimine accusatum liberem. Si quem
novi habere occultum impedimentum dirime-
possum indicare Parocho, ne matrimonium
invalidè vel sacrilegè celebretur, & ita in simi-
bus. Imò in hujusmodi casibus aliquando etiam
manifestare debes ex charitate; nimirum quando
innocenti majus malum proveniret, quàm nocenti
ex manifestatione sui occulti criminis. De hoc
modò semper absit pravus finis vel affectus: ne
ex publicatione alterius peccati gravius malum
non timeatur, quàm bonum speretur, ut legem
evenire solet.

III. Bonum ipsius delinquentis.

NAm præter præceptum correctionis fraternæ, quo quis tenetur peccatum non emendatum proximi, si secreta correctio vel adhibita nihil profuit, vel adhibenda nihil pro futura speretur, denuntiare Superiori ad correctionem, juxta communem doctrinam in materia de Charitate, etiam licitum est per se loquendo, ex compassione amicabili, vera tamen & charitativa, etiam aliis pandere defectus occultos alicujus, eo fine, ut audientes pro eo orent, vel aliàs ad ejus correctionem collaborent: juvat etiam quandoque ejusmodi denuntiationem criminoso comminari: aut in præsentia criminosi coram aliis amicis fidelibus & charitativis ejus crimen referre, ut communi omnium adhortatione saltem rubore confusus ad emendationem compellatur: ubi magna discretione opus est. Ratio eadem à fortiori est: quia multò magis salus & bonum spirituale ipsius delinquentis præferendum est ejus famæ, quando sine hujus aliqua læsione procurari commodè non potest, ut hic supponimus ex communi cum Marchant. *ut. reg. 2.* Dixi tamen dummodò semper fiat ex vera & charitativa compassione, sapissimè enim res aliter se habet. Lege, quæso, D. Bernardum *sermone 24. in Cantica.* præclarissimè depingentem eos, qui sub titulo compassionis fratribus detrahunt, & inter plurima sic ait: *Alii quodam simulata verecundia fuco conceptam malitiam, quam retinere non possunt, adumbrare conantur. Vide-*
as al.

as alta præmitti suspiria, sicque quadam cum gra-
tate & tarditate, vultu mesto, demissis suspiriis
& voce plangenti egredi maledictionem, & quæ
tantò plausibiliorem, quantò creditur ab his
audiunt, corde invito magis & condolentis afflic-
tiorum quam malitiosè proferri. Doleo, inquit, vehe-
menter pro eo, quod diligo eum satis, & nunquam
tui de hac re corrigere eum. Et alius: miser
dem, ait, benè compertum fuerat de illo istud
per me nunquam innotuisset: at quoniam per
rum patefacta est res, veritatem negare non possum
dolens dico, revera ita est. Et addit: gra-
damnum &c. Hæc ille.

*IV. Bonum commune Reipublicæ vel
Communitatis.*

81 **R**egula universalis hæc sit. Quilibet licet
test, & plerumque ex Charitate tenetur
rire etiam occultum crimen vel defectum alterius
quoties ita necesse est ad impediendum
damnum vel ipsius Communitatis, vel privata
juscunque personæ innocentis; cum quilibet
ne Charitatis teneatur magis avertere
damnum Communitatis vel personæ innocentis
quam personæ nocentis. Communissima
cum Navar. c. 18. n. 31. Molina *disp.* 24. *Le-*
c. lit. c. 11. dub. 9. Laym. c. 3. n. 5. Exemplum
si quis moliatur crimen perniciosum Reipublicæ
hæresin, homicidia, furtiva, prodicionem &c.
aliter impedire non potest, tenetur aperire iis, quæ
rum interest. Si quis assumendus sit ad statum
que

quem indignus, & Reipublicæ, vel privatis personis perniciosus futurus, v. g. homo improbus, & ineptus ad officium, beneficium, vel Parochiam promovendus cum subditorum damno temporali vel spirituali: Medicus imperitus ad corporis curationem accersendus: Persona in matrimonium assumenda, unde mali exitus timeantur &c. potest & debet conscius vitium personæ, quo inhabilis fit, aperire, si aliter revocare non possit. Quo etiam spectat, ut jam indicatum, si innocens suspicionem falsi criminis de vita & fama periclitetur, tuque conscius eum liberare possis, indicando verum auctorem criminis, teneris ex Charitate indicare, prius tamen monendo alterum, ut sibi consulat, ob eandem rationem. Mol. Layas. loco cit. Item si bos, domus, legatum, eleemosyna conferenda sint pauperi, qui tamen pauper non est, potest ejus occulta simulatio detegi, ut alteri vero pauperi obveniat. Quod si tamen dos conferenda esset puellæ virgini, quæ occultè vitiata est, conscius non potest aperire ejus vitium, neque opus est; quia in foro & politia externa pro virgine habetur & insignibus virginum v. g. ferto gestando gaudet. Ut benè resolvit Laym. cit. n. 5.

SECTIO IV.

DE

Restitutione fama læsa alterius.

SUMMARIUM.

- 82. Injusta læsio fama inducit obligationem justitia, tam
- 84. I. Personalem, respectu ledentis, & læsi. qua ledens tantum, non ejus hæres, soli infamato obligatur, quàm
- 85. II.

85. II. Realem compensandi damna realia ex diffamatione secuta.
86. Proratione materia, & culpe commissa, gravior levem.
88. Reparandi famam ablatam.
89. Crimen falso impositum apertè retractando, etiam aequali infamia, vel periculo damni.
90. Aut veri occulti criminis ebulgati opinionem prout ter corrigendo.
91. Usque ad n. 96. Qualiter seu quo modo hæc correctio vel reparatio fieri possit, & debeat?
96. & 97. Si reus in iudicio non iudicè interrogatus, negando crimen, infamiam causet accusatori, testibus, pro illa eis ad nihil teneatur;
98. Secus, si iudicè interrogatus negando eos in iudicio lasit.
99. Infamans obligatur restituere famam apud omnes audientes immediatos
100. Ac etiam mediatos, si crimen aperuit audientibus mediatis ea intentione, iussu, suasio &c. ut ad alios manifestarent, qui sic audiunt mediatos.
101. Aut si prævidit homines garrulos id ulterius divulgaturos.
102. Videtur tamen modò praxis contraria, & sufficit restituere apud audientes immediatos solum;
103. Præsertim si non iudicabit, nec cogitabit, an alii divulgaturi sint, nec ne;
104. Usque ad n. 107. Quando & qualiter peccet qui detrahentem?
107. Usque ad n. 110. Quando audiens teneatur movere corrigere detractorem, ut desistat;

ASSERTIO V.

82 **I**njusta lasio fame proximi per detractionem, et infamiam &c. inducit obligationem iustitiam personalem restituendi ipsam famam; insuper &c. realem compensandi alia damna realia inde secuta.

pro ratione materia, & culpa commissa, efficaciter, utpote crimen falsò impostum aperitè retractando, aut veri criminis occulti evulgati opinionem prudenter corrigendo apud audientes immediatos omnes: atque etiam mediatos alios, si causa voluntaria fuit, ut audirent. Communis & certa omnium doctrina, ut patebit explicando per singula.

§. I.

Inducit obligationem justitiæ.

Ratio manifesta est: quia quisquis alterum in-83
justè læsit in bonis alicujus momenti, ex justitiæ comutativa obligatur compensare damnum illatum: sed lædens alterum in fama per detractio- nem, vel calumniam, utique lædit in bono magni momenti, & majoris ex genere suo, quàm sit bonum fortunæ: ergò læsio illa inducit obligatio- nem justitiæ restituendi ipsam famam. Sed dico

Personalem.

Obligatio enim restituendi ipsam famam læ-84
sam personalis est, tam respectu lædentis, quàm respectu læsi, adeò ut ipse tantum infamans, non item postea ejus hæres vel successor (nisi intercedente aliquo speciali pacto,) & ipsi tantum infamato vivo vel defuncto, non autem hæredibus vel successoribus defuncti infamati (nisi ad ipsos etiam infamia redundasset) famam restituere teneatur. Communis DD. Lessius *cir. lib. 2. c. 11. dub. 21.* Lugo *disp. 15. Sect. 1. n. 8.* Ratio est: quia sicut ipsum jus famæ personale est, & propri-
THEOL. MORAL. PARS V. N n um

um personæ habentis, ut nulli alteri debeatur, ipsi, ita & læsio injusta famæ, & consequenter ejusdem restituendæ obligatio personalis & præterest personæ lædentis, sic ut nullum alium obligare possit, nisi interveniente speciali pacto: ut si liberandus filio vel amico committat munus restituendi alicui famam à se læsam, quo tamen casu commissarius non suo, sed defuncti nomine famam restituat; etsi nulli alteri ea restitutio debeatur, nisi ipsi personæ læsæ, ac iis, in quos ejus infamatio ducatur: ut si parentem diffamasti pro concubinario, rebelle &c. teneberis restituere defuncti liberis, consequenter pro spuriiis habitis, aut omnibus privandis. Et sic in similibus. Ad hoc tamen

Insuper & realem compensandi damna realia secuta.

85] Infamans alterum, sive crimen falsum invidendo, sive verum crimen occultum peccando, ex Justitia non tantum tenetur restituere famam, modis mox explicandis; sed etiam quodvis aliud damnum reale ex sua diffamatione factum infamato, si illud intendit, vel prævidit, prævidere debuit: ut si ideo infamatus officio dignitate, bonis suis privatus, vel punitus fuerit, debet facere integram compensationem arbitrio prudentis & probi: quia quisquis scienter debeat causam injusto damno alterius, tenetur ex justitia illud compensare, quoad facere potest. Ceterum communis DD. Navarrus uterque, aliisque consensu

Molina disp. 45. Lessius dub. 19. Laym lib. 3. r. 3. p. 2. c. 7. n. 4. Et quidem si crimen falsò impositum sit, certum est apud omnes, deberi integram compensationem damnorum: si autem crimen verum occultum evulgatum sit, existimat Sorus lib. 4. de just. q. 6. a. 3. diffamantem non teneri ad integram restitutionem damni; cum illud damnum potius crimini vero illius, tanquam causæ adscribi debeat; evulgatio autem sit solùm conditio sine qua non illius damni: ideoque diffamans tenebitur solùm pro parte arbitriò boni viri. Sed contrarium in juris rigore verum est, & tenetur à citatis, & aliis communiter: quia crimen occultum per se non habet ullam vim inferendi damnum, sed accipit per evulgationem: ergo evulgator tota causa moralis damni secuti existit; sicut si quis ignem latentem sub cineribus erueret; & stramini applicaret, is utique tota causa orti incendii meritò diceretur, ait *Lessius cit.* Idémque dicendum, si aliquem ejusmodi injusta infamatione impedivisti à lucro seu bono aliquo consequendo, juxta generaliter dicta de restitutione ex injusta damnificatione negativa. Insuper hæc actio & obligatio restituendi damna ex injusta diffamatione secuta transit ad hæredes diffamantis & diffamati: quia est actio, & obligatio realis habens ordinem ad bona infamatoris, ex quibus damnum resarciri debet: atqui hæres repræsentat personam defuncti quoad omnes actiones reales concernentes bona defuncti, in quibus succedit: non item in obligationibus merè personalibus, quæ non trans-

564 *Tract. V. in VIII. Præcept. Decal. Cap. III.*
grediuntur personam defuncti obligati; qualis
etiam obligatio restituendi ipsam famam, ut
DD. cit. & jam supra dictum.

§. II.

Pro ratione materia, & culpa communi

86 **N**imirum I. Sub mortali erit obligatio
ad restituendam famam, si in materia
& culpa mortali famam alterius læsisti. 2.
materia levi & culpa solum veniali, sive ex parte
te materiae, sive ob imperfectionem actus, ex
vertentia, vel præcipitantia solum veniali, aut
causam excusantem à mortali læsisti; non
obligatio restituendi, nisi solum sub veniali.
ex culpa solum levi & veniali in damnificatione
ximum, non possit oriri obligatio gravis &
mortali restitutionis, saltem in foro conscientie
ut suo loco probatum est. Vide bene *Lupatelli*
disp. 15. Sect. 1. n. 7. & alios apud ipsam.
omnino inculpate, imò justè læsisti ob justam
famam excusantem, juxta dicta Assert. præcedentem
certum est, nullam adesse obligationem restituendi
nis. Hæc tria certa & plana sunt. 4. At quid
sisti inculpate materialiter tantum sine peccato
injuriam formalem, utpotè ob indeliberationem,
cipitantiam, ob errorem inculpabilem, aut
bona fide credidisti crimen proximi jam esse
rium, cum tamen reverà esset occultum, & non
aperuisti? Certum est, non adesse tunc obligationem
restitutionis ex capite injustæ infamationis
idq; quamdiu in eo statu materialiter inculpatus

manes: at verò postea animadverso errore tuo, & damno proximi in fama sua, omninò adhuc teneris restituere, & quidem ex iustitia, juxta communem DD, Molina *disp.* 40. n. 3. Lessius *cap.* 11. *dub.* 22. Laym. *c.* 7. n. 1. Lugo. *disp.* 15. *Señ.* 1. n. 4. Ratio est: quia iustitia non solum obligat, ad non inferendum damnum proximo, seu ne quis det causam injusti damni proximi; sed etiam obligat, ut illam causam damnosam fortè, quo quo modo à se positam, postea auferat: adeoque quicumq; causam posuit, unde postea intelligit alteri damnum injustum oriturum, is ex iustitia obligatur causam à se positam tollere, si adhuc utiliter, & sine gravi suo incommodo possit: si enim causam à se positam, cum facile possit, non removeat, censetur adhuc, & de novo velle effectum & damnum illud, quod ex causa posita oriturum prospicit. v. g. Si bona fide, etiam per omnimodam & inculpabilem inadvertentiam alicubi ignem posuisti, ex quo postea intelligis incendium domus vel ædis oriturum; si similiter inculpate homini venenum propinasti &c. si tamen errorem tempestive agnoscas, quando adhuc incendium, vel mors hominis impediri potest, utique teneris sub mortali impedire, si absque gravi tuo incommodo possis: idque ex iustitia; quia saltem materialiter tu causam posuisti damni (ex Charitate enim teneretur quicumque alius facile impedire patens, qui nullam posuisset causam,) alioquin certe, si non impedias, tanquam incendiarius, aut homicida condemnaberis quoad pœnam & restitutionem.

Sic ergo in proposito nostro, si etiam inculpata intulisti damnum famæ alienæ, & causam dedidisti justæ infamiæ, quasi ignem applicuisti, venenam propinasti, crimen proximi aut verum occultando aut falsum narrando, vel etiam in judicio detrahendo &c. postea errore cognito, & damno proximo, teneris ex justitia eam causam tollere, & damnum reparare: si nimirum sine tuo notabili incommodum possis, nam bona fides tua prima, & inculpabilis actio aliquid omnino debet demere de obligatione, ut saltem non cum tanto tuo incommodo tenearis, quantò tenereris, si à principio male & cum culpa gravi damnum intulisses, vel infamiam damni dedisses: ut notant *DD. cit.*

Quod si non feceris, cum facere posses, jam tantò injustus alienæ famæ denigrator censeberis: insuper obligaberis ad compensanda omnia illa damna realia inde infamato secuta, ab eo tempore, quo advertisti errorem tuum, quo proximo injustè diffamasti: non autem illa damna, quæ ante te hanc advertentiam, te adhuc in bona fide & errore inculpabili persistente, secuta fuerunt; proinde enim in nulla culpa fuisti; quamdiu errorem tuum non advertisti; ut pro illis postquam errorem cognovisti, si, cum facile possis, culpabiliter negligas impedire infamiam proximi, & damna insequentia, jam incipis esse in gravi culpa contractam: ideoque ex justitia obligaberis compensare ista damna ex graviter culpabili mora tua contracta consequentia, ut ex comuni optimè declinat.

Lugocit.

Ead

Eadem ratione resolvendum est in casu, quo detraxisti coram aliis graviter Petro, narrando grave quoddam ejus facinus; sed audientes per errorem intellexerunt de Paulo, & ideo Paulus apud eos detrimentum famæ patitur, si postea errorem & damnum Pauli intelligas. Lessius *ibid. cit. n. 119.* vult te obligari ex Charitate tantum corrigere, & auferre errorem audientium, non ex justitia: eò quòd narratio tua non sit causa directa infamiæ Pauli, sed erronea audientium intelligentia. Molina autem & Lugo *citt.* rectius censent teneri te etiam ex justitia ob rationem supra datam: reverà enim ex tua narratione occasionaliter saltem sequitur iste error audientium, & consequenter infamia Pauli apud audientes.

§. III.

Efficaciter.

Detractor nimirum obligatur famam ablatam resarcire & reparare cum effectu, quantum in se est, hoc est, debet facere, ut infamatus correcta mala de se opinione apud audientes bonum nomen, & decus suum re ipsa & in effectu recuperet: idque etiam cum suo incommodo majori vel minori, juxta proportionem delicti. (Hoc opus, hic labor est.) Nimirum.

Crimen falsò impositum apertè retractando.

Qui scilicet famam læsit, alteri scienter falsum crimen imponendo, tenetur postea apertè retractare apud audientes. Certum apud omnes. Hac tamen differentia. I. Si vir magnæ auctoritatis detraxit, vel infamavit, V. G. Episcopus, Super-

Superior, Prælati, Senator &c. sufficiet dicitur apud audientes, se errore deceptum dixisse falsum &c. non tamen tenetur dicere, se mentitum esse, faciendo jacturam famæ suæ cum detrimento publicæ: nam ex una parte talibus ita retractantibus facile creditur: ex altera autem parte non minus malum esset, talem infamari, quam alterius infamari. Ex comuni Petrus Navarr. *lib. 2. cap. 2. §. 375*, Lessius *lib. 2. c. 11. dub. 20*. Molina *tr. 3. c. 41. n. 2*. Tanner. *disp. 4. de just. q. 6. dub. 6. n. 1*. Laym. *cit. c. 7. n. 1*. & alii apud ipsos. 2. Alii tamen communiter tenentur etiam fateri se mentitum esse, & sibi imputare debent probrum, quia culpa fuerunt. Insuper quia homines propensiores sunt ad credenda mala, quam bona de potestatis, quod si audientes nollent credere simpliciter retractanti suum dictum, tenebitur detractor etiam adhibere juramentum: ut ex Soto, Banne, & alii, que Navarro, aliisque docet Tannerus *cit. n. 10*. Non tamen tenetur adhibere testes: si enim retractanti nolunt credere, ipsis jam imputari debet injuria falsæ & vanæ credulitatis: si enim retractans sit tam parvæ fidei apud ipsos, eo minus debebant credere infamanti. 3. Retractatio falsi criminis omninò fieri debet, non obliuiscendo infamia æquali, & periculo damni incurrendi: si quis alterum per calumniam accusavit, aut contra alium falsum testimonium scienter dixit, ex quo illi mors imminet, manet obligatus calumniatorem ad retractandum suum dictum, etiam cum reperiatur infamiam, & mortis periculo: quia in pari causa

semper melior est conditio innocentis, quàm nocentis. Tenetur quidem quilibet ordine Charitatis magis diligere suam vitam, famam, pecuniam &c. quàm alterius; sed salvo jure alterius, quod nulli potest eripere Charitas: in proposito autem innocens habet integrum jus ad famam, vel vitam suam: nocens autem ipso facto, quo suâ calumniâ alterum infamiæ & mortis periculo exposuit, censetur amisisse jus ad conservandam vitam vel famam suam, cum tanta injuria proximi innocentis. Est communissima & certissima DD. Sententia, meique citati omnes, & optimè Bonacina in 8. *Præceptum disp. 10. q. 3. propositione 3. n. 16.* rectè addens, talem calumniatorem teneri etiam admonere alios, quos ad falsum testimonium ferendum induxit, ut falsum retractent: & iis recusantibus tenetur Judici fraudem aperire; quamvis sibi periculum vitæ immineat: dummodo semper credat se profuturum; quia credens se nihil profuturum, non tenetur retractare; cum nemo ad opus inutile obligetur: tenebitur tamen restitutionem aliorum damnorum facere, cum illorum causa injusta fuerit. Hæc Bonacina. Sed addit meritò Tamb. *lib. 8. Decal. cap. 1. §. n. 6.* Semper juvare, & prodesse, saltem per hominem gravem admonere Judicem de falsitate prædicta: nam certè tunc judex majorem diligentiam adhibebit exquirendi veritatem pro reo. 4. Denique etiam ignotus infamator vel auctor calumniæ, etsi ordinariè non teneatur se prodere ad reddendam proximo famam ablatam; quia ordinariè resarciri potest

Nn 5

potest

potest proximi fama per interpositas personas, etiam per Confessarium, sine notitia personæ, primò infamavit, vel calumniata est; obligatus tamen se prodere in certo casu, quando alteri sarciri non potest fama injustè infamati, maxime per calumniam; & omnium maximè in judicio. Item quando alius pro auctore calumniæ habetur de famâ vel vitâ periclitatur, non obstante suo periculo.

Aut veri occulti criminis evulgati opinionem prudenter corrigendo.

901. **Q**ui alium infamavit, verum illius occultum crimen evulgando, certum est, eum debere adhibere omnia media, quæ utilia putantur ad recuperandam criminis opinionem abolendam, famam bonam existimationem de proximo læso apud homines redintegrandam, quatenus facere poterit, sine mendacio, & sine majori damno proprio, quantum ad illud, quod infamatus patitur. Certè nunquam in periculo mortis propriæ; esto infamatus à se habet vero occulto crimine morte condemnandus. *Lessius. Sanch. Petrum Nav. aliisque citatis. Palau apud Tamb. cit. n. 6. fin.* Ratio est: quoniam si jam sententia erit justa pro vero crimine: ergo licet peccaveris contra justitiam crimen illud occultum evulgando, non tamen fuisti causa mortis infamati: ergo non est ratio, cur ad liberandum reum vitam tuam exponere obligeris; etsi alia damna læsura compensare obligatus maneat. Cæterum si culpa tota est, quantum defacto sint illa media necessaria ad hunc finem reparandi famam proximi in tuo proposito?

II. Certum est detractorem tunc nec debere, nec
 posse dicere absolutè, se mentitum fuisse, vel falsum
 dixisse simpliciter, sine aliqua æquivocatione: hoc
 enim ipsum esset mendacium, quod in nullo casu,
 & nulla de causa licitum esse potest. Poterit ergò,
 & si ad reputandam famam sufficere videatur, de-
 bebant dicere, se malè & injustè locutum, injuriam
 illi fecisse, non rectè advertisse, se errasse, deceptum
 esse &c. Sic enim non mentitur, sed verissimè di-
 cet; cum omnis peccans erret, vel decipiatur dece-
 ptione practica, seu practicè, aut à dæmone, aut à
 propria passione, vel levitate. Ita communis DD.
 cum D. Thoma 2. 2. q. 62. a. 2. & Scoto suprâ cit.
 in 4. d. 15. q. 4. a. 2. Navar. c. 18. n. 45. Molina
 disp. 44. Lessius cit. dub. 20. n. 110. Lugo sect. 2.
 num. 30. Layman, cit. lib. 3. tr. 3. p. 2. c. 7. n. 2.
 Quòd si ejusmodi loquendi formulâ non speres,
 te apud alios conceptam criminis opinionem tolle-
 re posse, præsertim apud peritos, vel astutos, qui
 intelligentes, talem esse modum restituendi fa-
 mam, potiùs in concepta criminis opinione con-
 firmantur: tunc

III. Poteris, & si profuturum speres, etiam
 debebis uti congrua & prudenti aliqua æquivoca-
 tione, seu restrictione mentali: V.g. dicendo: re-
 flexi me, erravi: ipse hoc crimen nunquam patra-
 vit; subintelligendo: publicè, & tali modo, ut
 de eo licitè apud alios loqui possimus; aut eodem
 sensu: falsum, vel non verum dixi, intelligendo:
 non verum veritate publica, quæ sola manifesta-
 ri potest in tali materia: quemadmodum Confes-
 farius

farius interrogatus de aliquo crimine sibi commisso
negare potest, sibi dictum esse tale crimen a
nitente, omnium consensu. Ita contra Lessius
& alios Sanchez *lib. 3. moral. cap. 6. n. 12.* *et*
eodem n. 30. ad finem. Quod si verò neque
modus sufficiat, vel profuturus videatur ad
randam famam, aliqui volunt posse, & deberent
am dicere, se mentitum esse: intelligendo
contra mentem suam vel opinionem speculativam
de veritate rei, sed contra dictamen, & notitiam
practicam, qua novit crimen occultum per
non posse licitè dici apud alios. Et hunc modum
esse licitum, fatentur etiam Lessius & Lamy.
At verò esse necessarium, negant DD. communi-
cum *D. Thoma & Scoto cit.* etsi aliqui affirmant.
Ratio est: quia iste modus restituendi diffamati-
onem est, quàm ut à persona, præsertim gravi, &
magis à simplici exigi possit. Denique si
dictorum succedat.

93 IV. Obligaberis infamato aliquam æquiva-
lentem compensationem famæ facere: utpotè,
tius occasio se præbet, eum vel in eadem materia
in qua diffamasti; vel in alia materia ob alia
res, laudando, honorem ei deferendo, de eo
honorificè loquendo, vel cum eo honorificè agendo
coram aliis, apud quos antea diffamaveras; quæ
usque tantum moraliter famæ & honoris ei per
accedat, quantum detraxeras, prudentis arbitrio
fama enim læsa refarcienda est, quocumque
dem modo moraliter possibili. Communis
cum *Lamy. & Lugo cit.*

Dices, Si diffamatum à te in una materia, v. g. 94
 Castitatis, laudes in alia materia, v. g. pietatis,
 iustitiæ &c. nullo modo restituas famam ablatam,
 sed remanet is æquè infamis in castitate, sicut antea:
 ergò iste modus nihil conducit ad restituendam
 famam. *R. N.* conseq. licèt enim non sit eadem
 numero fama, quæ redditur, est tamen in eodem
 genere bonorum, ita ut videatur æquivalere famæ
 amissæ, sicut si alicujus singularem pretiosam gem-
 mam in flumen abjecisses, deberes restituere ejus
 pretium, licèt is eo pretio nec eandem, nec simi-
 lem gemmam comparare possit: quia ad usus huma-
 nos jam habet æquivalens, ita in casu nostro.

Contra: Qui diffamatum de aliquo crimine, 95
 solum honorat coram audientibus, nec famam re-
 stituit, nec aliquid æquivalens in eodem genere:
 honor enim & fama non constituunt idem genus
 bonorum, sed diversa: ergò talis modus non suf-
 ficit, nec consequenter debetur: ideò enim dice-
 mus *Seet. seq.* non posse, nec debere famam abla-
 tam pecuniâ compensari; quia sunt in diverso ge-
 nere bonorum. *R. N.* conseq. & paritatem cum
 pecuniâ: quia licèt in rigore speculativo honor
 sit diversum genus bonorum à famâ, est tamen ita
 affine & adeò connexum cum fama, ut ad huma-
 nos usus pro eodem ferè reputetur; licèt enim
 honor non sit fama, est tamen famæ seu bonæ exi-
 stimationis de proximo testificatio: ideòque per
 honoris augmentum coram aliis, etiam fama cen-
 setur resarciri, & augeri, etsi non eadem numero,
 tamen in æquivalenti: alia longè est ratio de pecu-
 niâ,

nia, quia pecunia ad usus humanos nullo modo
quivalet famæ, vel supplet pro fama amissa, nec
ad idem deservit, ut ex se constat.

Dubium incidens.

96 **Q**ui crimen verum sibi in iudicio objectum
gat, & sic indirectè dat causam infamie
cufatori, vel testibus, quippè qui exinde de fide
te, & calumnia notantur, & infamantur, tenentur
túrne is restituere famam sic ablatam? Com
nis DD. Sententia sic distinguit.

97 I. Si reus in iudicio non iudicè interrogatus
ita neget crimen objectum, ad nihil tenetur accusa
fatori, vel testibus. Communissima cum Sc
cit. q. 4. a. 5. Ratio est: quia reus non iudicè
terrogatus post infamiam vel indicia sufficientia
non tenetur confiteri crimen occultum, & ob
ens, vel accusans, aut testificans de crimine occu
to sibi ipsi imputare debet, si sibi infamia sequi
tur ex eo, quòd incautè alteri objiciat crimen
quod sufficienter probare non potest, ut opinor
declarat Scotus ibid. a. 6. addens autem. *Sed
manet difficultas, si peccat mentiendo pro se
ram videretur, quòd quilibet accusatus in publico
ab uno statim teneretur de necessitate salutis in
blico confiteri illud, & sic statim exponere se patitur
in iudicio sanguinis, sed habendo oculos non
tùm ad pœnam, sed ad honestum, & inhonestum
non apparet, quòd iste honestè & secundùm veritatem
rationem debeat confiteri cor à tali iudice, quia
plusquam quicumque alius accusans singularis
ferret sibi famam, quia confitenti contra se imputatur*

si creditur. Quid ergò? tanta est responsio Fur-
 arum: nego proposita, ut proponuntur, & hæc qui-
 dem sine mendacio possunt dici in proposito, quia pro-
 ponuntur in publico, & ut publica, & publicè pro-
 banda: sic autem negare ea potest quis, si scit, ea
 non posse probari in publico. Hæc Scotus. Facile
 ergò mendacium vitabis negans, congrua & notis-
 sima restrictione mentali, v. g. non feci; intelligen-
 do: eo modo, ut de hoc publicè interrogari pos-
 sim, vel respondere teneam.

II. At verò si reus juridicè interrogetur à Judi-98
 ce, post infamiam, vel semiplenam probationem;
 & tamen crimen negat, communis sententia af-
 firmat, eum debere modo competenti restituere
 famam accusatori vel testibus inde in fama sua læ-
 sis. Ita pluribus citatis Molina *tr. 8. disput. 43.*
 Ratio est: quia tunc tenetur reus fateri veritatem:
 ergo negando crimen objectum, injustam causam
 præbet infamiae accusatoris, vel testium; conse-
 quenter restitutioni obnoxius fit. Oppositam
 tamen negativam cum aliis optimè docet Lugo
cit. disp. 15. sect. 1. n. 14. Ratio est: Tum quia
 communiter ex ea negatione ordinariè non sequi-
 tur grave damnum vel infamia accusatori, vel te-
 stibus, omnes enim supponunt reum voluisse se
 defendere, si quo modo posset, negando suum
 crimen: nemo enim ferè est, qui sponte confi-
 teatur, nisi plenè convictus, vel tortura coactus ad
 confitendum. Tum maximè: quia reus negan-
 do crimen, non est causa positiva infamiae accu-
 satoris; sed negativa tantùm, quatenus eum non
 adju-

Cap. 17.
 lo modo
 nilla, ne
 bjectum
 infamiz
 le de fã
 ur, tene
 ? Com
 terroga
 netur
 cum
 juridi
 fficient
 , & ob
 mine o
 mia sep
 at crim
 ut opti
 a. Sett
 pro se
 s in pu
 luti in
 se pat
 um non
 sbone
 ñem vel
 e, quia
 ularis
 a se inj

adjuvat fatendo, ad veram faciendam eius
tionem, & defendendum eum ab infamia,
posset; ad quod certè ipse non tenetur ex iustitia
ideoque negando non infert accusatori, vel
bus injuriam: in hoc ergò casu infamia, si que
tur accusatori, vel testibus, non oritur à reo,
ab accusatione non probata: qua reus negat,
priè loquendo; sed quia accusator proposuit
quod plenè non probatur. Vide latius *Luggeri*
& ab eo citatos.

§. IV.

*Apud audientes immediatè omnes: atque
etiam mediatos &c.*

99 **C**ertum apud omnes, infamantem obli-
prædictis modis restituere famam pro
apud omnes immediatos audientes, coram
bus ipsemet famam proximi notabiliter lesit
tractione vel calumnia: apud hos enim infamia
immediata causa fuit infamiæ & damni proximi.
At quid si primi immediati auditores tui, quod
dinariè fit, auditum crimen, seu falsum, seu
rum occultum, etiam aliis referant, & nota
faciant; sicque infamia propagata fuerit, ne
berisne tu primus infamans, etiam apud hos
diatos audientes famam proximi resarcire.
gant aliqui absolutè cum nostro Philippo Fabro
4. d. 15. q. 3. Quia cum verba in infinitum pro-
mulgentur, aliis referentibus, impossibile est
tractorem apud omnes satisfacere. Nos dicimus
quòd sic, cum hac limitatione.

Si voluntaria causa fuit, ut alii audirent.

Certum apud omnes esse debet, si detractor IO
 alterius crimen detegit ea directa intentio-
 ne, aut etiam jussu, suafu, alióve simili modo ad
 hoc movit audientes, ut etiam aliis manifestarent
 ad propagandam infamiam proximi, teneri eum
 ex iustitia (saltem in defectum primorum suorum
 audientium,) famam restituere apud omnes, ad
 quos criminis notitia pervenerit: quia ipse ex di-
 recta intentione causa principalis fuit; alii verò so-
 lum quasi ejus instrumenta fuerunt totius infamiæ
 propagatæ, ut ex se patet. Unde & tenebitur ad
 eam finem à primis audientibus inquirere, an aliis,
 & quàm multis, ac quibus dixerint? ut notat Lugo
iii. disp. 15. seft. 2. n. 15. Contra verò certum
 quoque est apud omnes, si detractor nullo modo
 intendat, ut primi audientes crimen auditum aliis
 evulgarent; utpotè, quia dixit alicui, vel aliqui-
 bus sub secreto, seu prævia adstipulatione silentii,
 vel talibus personis bonis & gravibus communi-
 ter reputatis, quas prudenter judicabat rem ulte-
 rius non evulgaturas, eæque contra omnem suam
 opinionem aliis evulgent; tunc non teneri de-
 tractorem restituere famam coram aliis mediatis
 audientibus, sed sufficere apud ipsos tantum im-
 mediatos audientes retractare; quia tunc respectu
 tui per accidens est ipsorum révelatio; & infamia
 ulterior infamati ipsorum malitiæ, vel impruden-
 tiæ imputanda est.

II. Si sine secreti stipulatione aperuisti crimen IOX
 THEOL. MORAL. PARS V. O o alte-

alterius hominibus leviculis & garrulis, qui
 prævides aliis & aliis facile evulgaturos, omnino
 teneberis detractor etiam coram illis aliis mediis
 auditoribus famam resarcire, in defectum im-
 diatorum audientium, & ulterius evulgantium.
 Ita communis, & re ipsa verissima Sententia
 Petrus Navar. *lib. 2. c. 4. n. 443.* Lessius *lib. 2. c. 11. dub. 20. n. 111.* Lugo *cit. sect. 2. num. 11.*
 Ratio urgentissima est: quia tunc detractor dam-
 num futurum prævidit, vel prævidere prodeum
 omnino debuit, ideoque indirectè saltem vel
 atque adedò totum illud damnum & infamia
 prior subsequens est ex formali injuria detractoris
 primi: ergò tenetur resarcire apud omnes totius
 damnum; quippè cujus totius injusta causa
 Quòd si sit impossibile resarcire apud omnes, ut
 dixit noster Faber supra, per accidens erit, & tunc
 tenus detractor excusabitur per impotentiam: si
 terim per se obligatus manet, & non excusatur
 sarcire apud eos, apud quos potest: sicut qui detrahit
 mille, & solvere non potest, non excusatur à
 vendis centum, quæ solvere potest. Ait Lugo
cit.

102 III. Verùm licet hæc Sententia speculativè
 stando in vi rationis verissima sit, in contrarium
 men videtur stare praxis, tam poenitentium detrac-
 torum, qui abundè credunt se satisfacisse, si
 men falsum, vel verum occultum à se evulgatum
 retractent coram immediatis primis suis audientibus,
 bus, quàm etiam Confessariorum proborum
 doctorum, qui ad hoc solum obligant poenitentiam

ut apud eosdem retractent, apud quos primò dixerunt; nisi directè ulterius evulgare voluissent: nec unquam memini, me aliquid amplius exegisse in hoc casu frequentissimo, nisi facti sint, se ita intendisse, & voluisse, ut res amplius evulgetur. Et certè fatendum est in praxi, defacto communiter detractantes excusari ab hac obligatione resarciendi famam apud alios mediatos audientes: tum propter impotentiam moralem, ut dicebat Faber: tum maximè, quia eo ipso, quo detractor apud immediatos audientes retractat suam detractionem, vel calumniam, censetur implicite iis committere, & ipsi (si nihil contradicant,) in se suscipere, ut & ipsi hanc suam retractationem apud alios evulgent, quibus ipsi dixerunt, ut optimè declarat Lugo *cit. num. 16.*

IV. Cæterùm si denigrasti famam proximi ^{co-103} coram audientibus, quos nec probos, vel graves, & tacituros, nec improbos, leves, ac garrulos iudicasti, abstrahendo, an ulterius propalaturi sint, nec ne, ut sapè sapissimè fit in praxi; meritò censet Tamb. *lib. 9. Decal. c. 3. §. 5. n. 5.* te non teneri restituere famam, nisi apud istos immediatos audientes; non item coram aliis, quibus ipsi rem evulgarunt: cum enim nemo sit præsumendus malus, vel malè locuturus, si tu ita præscindas, non censeberis cooperari cum ipsorum peccato, & ulteriori damno ac infamia proximi; ideòque immunis esse ab hac obligatione restitutionis ulterioris. Denique sermo semper fuit de obligatione iustitiæ: nam si quis videat, ex sua prima infamatione, præ-

ferim de crimine falso, aliquem apud alios palam traduci, auditoribus suis immediatis non relictis, etiam in publicis locis, et in multis gentibus famam, utique tenebitur ex Charitate modo aliquo convenienti, hoc proximi damnum impedire: imò probabiliter etiam ex iustitia, quia si revera à parte rei primus injustam causam detulit, ejusmodi injustæ diffamationis propagatæ: id certissimum est, si apud primos audientes non retractavit, iique crimen illud verum, vel notum esse putantes, licet se evulgare existimant.

Dubium incidens.

Quid de audientibus detractiones?

104 **C**ertum apud omnes, injustè detrahentes voluntariè & sine justa causa audire, & cum non potest, non impedire, esse peccatum mortale ex genere suo; aliquando contra iustitiam: quando contra Charitatem tantum. *Communis* Et constat ex Scripturis Proverb. 4. *Remove a me pravum, & detrahentia labia sint procul à te.* ad Roman. 1. de detractoribus, aliisque peccatoribus subjungit Apostolus: *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* *Communis* Et si quis voluntariè & sine justa causa auscultans detrahenti, eo ipso directè, vel indirectè consentit detrahenti: ergò similis peccati reus est. *Communis* Nervosè D. Bernardus lib. 2. de considerat. ad Titum 1. *Detrahere, vel detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facile dixerim.* *Communis* Dubium autem 1. *Voluntariè*: non enim potest peccatum

qui contra voluntatem suam coactus debet inter-
esse detrahentibus, nec impedire potest, ut maxi-
mè famuli inservientes mensis, ancillæ &c. 2. Si-
ne *justâ causâ*: nam ob causam rationabilem, &
bonum finem detrahentem audire, apud omnes
culpâ vacat. 3. *Est peccatum ex genere suo mortale;*
juxta dicta de ipsa detractione. 4. *Aliquando con-*
tra justitiam; aliquando contra Charitatem tan-
tum: ad hoc dignoscendum, quando sit peccatum
mortale contra justitiam, vel contra Charitatem
tantum, pono breves & claras.

RESOLUTIONES.

I. **A** Udiens detrahentem coram aliis, ita ut po-
sitivè cooperetur ad detractionem facien-
dam, vel continuandam, inducendo, provocan-
do, interrogando, adjuvando, annuendo, lau-
dando, adulando, vel approbando, ita ut ejus laus,
approbatio, vel complacentia vera causa sit detra-
ctionis factæ, vel auctæ, peccat mortaliter contra
justitiam, ac ad restitutionem obligatur respectu
infamati; quia positivè ad illius damnum coope-
ratus est: insuper peccat mortaliter peccato scan-
dali contra Charitatem respectu detrahentis, quem
positivè ad peccatum inducit, vel confirmat. *Om-*
nes cum D. Thoma cit. Eoque sensu verissimè dixit
D. Bernardus modò relatus. Excusari tamen à
mortali convenit, si quis ex curiositate vel levitate
ab alio privatim crimen alterius expiscetur, absque
intentione aliter lædendi: aut si putet detractionem
exiguam vel levem fore, & præter ejus opi-
nionem detractor in gravem infamiam erumpat,
ut ex *Molina* notat Laym. *cit. c. 3.*

II. Qui

106 II. Qui audit detrahentem solum consentiens approbans, gaudens, complacens in detractio- & injustam infamationem alterius, absque omni positiva cooperatione, & influxu, peccat etiam mortaliter peccato odii contra Charitatem tantum; non item contra justitiam; ideoque nullam restitutionem obligatur. Omnes autem *Thoma cit. q. 73. a. 4. Navar. c. 18. n. 37. Molin. disp. 34. n. 2. Lessius cit. dub. 4. n. 20. Laym. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 14.* Ratio est: quia consentiens complacere, vel lætari de malo alterius, absque la positiva externa cooperatione ad illud malum Charitati tantum, non autem justitiæ adversatur. Excipe: nisi quis ex justitia teneretur, & positive illud malum impedire, de quo mox infra. Quia etiam si quis tunc complaceret, vel delectaretur, non de damno proximi formaliter, sed materialiter tantum ob rei novitatem, mirabilem praxin, ob facili- diam detrahentis, leviter, vel tam lepidè recedens, vel exaggerantis factum alterius, peccatum veniale non excederet. Ut notat cum *Molina & Laym. cit.*

107 III. Qui audit injustè & moraliter cer- trahentem, merè negativè se habens, & solum impediens, cum faciliè & commodè posset, correctionem fraternam, redarguendo expressè, vel tacitè, adhuc peccat mortaliter ex genere contra Charitatem, & præceptum correctionis fraternæ: idque duplici respectu: & respectu sui detrahentis, non impediendo ejus peccatum

& ruinam spiritualem; & respectu infamati, non impediendo ejus damnum famæ. Non autem peccat contra justitiam; quia supponimus eum nullo modo positivè cooperari ad damnum alterius; ideoque ad nullam obligabitur restitutionem. Exceptò, si quis ex justitia, hoc est, ex officio, vel contractu obligatus esset impedire peccatum unius, & damnum alterius: ut maximè sunt Consiliarii respectu Principis, Prælati respectu subditorum &c. qui non impediendo detractiones suorum, vel contra suos, contra justitiam peccant, & ad restitutionem, ac famam refarciendam, per se, vel per detractores subditos obligantur: ut ex communi notant Lessius c. 11. dub. 23. Tanner disp. 4. de Just. q. 4. dub. 6. n. 153. Lugo disp. 14. Sect. 8.

Sed nota per omnem modum ad ingens solatium scrupulorum, & timoratorum notanter dictum: *injustè & mortaliter certò detrahentem &c.* Non ergò peccat, saltem graviter, qui audit, nec impedit detrahentem, vel malè loquentem de proximo: sed 1. *non injustè*, sed justè ob aliquam causam excusantem ex assignatis Aflert. 4. §. 4. Sect. præced. 2. *non mortaliter*, utpotè in re jam notoria aut in materia levi, aut in materia gravi, sed coram te solo, vel uno aut altero solo prudente non evulgaturò; aut coram multis, sed probabiliter nullam fidem habentibus. 3. *non certò injustè, & mortaliter detrahentem*; utpotè quando non constat, an malè loquens de aliò, eum injustè infamet, & mortaliter peccet; quia fons habet justam causam, vel fortè crimen jam est notorium;

non amplius occultum. Placent verba Bonacini *de restitut. d. 2. q. 4. propositione 11.* dicentis: qui audiens non debet in dubio præsumere loquentem malum, nisi habeat sufficientem conjecturam contrarium, & cum ipse nesciat, an delictum, quod narratur, sit publicum, vel occultum; & utrum justè narretur, non peccat non resistens narrationi fieri enim potest, ut justè narretur, & consequenter facit injuriam narranti obsistendo, si corripere peccato, quod nescit esse peccatum. *Sic Bonacina.* At quid si audias detrahentem ex inculpabili errore vel inadvertentia, adeoque sine peccato & injuria formali, teneberisne adhuc corrigere & non corrigendo peccabis? *R.* Omnino non sic, quia causa excusans detrahentem à peccato scilicet error, vel inadvertentia non reperitur in te, ut supponimus, sciente & advertente injuriam & damnum grave inferri proximo, ideoque hic ipse excusetur à peccato, non tamen tu excusaberis ab obligatione impediendi damnum proximo, quia à peccato, si non impedias.

109 IV. Cæterum eadem causæ excusantes à peccato correctionis fraternæ, ut scilicet quis proximum peccantem corrigere non teneatur, etiam hic excusant, ut quis non teneatur impedire detractiones per directam correctionem detrahentem utpotè si persona non sit idonea ad corrigendum si nullus fructus speretur, imò gravius malum committatur, vel tibi ipsi, v. g. convitia, rixæ &c. vel alteri tertio, utpotè graviores detractiones, calumnias &c. sæpè enim fit detractorem ex correctio-

ne tantum magis irritari ad magis confirmandas,
 & augendas detractiones, plures defectus evomen-
 do, etiam perjuriam, calumnias, blasphemias, &c.
 quibus talibus correctio sine culpa & prudenter
 omittitur: sæpè etiam magis consules infamato:
 si tacendo permittas detractionem usque ad finem
 progredi, quàm si illam mox inchoatam abrum-
 peres: si enim subito abrumperes re non tota narra-
 ta, audientes ex illa cognitione confusa, vel de-
 tractione plerumque deteriora concipient crimina,
 quàm revera sunt, vel esse cognoscerent, si narra-
 tio tota audiretur, ut sapienter advertit Tamb. cit.
 c. 3. §. 7. n. 14. Rursus sine culpa mortali, et si non
 sine veniali, omittitur correctio ab apto corrigere
 ex negligentia, verecundia, timiditate &c. nisi
 audiens superior esset, aut grave valde damnum
 timeretur. Ex quibus omnibus patet, æquales ra-
 rò inferiores verò vix unquam peccare mortaliter,
 non impediens detractiones per positivam corre-
 ctionem, ut plurimis citatis notat *Lugo cit.* Tan-
 dem excusatus à correctione directa detrahentium,
 adhuc tenetur, quantum commodè facere potest,
 corrigere, & impedire, saltem indirectè, osten-
 dendo suam aversionem, displicentiam, vel non
 consensum, v. g. discedendo à loco, sermonem
 aliò divertendo, aut tacendo, vultum torvum,
 vel tristem ostendendo: nam ut dicitur Proverb.
 25. v. 23. *Ventus aquilo dissipat pluvias, & fa-
 cies tristes linguam detrahentem.*

S E C T I O . V .

*De causis excusantibus à restitutione
fama & honoris.*

S U M M A R I U M .

110. Prima causa à restitutione fama excusans est
damni ;
111. Ut I Si à principio ex tua detractio, vel calumnia
nullum secutum sit damnum fama, vel honoris ;
112. II Fama postea alià vià recuperata sit ; aut
113. III. Infamia progressu temporis oblivione omnino
sit apud audientes ; aut
114. IV. Si crimen à te ebulgatum, postea aliunde patitur ;
115. Secunda causa à restitutione fama, vel honoris
est remissio læsi.
116. Expressa vel tacita.
117. Tertia causa excusans est compensatio mutua,
scil. infamatus te vicissim infamavit (aliter
quatuor observanda.)
118. Verius autem est, non licere ita compensare famam
directè, & præcisè per modum compensationis ;
119. Sed per accidens, indirectè & per modum defensionis ;
120. Quarta causa certò excusans est impotentia popularis
moralis, quamdiu durat Unde
121. Vel cum notabiliter graviori detrimento propria
124. Vsque ad n. 20 Nec etiam probabilius, si aliter
possit, tenetur eam compensare pecunià, &
ei Judex in pœnam criminis imponat.

§. I.

Cessatio damni.

- 110 **P**rima latè patens causa excusans est, si cessat
damnum ex tua detractio, calumnia, contumelia &c. quando enim cessat ratio & causa

ftitutionis faciendæ, ceffat etiam effectus & obligatio ipfa: tota autem ratio & caufa reftitntionis faciendæ pro læfione famæ, & honoris, eft damnum illatum; ut dictum eft: ergò ceffante damno, ceffat & obligatio reftitutionis. Utpote

I. Si à principio ex tua detractone vel contumelia revera proximo nullum fecutum eft damnum famæ vel honoris; utpote quia audientes non crediderunt detractori, vel non intellexerunt, de quo detractor locutus fit, vel quia per alium corrigentem mox infamiâ impedita eft &c. Quæ omnia patent ex dictis.

II. Si infamato pofttea aliâ viâ fama recuperata fit; utpote propria purgatione, bonorum virorum testimonio, fententiâ Judicis, aut vitæ ipfius probitate, feu experienciâ ipsâ comperta fit falfitas infamiæ: debet tamen adhuc tunc reftitui pro damno alio temporali, fi quod ex infamatione tuâ paffus eft infamatus, juxta dicta *Affert. 5. §. 1. fin.* atque etiam pro expenfis, fi quas fortè fecit infamatus pro fama fua recuperanda: ut ex communi notat Lugo *diff. 15. feft. 3. n. 35.* Quem vide.

III. Si infamia illata progressu longi temporis oblivione omninò deleta fit apud audientes: tunc enim rursus ceffante damno, ceffabit ratio compenfandi illud. *Communis DD. Navarrus uterque, Laym. Lugocitt.* Quo cafu prudentia maxima delideratur, quando de hac oblivione non latis conftat: quia aliquando multò magis periculofum erit retractando renovare memoriam apud audientes, quæ fortè jam penitus evanuerat, aliquando

quando verò licet auditores nunc non recordentur, periculum tamen esse potest, quod data occasione excitentur rursus species consopitæ, & memoria simul cum infamia reviviscat. Quidam in hac perplexitate debeat facere detractor, consulere Confessarius, difficile est judicare. Hæc quædam est regula & regula Cardinalis de Lugo *num. 35.* Detractorem debere prudenter pendere quid rationabiliter velit ipse infamatus, attendendo circumstantiis præsentibus fieri à detractore quod non do enim præsumitur, eum velle potius, quod infamia apud auditores non renoveretur; liber detractor ab onere restitutionis. Ad hoc autem dijudicandum optima regula erit, si detractor consideret, quid ipsemet velit in eo rerum infamatum & circumstantiis secum fieri; & hoc ipsum infamatum ipse præstet, sicut alios in iis circumstantiis vellet secum se habere. *Hæc Lugo num. 36. ex Molina,* detractorem esse suum, etsi non obligetur ad retractandum, debere tamen aliam compensationem facere, laudando infamatum apud alios, vel honorando, ita ut faciat pro illo periculo remanente, ne forte à auditorum, vel nunc, vel postea recordetur: etsi infamatus in iis circumstantiis nolit restitutionem fieri ob majus periculum imminens restitutionis memoriæ, fortè jam penitus oblitteratum sed potius velit subire periculum minus; quod si san aliquis auditorum deinceps recordetur, tamen ipsum minus periculum imminens, est quod damnum ortum ex injuria præteritæ detractionis.

tionis; ergo detractor manet obligatus etiam ad
compensandum hoc damnum modo aliquo con-
gruo, ut dictum est.

IV. Si infamatus à te de crimine occulto, po-
stea aliâ viâ famam amisit in eadem materia, scili-
cet quando crimen occultum alterius à te injustè
evulgatum, postea aliis mediis independentè à
tua prima detractioe factum est publicum, seu
notorium notoreitate juris, vel facti, juxta latè
dicta Sect. 3. §. 4. tunc omninò cessat obligatio res-
tituendi famam à te primò læsam, secundum om-
nes. *Ratio est*: quia infamatus per illam aliam pub-
licationem sui occulti criminis omninò amisit jus
ad suam famam respectu illius criminis: ideoque
tunc non magis teneberis ad restitutionem, quàm
si à principio tuæ detractioe, eum in eo statu in-
venisses, ubi jam eum infamem invenis; cujus in-
famix causam nullo pacto dedisti. Ait Lugo *cit.*
num. 37.

§. II.

Remissio læsi.

Secunda causa liquida excusans à restitutione
famæ (& similiter honoris) est, quando ipse
infamatus spontè, expressè vel tacitè, remisit, vel
condonavit, citra tamen præjudicium vel inju-
riam aliorum. Communis. Molina *disp. 46.*
concl. 5. Lessius *c. 10. dub. 24.* Laym. *cit. c. 7. n. 5.*
Lugo *cit. num. 38.* Ratio est: quia sicut quili-
bet est dominus famæ suæ, ut possit eam citra pec-
catum grave ipsèmet prodigere, nisi sui infamatio
cederet etiam in infamiam vel injuriam aliorum,
ut

ut Sect. I. dictum, ita potest validè remittere
condonare alteri restitutionem famæ suæ, quæ
ad se attinet, dummodo ejus infamatio non re-
dârit in aliorum præjudicium, vel infamiam
Religionis aut alterius complicitis &c. tunc
ejus condonatio vel remissio aliis præjudicabilis
infamans manebit obligatus adhuc aliis inde
matis famam reparare: ut omnes observant. Ex-
empla obvia.

116 *Dixi expressè vel tacitè*: sicut enim in alim-
teriiis, v. g. debitis pecuniariis, ita etiam in hoc
bito restitutionis famæ vel honoris, ad eam
gationem tollendam, sufficit etiam tacita, im-
sumpta, vel interpretativa voluntas læsi, seu
qui condonare potest, qui si in tali dispositio-
sit, vel eo affectu in infamatorem vel contum-
sum, ut si interrogaretur, vel rogaretur, non
condonaret, aded ut non sit nunc invitus, sed
quoad substantiam, quod sibi fama vel honoris
restituatur, id omninò sufficiet, ut talis resti-
tio omitti possit. Idque à fortiori verum est in
non raro; sicut enim aliqui, qui cum infamati
postea ægerrimè ferunt eorum memoriam re-
cari, maluntque rem totam tacitè dissimulare,
tunc enim, prætermittendo retractionem, vel
petitionem præstabit aliis officiis, laudando, hono-
rando, benefaciendo, hominis animum demer-
re: ut ex communi notant *Molina, Laym. de*
ciat. Atque hac ratione puto ego communiter
homines, maximè plebeos inter se excusare
restitutione famæ; cum enim plerumque sciant
etiam

etiam ab aliis passim detrahi, nequ eunquam resti-
 tui, nec ipsi restitutionem exigant, centeri possunt
 tibi invicem velle remittere debitum restituendi :
 aut certè velle, uti mutua compensatione in non re-
 stituendo, juxta probabilem sententiam, de qua
 mox. Hoc tamen in particulari ex circumstantiis
 personarum prudenter dijudicandum.

§. III.

Compensatio mutua.

Tertia causa excusans à restitutione famæ fa-
 tis communiter allata, est justa compensatio ¹¹⁷
 mutua: quando scilicet à te injustè infamatus, te
 vicissim infamavit, & is tibi famam restituere no-
 lit, neque tu teneberis restituere, quousque re-
 stituat ille. Ita valde communiter DD. *Toletus*,
Sanus, *Angelus*, aliosque innumeros allegantes
Molina disp. 49. Lessius c. 9. dub. 25. Laym. c. 7.
n. 5 Diana p. 2. rr. 5. miscel. resol. 30. & ob au-
 thoritatem tot Doctorum probabilem censet Lu-
 go *disp. 15. sect. 3. n. 44.* Ratio tota sumitur à si-
 mili: quia sic possum non restituere debitum
 pecuniarum creditori meo, compensando illud
 cum alio debito, quod is mihi aliunde ex contra-
 ctu, vel delicto debet, & recuperare alio modo fa-
 cile non possum; sic possum non restituere tibi fa-
 mam, seu non satisfacere tibi pro infamia illata, si tu
 non vis restituere, & satisfacere mihi pro infamia,
 quam mihi sive prior, sive posterior intulisti: ut
 proinde etiam hic locum habeat communis regu-
 la, quòd non cogaris jus suum alteri reddere, si
 ille recuset tibi reddere tuum. Ita Doctores illi.

Intel-

Intelligentes tamen 1. de restitutione famæ, in alios non redundat: nam si in alios etiam redundet tua infamatio, non poteris, ita compensare, ut ex se patet. 2. Ut servetur æqualitas enim gravius infamasti eum, qui te sive antea postea infamavit non ita graviter, non poteris simpliciter uti compensatione, sed teneberis evitare excessum, seu id, in quo superasti alterius infamiam etiam tibi illatam, ut sic utraque infamatio æqualis reddatur: quia excessum illum inde detines; non enim licet uti compensatione graviore damno alteri illato. 3. Si verò non possis satisfacere quoad partem, vel excessum illatum nec laude vel honore compensare; adhuc potest nihil restituere, sicut si accepisti ab altero argentum valentem centum florenos, poteris interim retinere, donec alter restituat tibi vas argentum valens quinquaginta tantum; docent plerique Jurisconsulti. 4. Denique restituente tibi altero infamiam tuam, utique etiam restituere debebis; nisi si jam ex pacto facta esset compensatio utriusque injuriæ, tunc enim uterque manebit liber. Ita communis illa Sententia (fateor cum *Lugo* intrinsece ob auctoritatem tot Doctorum) omninò probabilis: at verò intrinsecè sistendo in ratione accesserit scire nunquam potui; eamque simpliciter citant DD. mox citandi. Adeoque

118 Verius omninò est, non licere ita compensare famam per se directè & præcisè per modum compensationis. Ita Major *in 4. d. 15. q. 16. Navar. man. c. 18. n. 47.* Petr. Navar. *c. 4. n. 395.*

etanus 2. 2. q. 62. a. 2. Valentia *ibid.* disp. 5.
 q. 4. punct. 3. Tanner. disp. 4. de just. q. 6. dub. 6,
 n. 155. Lugo *Secl.* 3. n. 44. alii apud ipsos. Ra-
 tio à priori est: quia diversa longè est ratio com-
 pensationis in debitis pecuniariis, quàm in debitis
 famæ; nam in debitis pecuniariis seu bonis fortu-
 næ, compensatio ordinatur ad recuperandum
 omninò id, quod tuum est, & ad ponendam æqua-
 litatem: si enim debes alicui centum, & ille toti-
 dem tibi decet, retinendo centum, retines quod
 tuum est, & ponitur æqualitas clara; unde ulte-
 rius in debitis pecuniariis ita licita est compensa-
 tio, ut non solum licitè possis retinere, seu non re-
 stituere, quod debes, ut modò dictum, sed etiam
 possis aliquid de novo accipere occultè de bonis
 debitoris ad compensandum tibi, juxta commu-
 nem doctrinam in materia de furto *c. seq.* Atqui
 in debitis famæ hoc minimè reperitur: nam per
 infamiam alienam non restituendo, & quasi deti-
 nendo apud te famam alterius à te infamati, tu
 nullo modo recuperas famam amissam ab altero
 ablatam, nec formaliter, nec æquivalenter, sed
 ambo manetis æquè infames apud audientes, sicut
 antea: ergo illa retentio seu non restitutio famæ
 alienæ, non ordinatur, nec tendit ad ponendam
 æqualitatem, nec ad rem recuperandam per mo-
 dum compensationis, sed ad læsionem proximi
 continuandam, per quam satisfiat tuæ indignatio-
 ni per modum vindictæ, quam tu propria auctori-
 tate non potes sumere. Et hinc ulterius hæc to-
 ta ratio est, cur ad eum finem compensationis non
 liceat

liceat de novo infamare eum, qui te prius infamavit, quia scilicet per id non recuperas famam, sicut non licet repercutere eum, qui te percussit: quia per hoc non recuperas damnum, ideoque utrobique non est compensatio, vindicta. Et hoc secundum sanè fatentur Astartarii; ideoque minus consequenter loqui, beatus Lugo cit. si enim ad compensandam famam tuam ablatam licet detinere, seu non restituere famam alienam, cur ad eum finem infamatorum non liceat de novo infamare, ejus famam ablatam? sicut dictum est licere in compensatione actorum pecuniariorum: in cujus compensationis tamen similitudine fundatur opposita sententia.

¶ 19 Dixi autem: *id non licere per se directe per modum compensationis præcisè*: nam per accidens directe, & per modum defensionis id licere ablatam, libenter fatemur. Sic enim intra vel extra iudicium infamatus, vel infamandus graviter ablatam licite detegis occultum crimen infamatorum non solum quando id juvat ad enervandam & tenuandam ejus fidem, circa calumnias, & crimina, quibus te infamavit injustè: ut ex communi diximus Sect. 3. §. 4. sed etiam ad eum famam ablatam ut eum compellas, ut desiderio suæ famæ recuperandæ desistat à te infamando, tibi que famam ablatam restituat; tuque vicissim postea famam restituas ipsi: ut benè infert Lugo cit. n. §. 2. sicut ob defensionem tui potes eum infamare, famam ablatam non restituere, ad debilitandam

ius testimonium, sic poteris ob eandem defensionem eum infamare, vel famam non restituere, ut resipiscat, & cesset ab injuria tuæ famæ inferenda, vel continuanda: nam injustum aggressorem, utroque titulo & motivo potes licitè percutere, tum ad eum debilitandum, ne possit te occidere; tum ut ipse metu vulneris vel mortis sibi inferendæ desistat à te invadendo: uterque enim modus comprehenditur sub justa & necessaria defensione. Similiter est in proposito: ut ad eundem finem famam jam antea sibi ablatam interim retinere possis, quousque ipse à te infamando cesset, famamque tibi restituat.

§. IV.

Impotentia moralis.

Quarta causa certò excusans à restitutione famæ, saltè ut differri possit ad tempus; quamdiu durat, est impossibilitas; cùm ultrà possibile nemo teneatur: intelligendo non tantùm de impossibilitate physica, ut si auditores tuos, apud quos alteri detraxisti, nullo modo amplius convenire possis, sed etiam de morali; quando nimirum restitutio famæ, vel honoris fieri non potest absque notabiliter graviori proprio damno; tunc enim alter non potest esse rationabiliter invitus, sed rationabiliter ex lege & ordine Charitatis contentus esse debet, sibi non fieri restitutionem, sicut & ipse vellet fieri secum, adeoque permanente eo casu restitutionem remittere. Et hinc

I. Nullus tenetur famam, vel honorem restituere

pp 2

ere

ere cum evidenti periculo vitæ propriæ, nisi eo
lo casu, quo infamans per calumniam falsum
men imponendo, infamatum ultra infamatum
etiam in periculum mortis injustè coniecisset,
quo jam supra dictum. Communissima *DD.*
citt. Ratio sumitur ex Regula illa communi:
na inferioris ordinis non esse restituenda cum
trimento bonorum superioris ordinis: sed vitæ
bonum multò superioris & altioris ordinis: quæ
fama; sicut & fama, quàm bonum fortunæ:
sicut bona fortunæ non sunt restituenda cum da-
mento gravi famæ, ex dictis suo loco, ita &
ma non erit restituenda cum periculo vitæ proprie
si nimirum agatur de sola fama alterius: secun-
etiam agatur de vita alterius per calumniam
infamati; quia tunc in pari causa, melior est
conditio innocentis, ut supra dictum.

122 II. Adverte tamen, illam regulam: *bonorum
rioris ordinis non esse restituenda cum detrimento
bonorum altioris ordinis*: esse sanè intelligendam
quando nimirum jactura bonorum altioris ordinis
in prudenti æstimatione est longè majus detri-
tum, quàm damnum inferioris ordinis, pro
deberet restitutio fieri, alioquin regula non est
ra, ut alibi ostensum de obligatione adulteræ
mirum eam quidem regulariter non teneri ad
suum crimen cum periculo vitæ, nisi quando
necesse esset ad impediendum majus damnum
no comuni imminens ex eo. V. G. quòd in pa-
patu vel regno succedat filius spurius, cum ma-
Reipublicæ damno, ob ejus perditos mores,

refin. Sic in proposito licet infamans regulariter non teneatur restituere famam cum periculo vitæ propriæ, nisi quando infamato simile periculum vitæ imminet ex infamiâ; addendum tamen est: aut nisi ingens damnum Reipublicæ, vel communitati immineret ex tali diffamatione, cui tamen meritò vita privati postponi debeat. Unde meritò docent *Sorus. Angles. Azor. & alii apud Tannetum cit.* etiam quandoque in casu singulari solam famam læsam esse restituendam cum periculo propriæ vitæ, quando infamatus ex solâ infamiâ incureret majus damnum, quàm sit mors infamantis; ut si amplissima familia perpetuò infamiæ notâ aspersa maneat ex malitia injustè infamantis. Sed credo esse casum metaphysicum; certè rarò occurrentem.

III. Nullus etiam tenetur alteri restituere famam injustè læsam cum notabiliter graviori detrimento propriæ famæ, ob eandem rationem mox ante datam. Unde persona illustris, vel Superior si ex restitutione famæ personæ inferiori injustè ablata magnam deberet subire infamiam, cum detrimento auctoritatis suæ seu status, vel communitatis, non erit cogendus ad restitutionem famæ, sed satisfaciet aliis beneficiis, vel officiis offensum demulcendo, apud audientes honorando &c. ut in simili supra dictum.

IV. Sed nunquid fama injustè ablata restituenda erit cum jactura pecuniæ, vel bonorum fortunæ, seclusâ omnî propriâ infamiâ? Certè hoc fieri vix potest, nisi infamans spontè offerat pecunias in

598 *Tract. V. in VIII. precept. Decalogi. Cap.*
compensationem famæ injustè ablata; aut
in pœnam infamationis factæ multam pecu-
niam injustè infamato applicandam, infamatus
decernat, vel decreturus esse timeatur. Et
exurgit tandem.

Dubium notabile.

125 **U**trum, quando fama vel honor non
in illo modo restitui ob aliquam ex dictis
causam excusantem, infamans teneatur ex
infamiam alteri illatam pecuniâ compensare
consequenter si is nolit satisfacere, etiam
infamatus in pecunia illius sibi compensare possit.

126 I. Affirmant quidam gravissimi DD. D. Tho-
mas 9. 62. a. 2. Scotus *supra cit.* 9. 4. 1.
Richardus, Cajetanus. Sozus. Valentia. & alii
citant, & ut probabiliores sequitur Tannerus
dub. 6. n. 150. Ex illo principio: qui restituere
non potest, quantum debet, restituere debet
quantum potest: ut si quis debeat mille aureos,
possit reddere mille, possit autem reddere quin-
tos, vel trecentos &c. tenetur reddere, quod
potest: ergò similiter qui non potest alteri restituere
ipsam famam ablatam, tenebitur ei restituere
pecuniâ, si possit, ad moralem æquivalentiam
bitrio boni viri; & consequenter eo nolente,
infamatus poterit sibi ipsi compensare.

127 II. Contrariam tamen sententiam negant
nimirum talem ex justitia commutativa non
compensare famam pecuniâ, sed à restituendo
omnino excusari, ut longè veriores docet.

per *Navarrus* uterque, *Lessius*, *Fillincius*, aliisque
 cit. *Laym. cit. c. 7. n. 3.* *Lugo disp. 15. Sect. 3.*
 Ratio solida est: quia justitia commutativa suapte
 naturâ non aliud exigit, quàm ut restituatur res
 ablata in se, vel in æquivalenti, seu quod rei secun-
 dum veram communem æstimationem æquiva-
 let, ita nimirum, ut læsus recipiat id, quod ei ab-
 latum est in specie, vel in valore: & hac ratione
 locum habet compensatio, si aliter reddere nolit:
 item axioma illud, qui restituere non potest, quan-
 tum debet, debet restituere quantum potest: ni-
 mirum in rebus communi æstimatione æquivalen-
 tibus, & ejusdem ordinis, ut inter se functionem
 seu commutationem recipiant; atqui pecunia nul-
 la ratione æquivalet famæ ablatæ, cum nulla recta
 hominum æstimatione fama inter res venales, seu
 pretio æstimabiles numeretur; atqui quantavis re-
 ceptâ pecuniâ, infamatus nullo modo, nec ulla
 hominum æstimatione recepit id, quod est abla-
 tum, scilicet famam, manet enim infamis sicut
 antea: & supponimus famam nec directè, nec in-
 directè restitui posse: ergo infamans non potens
 restituere ipsam famam, non tenetur ex justitia
 commutativa compensare pecuniâ: nec conse-
 quenter infamatus poterit uti compensatione in
 pecunia infamantis. Et hoc concesso, heu! quæ
 confusio? quanti enim unusquisque æstimabit su-
 am famam ablatam in auferenda pecunia.

III. Atqui hinc longè verior est sententia utri-¹²⁸
 usque *Navarri*, *Valentia*, &c. etiam per se non
 licere uti compensatione pro infamia, non restitu-
 endo

endo famam alteri, sicut licet in debitis pecuniis: ut supra latius ostensum est.

129 IV. Dixi autem semper talem infamantem teneri pecuniâ compensare famam ablatam, *justitia commutativa*, & in foro conscientia; certè tenebitur ex *justitia vindicativa* in foro no, si Judex in pœnam criminis infamatorum nat pecuniarum satisfactionem ex æquitate imo applicandam. Item per accidens etiam *justitia commutativa* tenebitur infamator imo pecuniâ compensare damna temporalia a famatione consecuta; ut si exinde officium, tatem, servitium vel lucrum amisit, ut §. 1. Item ex Charitate, & æquitate naturali quam aliàs, tenebitur infamator in aliqualem pensationem injuriæ illatæ, pecuniâ vel opere rere infamato in necessitate constituto, ut admonent.

SECTIO VI.

De injusta læsione honoris proximi ejusque restitutione.

SUMMARIUM.

130. *Lesio honoris seu inhonoratio est duplex, negativa & positiva.*
132. *Inhonoratio negativa, seu honoris omissio per se facta, veniale est, non mortale,*
133. *Nisi simul sit contra justitiam.*
134. *Aut quandoque per accidens, quando scilicet sit ex proprio affectu &c.*
135. *Contumelia est injusta ablatio, vel diminutio honoris.*
135. *Facta in presentia, vel quasi presentia patientis.*
137. *Est peccatum mortale ex genere suo contra justitiam.*

- 138. Ad contumeliam formalem & mortalem, non semper necessaria est intentio directa, sed sufficit etiam indirecta.
- 139. Contumelia materialis est tantum peccatum veniale.
- 140. Quandoque etiam omnino nullum.
- 141. Contumelia quatuor modis fieri solet I. verbo.
- 142. II. Lusu, seu illusione, irrisione &c.
- 143. III. Facto seu vi illata &c. &
- 144. IV. Scripto, seu libello famoso affixo, sparso &c.
- 145. Quocumque autem ex his modis fiat, per se semper est ejusdem speciei.
- 146. Et quatenus vel quando est illativa damni, inducit obligationem reparandi honorem.
- 147. Non vero quatenus, vel quando solum infert injuriam.
- 148. Assignantur quatuor modi, quibus honor lesus sufficienter restitui potest.

Lesio honoris, seu inhonoratio duplex est; 130
una *negativa*, & per omissionem honoris exhibendi alteri; ut viro honorato non assurgere, caput non aperire &c. altera *positiva*, & per commissionem alicujus contra honorem alterius, dicto, facto, vel scripto &c. quo scilicet protestamur, seu manifestamus malam, seu nullam bonam nostram de altero existimationem. Et hæc dicitur contumelia latè sumpta.

ASSERTIO VI.

Lesio honoris, seu inhonoratio negativa tantum, per se & ordinariè tantum veniale est 131
contra observantiam virtutem: positiva vero inhonoratio, seu contumelia est injusta ablatio vel diminutio honoris alterius, facta in presentia, vel quasi presentia patientis illam: peccatum mortale ex genere suo contra justitiam: fitq; verbo, lusu, facto, scripto; per se semper ejusdem speciei: ideoq; etiam indu-

602 *Tract. V. in VIII. Præcept. Decalogi Cap. II.*
inducit obligationem justitiæ honorem lesu-
randi, quatenus revera damnum patiatur
ratus, seu quatenus damnum infert; non
quatenus præcisè infert injuriam. Ita
passim.

§. I.

Inhonoratio negativa per se veniale.

132 **N**imirum omissio honoris exhibendi per
protestantia bonam nostram existimatio-
de alterius excellentia vel bonitate in circum-
stantiis debitis personæ, loci, temporis, & modi
randi, per se ordinariè est tantum veniale
tum contra virtutem observantiæ: ut ex com-
muni docet Lessius *c. 12. dub. 27.* & optimè explicat
Lugo *cit. Sess. 11. disp. 14.* Ratio est: quia
observantiæ affirmativè non obligat, nisi in
circumstantiis ad honorem exhibendum: qua-
rum circumstantiæ rarè concurrunt. Neque obligat
viter, cum ex ommissione talis honoris per se
guum, vel nullum damnum proximo sequatur,
si alia obligatio vel malitia concurrat: ergo
solum veniale erit.

133 Erit autem etiam mortale, quando simul
contra justitiæ, quando nimirum ipsa justitiæ
ligat ad honorem alteri exhibendum: ut Principi
in recognitionem suæ excellentiæ, & potestatis
supremæ super nos, ex justitiâ debetur honoratio
seu protestatio vel professio nostræ de eo existima-
tionis & submissionis: adeoque graviter peccat
qui Principi occurrenti voluntariè & deliberatè
exhibet

exhiberet honoris signa. Deinde quando omissio honoris cederet in dehonorationem proximi apud alios, quia & ideo illi de ipso etiam minorem estimationem concipient: & maximè si fieret directa intentione inhonorandi ita alterum; quia etsi ex iustitia tu pro te non teneris actum positivum honoris exhibere alteri, ex iustitia tamen teneris scienter alterius apud alios honorem non impedire, vel auferre; ideoq; peccabis contra iustitiam ex genere suo mortaliter, æquè sicut in detractioe.

Per accidens denique peccatum mortale erit, & 134 utique sæpe est, quando omittitur honor exhibendus ex maligno affectu, odio, inimicitia, vindicta, contemptu proprio, vel ad inducendum in contemptum aliorum. Item quando accedit scandalum aliorum: maximè cum honor negatur Superiori, Sacerdoti, Religioso &c. palam coram aliis, etsi ex nulla prava intentione fieret, sed levitate, vel negligentia tantum: sæpe enim potest oriri grave scandalum, vel aliorum videntium, vel ipsius personæ honorandæ, utpotè ejus gravis indignatio, iracundia &c. Vide *Lessium & Lugo* locis cit. Et nos supra c. I. de scandalo. Deinceps ergo de sola inhonoratione positiva seu contumelia sermo erit.

§. III.

Contumelia est injusta ablatio, vel diminutio honoris.

Significatur essentialis differentia contumelia à detractioe: per detractioem enim propalando alterius falsum, vel verum occultam crimen, aufer-

aufertur alicui fama, seu defacto jam habita
 existimatio de ejus excellentia, vel bonitate
 audientes: per contumeliam verò exhibendo
 cui signum protestativum malæ, vel nullius
 estimationis de ejus dignitate, vel bonitate, aufero
 illi honor, non quidem quasi jam habitus,
 honor habendus; nimirum auferendo, vel
 nuendo ei statum suæ dignitatis, vel excellen-
 æstimatæ, unde ei honor ab omnibus debetur
 & constituendo eum quasi in statu indignitatis
 vel dedecoris, quasi ei honor amplius non debetur,
 tur, seu nemo debeat amplius contestari existimati-
 onem de illius excellentia: unde contumelia
 semper quidem est injuriosa; non tamen semper
 sed tantum, si sequatur effectus, ut ratione ruz
 tumeliæ ei revera honor negetur, vel negari possit
 etiam erit damnosa cum onere restitutionis: unde
 amplius dicam §. 4. Quamvis autem detractio
 contumelia, seu læsio famæ & honoris ordinari
 conjuncta sint, aut in ipso actu, ut si alteri coram
 aliis crimen in faciem objicias, aut saltem in
 actu; semper enim ex eo, quod alteri coram
 contumeliam inferas, auferri, vel minui possit
 apud alios bona fama, seu existimatio habita de
 lo: sæpè tamen etiam separari possunt: ut si
 sui in occulto crimen objecisti, alapam inflixisti
 sublannasti &c. idque occultum mansit; non
 sisti famam per detractionem, tamen graviter
 sisti honorem per contumeliam. E contra: si
 cui in præsentia coram aliis crimina, vel defec-
 objecisti, nemine tamen credente; non læsisti

nam per detractionem in effectu, nec consequenter restituere teneris famam; læsisti tamen graviter honorem per contumeliam, eumque reparare obligaberis. Similiter si alicui absentem gravia crimina imposuisti, gravis est detractio contra famam: at verò non semper gravis est contumelia contra honorem, maximè si caveas, ne alter reiciat, eo ipso enim ipsum honoras aliquo modo, & revereris, ideòque contumelia non erit, sed solum detractio: & ideo in definitione addidi:

Facta in presentia, vel quasi presentia patientis illam.

Sicut enim honor, seu protectio bonæ existimationis nostræ de alterius excellentiâ, vel dignitate: ita etiam contumelia, seu contraria protectio malæ existimationis nostræ de indignitate vel vilitate alterius necessariò debet fieri ea intentione & modo, ut alter intelligat se honoratum, vel inhonoratum esse: adeòque necessariò debet fieri in aliquali ejus præsentia, sive in persona, sive in signo, vel imagine, sive saltem in intentione agentis: ut nimirum contumelians intendat, & velit hoc alterum scire; quòd si enim, ut dictum est, ille caveat, ne alter reiciat, hoc ipso ipsum honorat, ideòque desinit esse contumelia, & manet pura detractio, vel saltem maledicentia. Quæ est altera differentia inter detractionem, & contumeliam; quòd contumelia seu læsio honoris per modum rapinæ, ordinariè in manifesto fieri solet contra præsentem; quamvis etiam fieri possit in absentem corporaliter, ut dictum est: v. g. inhonoran-

norando ejus signum, imaginem, statuam, aut tractando coram aliis, ex intentione, ut reus vel quasi præsens esset. Detractio verò, seu læsio, quæ per modum furti ordinariè fieri solet in occulto, & contra absentem; quamvis etiam facta præfenti, maneat vera detractio simul, & contumelia, ut si alicui coram pluribus occultum vitium indicias, hoc ipso simul detractio ista induit rationem contumeliæ, ut supra diximus. Jam quoad mortem dixi:

Peccatum mortale ex genere suo contra justitiam.

137 **O**Mnes cum S. Thoma *cit. 4. 2.* & sumitur, mis clarè ex illo Matth. 5. *qui dixerit fratri suo; fatue, reus erit gehenna ignis: gehenna autem est pœna solius peccati mortalis: ergo.* Apostolus *ad Roman. 1.* contumeliosos numerat inter illos, quos DEUS in reprobum sensum delinquit. Ratio clara est: quia lædens alterum in jure suo ad magnum aliquod bonum, peccat mortaliter contra justitiam: sed per contumeliam lædens proximus in jure suo ad magnum bonum, scilicet honorem accipiendum, qui bonis fortunæ locum antefertur: ergo est peccatum mortale contra justitiam. Sed nunquid gravius detractio? Affirmant *Lessius, Tannerus*, & alii multi: & verum est, quando contumelia simul includit detractioem seu læsionem honoris, & famæ simul, ut si alicui præfenti coram aliis in faciam obprobrium, crimen, vel defectum occultum: si verò contumelia

melia sola sit, & solam læsionem honoris contineat, probabilius negant cum aliis *Laym. & Lugo cit.* cum plus sit ipsa bona fama & existimatio, quàm lædit detractor, quàm protestatio, vel confessio tantum bonæ existimationis de alio, seu honor, quem aufert contumelia.

Cæterum ad contumeliam formalem & mortalem non semper requiritur intentio directa, & formalis ipsius operantis inhonorandi, seu lædendi honorem alterius; sed etiam sufficit intentio indirecta, virtualis, & ipsius operis; ut nimirum quis scienter talem actionem exercent, ex qua alterius honor suapte naturâ minuitur: ut si virum honestum fustè percutias; licet honori ejus derogare non intendas expressè, mortalem tamen contumeliam inferis. An verò sufficiat intentio indirecta seu voluntarium indirectum in causa culpabiliter posita: ut si quis voluntariè se inebriet, sciens tamen se in ebrietate solere alios contumeliis afficere, & sic ebrius reverà afficiat, percutiat, illudat &c. *xx.* Non sufficere ad contumeliam mortalem propriè dictam: eo quòd tunc in communi saltem humana existimatione prudenti non multum censeatur lædi honor alterius: sufficere tamen ad hoc, ut homini voluntaria imputetur injusta læsio honoris, & damnum secutum, juxta dicta de homicidio.

Contumelia ergò materialis tantum excusatur à mortali, & venialis tantum erit: imprimis ex imperfectione actûs, ut si fiat ex inadvertentia, inde liberatione, subita passione, aut etiam joci causâ: qua

138

139

qua ratione plerumque excusatur communitim illa appellatio *stulti*. Deinde ex parvitate materiae ut si contumelia vel in se ipsa levis sit, vel communi ratione personæ, cui infertur, vel à quâ inferitur, quod hinc particulariter attendendum est; casus enim contumelia, v. g. alapa, specialiter erga reverentem, Dominum, virum gravem, peccatum mortale est: erga æqualem, subditum, puerum, foeminam &c. venialis tantum esse potest: sed ut eò gravior censeatur contumelia, quanto & majori, & à minori infertur: & e contra eo levis quanto & minori, & à majori infertur: inter alia attendenda est materia secundum se, vis, vel levis. *Ratio autem est*: quia cum honor debeatur alicui propter excellentiam seu bonitatem aliquod, eo turpior erit in honoratio, quo fit a majori à minori; & e contra minus turpis, quo fit a minori à majori.

140 Denique omninò excusari possunt à peccato contumeliæ, vel convitia, si fiant aut joci causa convenientem animi recreationem, v. g. alicuius vestes defectus objiciendo &c. tunc enim est utilitas, ait D. Thomas q. 72. a. 2. dummodo non sit periculum alterum contristandi, vel ad iram concitandi: tunc enim induet rationem temperantiam contra Charitatem. *Navar. Molina*, alii *Laym. cit. c. 6. n. 2.* Aut si fiat ad justam correctionem ab eo, qui corrigendi jus habet: quod dicitur in Evangelio ipse Christus Luc. 24. discipulis in Jerusalem dixit. *ô stulti & tardi corde.* Et Apostolus ad Galatas lat. 1. *ô insensati Galata.* Et alibi passim.

rent tamen omnes, hinc cautelam adhibendam esse ;
 & optimè Cardinalis Cajetanus ibid cit. a. 2. Re-
 presentatur enim subditis, quod non ex Charitate,
 sed ex passione procedant : fiuntque deteriores, non
 suscipientes disciplinam ; levisque verba, quam
 verba contumeliosa suscipiunt. Unde Tullius de offic.
 ait omnis animadversio & castigatio contumelia
 vocari debet. At verò contumeliam vel convitium
 inferenti nunquam licet convitium referre vindi-
 ctæ causâ ; sicut nec percutientem repercutere.
 Secus, si fiat ad justam defensionem cum modera-
 mine inculpatæ tutelæ ; ut scilicet non plus rege-
 ras, quam ad injuriam arcendam necessarium sit :
 ut si convitium injustè inferenti coram aliis ad
 enervandam hominis fidem necessariò debeas di-
 cere, eum mentiri, vel mendacem esse, aut etiam
 retorsione uti : ut ex communi supra de detractio-
 ne diximus.

§. III.

Fitque 4. modis, verbo, lusu, factò, scripto,
 I. Verbò.

Contumelia verbò facta, seu verbalis est, quâ
 alicui quodvis vitium, vel defectus objicitur
 in eius inhonorationem, seu dedecus. Et dividi-
 tur in contumeliam strictam, convitium, Impro-
 perium, maledictum. Contumelia strictè sum-
 pra est, quâ objicitur alicui vitium culpæ vel pœ-
 næ, ut vocando furem, adulterum, mendacem,
 furcâ dignum &c. per contemptum. Convitium
 propriè dicitur, cum alicui obiicitur vitium natu-
 rale

rale corporis, vel animi : ut vocando stultum
ineptum, cæcum, gibbosum, truncum &c. quæ
spectant vulgaria dicta germanica, à patria
fertim desumpta. Improprium propriè dicitur
quo alicui per contemptum obiicitur, vel expo-
nitur defectus natalium, aut defectus indigentia
in bonis animæ, corporis, famæ, vel fortunæ,
aut ab ipso obiiciente sublevatæ. v. g. quid habes
quid scires ? quid esses ? &c. nisi ego dedissem
docuisssem &c. vulgare vitium beneficiorum
destructivum, ut benèdistinguit D. Thomas
72. a. 1. Omnia tamen hæc continentur generali
nomine contumeliæ : & si fiant seriò per
contemptum, aut animò inhonorandi, mortalia
ex genere suo. Secùs, si fiant ex levitate, vel
in re levi, vel ad correptionem debitam, juxta
solum ante dicta. Neque refert, an objecta vitia
sint, vel falsa, ut ex communi notat Laym.
Et si occulta ejusmodi vitia obiiciantur audientibus
aliis, erit simul contumelia, & detractio.
casu ex circumstantiis personæ sæpè contingit
potest, ut idem convitium sit veniale in ratione
detractionis, puta ex parvitate materiæ, & mortale
in ratione contumeliæ : ut si viro honorato
Superiori tuo levem licet defectum coram aliis
faciem obiicias. Similiter è contra : si vili per-
sonæ grave crimen coram aliis in faciem obiicias,
veniale erit in ratione contumeliæ ; mortale
in ratione detractiois, ut ex dictis constat.
ledictum denique est vitium quo alicui in
contemptum mala imprecamur ; quod si seriò fiat

animò, ut eveniat, est peccatum mortale ex genere suo duplici malitiâ; & contra Charitatem, & contra honorem alterius. Eadem tamen ratione, ut supra, ex circumstantiis personarum potest esse mortale contra Charitatem, & veniale solum in ratione contumeliæ, & econtra: ut si Superiori, parenti, viro honorato leve malum in faciem imprecaris, aut econtra personæ vili grave malum. Caterùm regulariter excusatur à mortali & ex levitate materiæ, & ex imperfectione actûs, passione, levitate, consuetudine, & non animò, ut eveniat.

II. Lusu.

Contumelia lusu facta, seu ludicra dicitur, cum 142
 quidpiam ludicrè representatur ad alterius honorem, vel pudorem lædendum, quo spectant irrisio, illusio, & subsannatio. Irrisio propriè dicitur qua aliquis contemptim ridetur vel risui verbis, vel factis exponitur. Illusio est, qua aliquis ludibriò habetur, vel risui exponitur mediante aliqua deceptione; uti factum Christo à Judæis velata facie percusso, & interrogato, *prophetiza nobis* &c. Subsannatio est, qua quis ludibriò habetur moribus corporis vel membrorum, uti itidem factum Christo ibidem Matth. 26. *plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextra ejus, & genu flexo ante illum, illudebant ei; dicentes: Ave Rex Judæorum: quo spectant vulgaria signa illusoria, monstrare ficum, asinum &c.* Omnia autem deliberatè & seriò facta

Q 9 2.

sta

cta in contemptum, vel animò inhonorandi, in
 tandi &c. mortalia sunt ex genere suo, nisi rati
 levitas materiæ, imperfectio actus, jocus &c. ex
 cuset. Etenim præter injustam læsionem ho
 noris ex genere suo mortalem contra justitiam, et
 am continent incussionem pudoris seu verecun
 diæ, privando eum bonò pacis, & serenitatis
 mæ ac conscientiæ, quæ est gravis offensa contra
 Charitatem. Item gravius peccatum est irrisio
 quàm contumelia seriò facta: quia ita ludibri
 agendo proximus magis contemnitur, & irritatur
 ac offenditur, quàm si ei defectus sui seriò prop
 nerentur, vel obiicerentur; ut quilibet experiri
 potest. Item gravius adhuc peccatum est irrisio, vel
 sannatio facta parentibus, vel iis, quos loco patri
 tum colere debemus: quippe accedente spei
 malitia impietatis contrà virtutem pietatis, & ob
 servantiæ. Unde Proverb. 30. *Oculum, qui
 sannat patrem, & qui despiciit partum matris
 effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant
 eum filii aquilæ.* Denique omnium gravissimè
 peccatum est irrisio, illusio vel sublannatio
 nomini ob exercitium virtutis; cum perver
 si animi sit, virtutem ipsam contemptim ludibri
 exponere; & homo fragilis exinde à studio vir
 tutis ad vitia perducatur: adeoque scandalum
 male datur, quod in Scriptura vocatur peccatum
*grande nimis: I. Reg. 2. Erat peccatum puerorum
 grande nimis coram Domino: quia revocabat
 homines à Sacrificio Domini.*

III. Facto.

Contumelia opere facta, seu realis dicitur, quâ
quis ipso facto læditur in persona propria, vel
admodum conjuncta, vel ejusdem potestati vel
affectui subjecta: ut subditis, consanguineis, uxori,
sponsæ, liberis, amico singulari &c. ut si quis
pullatus, verberatus, vi inclusus, despoliatus per
rapinam, vel domus ejus vi intrata sit, juxta L. 5.
de injuriis. Est peccatum mortale ex genere
suo duplici malitiâ contra justitiam, seu duplici in-
iustitia: & honoris, & in bonis corporis, vel
fortunæ: rursusque ex circumstantiis personarum
accidit, ut in ratione unius sit mortale, & in ratio-
ne alterius veniale tantum; & e contra: ut si viro
honorato violenter auferas rem levem, v. g. pi-
seum, mortale est in ratione contumeliæ; venia-
le in ratione rapinæ: e contra si homini vili, v. g.
rustico violenter auferas rem gravem, veniale est
in ratione contumeliæ: at mortale in ratione ra-
pinæ. In ratione contumeliæ notandum est do-
ctrina Justiniani Imperatoris institut. de injuriis
arrex. ubi ait: quendam injuriam censeri atrocem
graviusque puniendam, quæ æstimari debeat: vel
ex facto, veluti si quis vulneratus sit, aut fustibus
cæsus: vel ex persona, ut si magistratus injuriam
passus sit; vel si Senatori ab humili persona injuriâ
facta sit; aut parenti: vel ex loco, velut si cui in
theatro, vel in foro, vel conspectu Prætoris inju-
ria facta sit &c. Nonnunquam & locus vulneris
atrocem injuriam facit, veluti si in oculo quis per-
cussus fuerit. Hæc Imperator.

Q 93

IV.

IV. Scripto.

144 **C**ontumelia scripto facta, seu famosa, dicitur in jure libellus famosus, quo quis animo mandandi, alterius crimen vel defectum, scripto appenso, vel injecto, aut publico loco affixo, in vulgus sparso evulgat (quo spectat etiam per ra famosa; ut alterius januæ cornua, patibulum &c. appingere, animo diffamandi.) Peccatum mortale gravissimum contra justitiam, scilicet solum simul graviter, & famæ, & honoris alterius. Atque non tantum qui composuit, edidit; verum etiam qui inventum non laceravit, vel igne consumpsit, sed manifestavit, capitali poenâ pleitur. Jure civili. *L. 5. ff. de injur. & L. 1. C. de fam. libell.* Jure autem Canonico perpetuam poenâ pleitur à Gregorio XIII. constituta. Excipiunt tamen DD. communiter, & à culpa, quam à poenâ incurrenda excusant, quis libellò famosò crimen verum objiciat, modo alius modus publicum scandalum vel detractionem avertendi non suppetit: imò actus Characteris erit, ejusmodi scriptò publicum alicujus criminis vel defectum, eo tempore & loco manifestatum, ut soli ejusdem Superiori, vel comunitàti potius ad debitam correctionem innotescat. Vide *Lessium. Laym. loc. cit.*

Per se omnia semper ejusdem speciei.
145 **O**mnes prætatae, & similes contumeliae injuriæ contra honorem proximi, quantum est ex hoc capite, per se sunt ejusdem speciei prætatae; cum objectum formale, scilicet injuria

sio, vel diminutio honoris proximi, in omnibus
idem sit: ut ex comuni notant Laym. lib. 3. rr. 3.
p. 2. c. 6. num. 5. Tamb. lib. 9. Decal. c. 3. §. 8.
num. 3. Adeo ut in confessione non sit opus explica-
re illos varios modos, quippe materialiter tantum
differentes; sed sufficiat dicere: contumeliam
gravem intuli proximo. Dico autem quan-
tum est ex hoc capite per se: nam aliunde & per
accidens sapissimè accedit alia peccati species ne-
cessario in confessione explicanda: si enim contu-
meliam inferas simul lædendò famam, utique ex-
plicare debebis: si contumeliam inferas, vel illu-
das alteri ex odio, contemptu, vindicta &c. ma-
nifestè peccas distinctò peccatò odij: si alicui,
quem advertis (vel forè iatendis) commotum
iri ad iram, vindictam, blasphemiam &c. addes
peccatum speciale scandali contra Charitatem: si
alicui, qui exercet actum virtutis vel pietatis Chri-
stianæ; addes speciale peccatum contra virtutem
Religionis, spectans ad peccatum in Spiritum San-
ctum: si parenti, Superiori, ipsi Deo, vel San-
ctis: addes speciale peccatum blasphemix vel im-
pietatis: si contumeliam facias occidendo, verbe-
rando, spoliando, virginem invitam, vel consan-
guineam constuprando; jam vides specialia distin-
cta scelera, homicidij, rapinæ, stupri, incestus &c.

§. IV.

*Ideoque inducit obligationem reparandi
honorem.*

Nimirum quatenus contumeliosus reverà da-
mnum infert inhonorato, non verò quate-
nus

Q 9 4

nus

nus præcisè in injuriam infert. Hic ex supra mutatur
 rursus valdè notanda est differentia inter læsionem
 famæ, & honoris, quoad restitutionem: contum
 enim seu bona existimatio de aliquo est aliquid
 existens in bonis illius, cui detrahitur: Unde
 injustam detractionem semper aufertur alicui
 quod jam possedit; & sic ei semper damnum
 fertur, & detrahens semper ad restitutionem
 obligatur. Honor autem non est aliquid
 existens in bonis ejus, cui aufertur; cum
 commune dictum honor sit in honorante: nec
 que qui alterum positivè, vel negativè inhonorat
 non aufert ei aliquid, quod jam possederat, sed
 solum negat ei id, ad quod ab ipso accipere
 jus habet: unde per se loquendo solum inferre
 injuria, non autem damnum propriè loquendo.

147 II. Quòd si ergò læsio honoris negativè,
 positiva solum inferat injuriam, & nullum
 num: ut si cui secluso omni damno vel contum
 ab aliis inferendo, neget signa honoris detrahens
 quem solum nemine audiente, voces stultum, al
 terum, spurium, percutias, illudas &c.
 universaliter quodcumque inhonoratio vel con
 tumelia privatim facta est, neque in aliorum
 ciam culpâ tuâ pervenit, nulla erit obligatio
 restitutionis propriè loquendo, sed solum satisfactio
 nis, v. g. veniam petendo: ut ex communi
 docet cum aliis Molina *tr. 4. disp. 46.* & ex
 Laym. *c. 7. n. 6.* Ratio est: quia juxta alibi
 pro sola injuria secluso damnò, nulla est restitutio
 faciendâ ante Judicis sententiam ex justitia com

mutativa, sed solum ex Charitate satisfactio, seu reconciliatio fraterna: atqui ex inhonoratione vel contumelia privatim facta, nullum inferitur damnum inhonorato, ut patet, sed mera injuria, & offensa; ut nimirum eum contristes, & à te alienes: ergo exinde non teneris ad restitutionem honoris propriè ex justitia, sed solum ad satisfactionem ex Charitate, seu reconciliationem, ut nimirum erratum agoscendo, veniam petendo, aliòve competenti modo ipsius animum offersum tibi reconcilies, juxta præceptum Christi Matth. 5. *Si offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te &c. vade prius, reconciliari fratri tuo.* Idque fatetur alioquin adversarius Lugo disput. 15. sect. 4. quæstionem esse de nomine.

III. At verò ordinariè læsio honoris per inhonorationem, vel contumeliam etiam est damnosa inhonorato, quatenus nimirum per inhonorationem vel contumeliam coram aliis irrogatam privatus est honore ab aliis committere exhibendo; quia nimirum, ut supra dictum, aufertur ei status suæ excellentiæ vel dignitatis ab aliis æstimante, unde ei honor ab omnibus debebatur, & constituitur velut in statu indignatis ab aliis æstimandæ; unde ei honor amplius non debeat: & ideo semper accedit etiam læsio famæ, seu bonæ estimationis suæ: & talis tenetur utique ex justitia inhonorato coram aliis, honorem læsum restituere, seu redintegrare, conando alios, quantum in se est, omni modo, & ratione congrua permovere, ut

de homine, sicut prius, benè, honorificèque
 tiant, ei consuetum honorem exhibeant &
 149 IV. Modus autem restituendi honorem
 quiritur, & sufficit, qui secundum gravitatem
 juræ, qualitatem personarum, consuetudinem
 eorum, aliàsque circumstantias, prudentis
 ciò reputatur sufficiens ad reparandum honorem
 apud alios læsum. *Primus & efficacissimus*
modus restituendi honorem est, coram aliis ab in-
onorato veniam petere cum signo doloris; & ma-
ximè convenit inferioribus ergà majores ac e-
æqualibus: Superiores enim, Principes, Do-
ni, Parentes &c. non tenentur veniam petere à
ditis vel inferioribus offensis; ne, dum nimis
vatur humilitas, regendi frangatur auctoritas,
 ait S. August. in Regula. Sufficit ergò ipsi
 signa honoris, vel benevolentia exhibere. *Secundus*
modus restituendi honorem, maximè conveniens
inter æquales, est, inonorato notoriè extraordi-
ria signa honoris & benevolentia ostendere, ut
ad mensam invitando, locum honoratiorem oc-
cupando, ei vel aliis in sanitatem ejus propin-
quando, &c. ut prudentis judiciò novus honor exhibe-
atur, apud alios omninò deleat priorem dehonora-
tionem, vel contumeliam illatam. Tertius modus
restituendi honorem competens majoribus, vel su-
perioribus, maximè ergà inferiores est, aliqua
signa honoris & benevolentia exhibere inonorato
quæ aliàs tali personæ non solerent exhiberi: ut
honorifica salutatione, allocutione, amica com-
placitatione, beneficio, vel obsequio aliquo speciali

illisve signis, verbis, vel factis significando inhonoratum antea, non amplius despici à se, sed velle omnino in suo debito honore esse apud se, & alios. Quos modos bene notet Confessarius, ut poenitentibus juxta conditionem personarum suam obligationem discretè significare possit. *Quartus* denique modus est, si per inhonationem vel contumeliam verbalem maximè, etiam fama læsa fuit, utique & hæc restituenda erit, juxta dicta *señ. 4.* sicut etiam si per contumeliam quamvis aliud damnum illatum fuit in bonis corporis, vel fortunæ; v. g. gravi percussione, rapina &c. & illud damnum compensandum esse nullus dubitat, & ex antè dictis nosse debes.

CAPUT V.

IN SEPTIMUM ET DECIMUM:

PRÆCEPTUM DECALOGI

Textus.

Non furtum facies.

Et

Non concupisces rem proximi tui.

Explicatio Septimi Præcepti

Septimò hóc præceptò formaliter negativò, nomine furti latè accepti, prohibetur omnis injuria seu injusta læsio vel damnificatio proximi in bonis temporalibus fortunæ: & ex consequenti, eodem Præcepto, quatenus virtualiter & implicite